

GLASNIK

HRVATSKOGA KATOLIČKOGA LIJEČNIČKOG DRUŠTVA

Godina XXXIV, broj 1, 2024.

ISSN 1330-657 X

GLASNIK HRVATSKOGA KATOLIČKOGA LIJEČNIČKOG DRUŠTVA
THE JOURNAL OF THE CROATIAN CATHOLIC MEDICAL SOCIETY
Glasnik HKLD

OSNIVAČ I IZDAVAČ / FOUNDER AND PUBLISHER
Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Zagreb, Hrvatska
The Croatian Catholic Medical Society, Zagreb, Croatia

ADRESA UREDNIŠTVA / ADDRESS
Praška 6/II (Marićev prolaz), 10000 Zagreb / Croatia
Tel/Fax: +385 (0)1 4817537; E-mail: glasnik@hkld.hr; URL: www.hkld.hr/izdavastvo/glasnik-hkld/
Račun HKLD-a: Hrvatska poštanska banka, IBAN: HR7323900011100374608
MB: 3734714, OIB: 35320884011

GLAVNI UREDNIK / EDITOR-IN-CHIEF
Rok Čivljak

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA / ASSISTANT EDITOR-IN-CHIEF
Marko Skender

UREDNIČKI ODBOR / EDITORIAL BOARD
Ivan Bodrožić (Split), Rok Čivljak (Zagreb), Danica Galešić Ljubanović (Zagreb), Ivica Grković (Split),
Stjepan Katić (Zagreb), Ivana Klinar (Zagreb), Marko Skender (Zagreb), Zora Zakanj (Zagreb)

IZDAVAČKI SAVJET / ADVISORY COUNCIL
Petar Bilić (Zagreb), Suzana Bukovski (Zagreb), Marta Čivljak (Zagreb), Ivan Čelić (Zagreb),
Jasna Čurić (Zagreb), Danijela De Micheli Vitturi (Split), Vlatko Grković (Zadar), Andrea Košćec (Zagreb),
Natalia Kučić (Rijeka), Rožica Lončarić Krnjak (Zagreb), Vesna Lukinović-Škudar (Zagreb),
Ivan Novak (Zagreb), Biserka Perković (Šibenik), Mirko Petrošević (Đakovo), Darko Richter (Zagreb),
Ivan Školka (Osijek), Žarko Šperanda (Požega), Marija Žagar (Zagreb)

TEHNIČKA UREDNICA / TECHNICAL EDITOR
Alma Šimunec-Jović

PREVODITELJICA I LEKTORICA ZA ENGLJSKI JEZIK / TRANSLATOR AND ENGLISH LANGUAGE EDITOR
Margaret Casman-Vuko

TISAK / PRINTING
PRINTERA GRUPA d.o.o.

NAKLADA / CIRCULATION (časopis izlazi 4 puta godišnje)
1300 komada/1,300 copies

Fotografije: Stjepan Katić i privatne zbirke članova HKLD-a (naslovnica: vitraj s pročelja župne crkve Naše Gospe Kraljice Hrvata u Torontu; snimio Rok Čivljak)

Photography: Stjepan Katić and private collections of CCMS members (cover page: stained glass from the facade of the Our Lady Queen of the Croats Parish Church in Toronto; photo by Rok Čivljak)

Tiskana inačica (print ISSN): ISSN 1330-657X
Online inačica (electronic ISSN): ISSN 2975-6448

UVODNIK / EDITORIALS

Riječ predsjednika i glavnog urednika	5
Riječ duhovnika: U obrani savjesti i života	7
Papina molitvena nakana za veljaču posvećena smrtno bolesnim osobama	10
Poruka pape Franje za XXXII. Svjetski dan bolesnika	10

ZNANSTVENI I STRUČNI RADOVI / SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL ARTICLES

Tonči Matulić: Ljudski život je dar stvaralačke Božje ljubavi	13
Zora Zakanj: Suvremeni stavovi u neonatologiji o granicama održivosti života u djece – između smjernica i prakse	21
Jadranka Mustajbegović: Nema dobre umjetnosti bez dobrih umjetnika niti <i>Ars Medicinae</i> bez dobrih medicinara	29
Brankica Rimac: Duhovnost kao četvrta dimenzija zdravlja	35
Čestitamo 33. rođendan Hrvatskom katoličkom liječničkom društvu	42

OSVRTI / REVIEWS

Dan života 2024.	44
U Šibeniku održan šesti <i>Tečaj fetalne ehokardiografije</i>	46
Održana tribina <i>Suvremeni aspekti braka i roditeljstva</i>	48
Kome smeta brak i roditeljstvo? – Napad na HKLD zbog organiziranja tribine <i>Suvremeni aspekti braka i roditeljstva</i>	50
Korizmeni susret u Šibeniku: <i>Isus – novi Hram Božje prisutnosti</i>	52
Predstavljanje <i>Križnog puta s desnim razbojnikom</i> prof. dr. Ivana Bodrožića	56
Posjet članova HKLD-a župi Naše Gospe Kraljice Hrvata u Torontu	59
Čestitka predsjednika HKLD-a banjolučkim biskupima	61
Čestitka predsjednika HKLD-a novoimenovanom požeškom biskupu	62

IZVJEŠĆA SA SKUPŠTINE / ANNUAL REPORTS

Održana Skupština Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva	63
Izvešće predsjednika HKLD-a za 2023. godinu	65
Izvešće tajnika Društva	68
Izvešće Nadzornog odbora Društva	69
Izvešće Suda časti Društva	69
Izvešća podružnica i sekcija Društva	69
Plan i program rada HKLD-a za 2024. godinu	82
Popis članova Društva učlanjenih tijekom 2023. godine.....	83
Popis članova Društva umrlih tijekom 2023. godine	84

RAZGOVORI S ČLANOVIMA DRUŠTVA / INTERVIEWS WITH MEMBERS

Vjera – temelj života doktora i pukovnika, oca osmero djece, dr. Mirka Karačića 85

VIJESTI IZ PODRUŽNICA I SEKCIJA / NEWS FROM THE BRANCHES AND SECTIONS

Zadar: Posjet Samostanu benediktinki Svete Marije u Zadru 89

Zagreb: Dan bolesnika u bazilici sv. Antuna u Zagrebu 90

Požega: Članovi Podružnice HKLD-a u Požegi obilježili Dan bolesnika 92

Zagreb: Liturgijsko slavlje u grkokatoličkoj konkatedrali svetih Ćirila i Metoda 95

Varaždin: Održana korizmena duhovna obnova 96

Zagreb: Održano stručno predavanje doc. dr. sc. Darka Perovića 97

Split: Održana tradicionalna korizmena duhovna obnova 99

Osijek: Korizmena duhovna obnova triju katoličkih udruga 100

Slavonski Brod: Korizmena duhovna obnova 102

Dubrovnik: Korizmena duhovna obnova 102

Požega: Prim. Georgije Diklić dobitnik nagrade za životno djelo 103

VIJESTI IZ FEAMC-a i FIAMC-a / NEWS FROM THE FEAMC AND FIAMC

Sastanak Upravnog odbora FEAMC-a i konferencija „Profesionalni i etički izazovi u medicini tijekom ratnih sukoba“, Đakovo – Vukovar, 30. svibnja – 2. lipnja 2024. 104

Poruka predsjednika FEAMC-a za Uskrs 2024. 106

Nova izdanja HKLD-a u Biblioteci Signa cordis 107

*„Ta na to ste pozvani jer i Krist je trpio za vas i ostavio vam primjer
da idete stopama njegovim.*

On koji grijeha ne učini nit mu usta prijevaru izustiše;

On koji na uvredu nije uvredom uzvraćao i mučen nije prijetio, prepuštajući to Sucu pravednom;

On koji u tijelu svom grijehe naše ponese na drvo da umrijevši grijesima pravednosti živimo;

On čijom se modricom izliječiste.“

1 Pt 2,21-24

Poštovani članovi i prijatelji HKLD-a!

Sveti Petar u svojoj Prvoj poslanici predstavlja nam našega Gospodina Isusa kao liječnika koji nas je izliječio svojom modricom, to jest svojom mukom i smrću. Doista, on nije bio samo liječnik koji je činio čudesa liječeći druge od bolesti, već je prije svega bio liječnik koji je čovjeka i čovječanstvo svojom smrću izliječio od bolesti smrti, te nam je svojim uskrsnućem podario ne samo novi, već i vječni život. Liječeći nas svojim presvetim tijelom, pokazao nam je svu njegovu ljekovitost koja nam je dana kao uskrsna milost.

Dar njegovog ljekovitog života, kojim je pokazao svu svoju solidarnost s ljudskim rodом i s konkretnim čovjekom, nama je obveza i izvor nadahnuća ako želimo ispravno živjeti i s drugima dijeliti dar uskrsnuća. Obveza nam je da se i sami izložimo ljekovitom zahvatu i daru njegova uskrsloga života kojim liječi sve naše rane, patnje i boli. Nakon toga ljekovitost njegova otajstva nadahnjuje nas da i sami, izliječeni uskrsnim životom, „umrijevši grijesima pravednosti živimo“ te svojim kršćanskim svjedočenjem i profesionalnim djelovanjem budemo ljekoviti ne samo vremenitom, već i vječnom životu onih koji su povjereni našoj zdravstvenoj skrbi.

U tom duhu neka je svima vama, vašim obiteljima i vašim bolesnicima
čestita i blagoslovljena svetkovina Uskrsnuća Gospodnjega.

Aleluja, aleluja, aleluja!

Upravni odbor HKLD-a

Riječ predsjednika i glavnog urednika

Poštovani čitatelji, dragi članovi HKLD-a!

U protekloj 2023. godini uspjeli smo objaviti četiri broja Glasnika u kojima je objavljeno: 14 znanstvenih i stručnih radova, 10 osvrti, 2 povijesna priloga, 2 razgovora s članovima Društva, 8 izvješća sa Skupštine Društva, 56 vijesti iz podružnica i sekcija, 12 vijesti iz FEAMC-a i FIAMC-a te 13 priča i pjesama, poglavito naših članova.

Ovim prvim brojem za 2024. godinu započinjemo XXXIV. godište Glasnika HKLD. S obzirom na dinamiku pristizanja novih priloga za naš Glasnik, vjerujem da ćemo u ovoj godini nastaviti s kvalitetom, ali i kvantitetom priloga koje objavljujemo. Zahvaljujem na pomoći i podršci svim članovima Uredničkog odbora i Izdavačkog savjeta koji pomažu u obradi tekstova za Glasnik. Sve je veći broj članaka koji pristižu u uredništvo od vanjskih suradnika što podiže kvalitetu časopisa. Na žalost, dio članova koji je obećao napisati radove na temelju svojih izlaganja na skupovima HKLD-a nije poslao svoje priloge za Glasnik, ali se nadamo da će to uskoro učiniti.

U ovom broju Glasnika donosimo Vam članak prof. dr. Tončija Matulića o ljudskom životu kao daru stvaralačke Božje ljubavi kao i rad dr. sc. Brankice Rimac o duhovnosti kao četvrtoj dimenziji zdravlja. Prof. dr. Zora Zakanj obradila je suvremene stavove u neonatologiji

o granicama održivosti života u djece dok je prof. Jadranka Mustajbegović ukazala na važnost dobre skrbi o zdravlju zdravstvenih djelatnika bez čega nema dobre medicine. Praksa i u nas i u svijetu pokazuje kako rizici po zdravlje zdravstvenih djelatnika još uvijek nisu dovoljno prepoznati niti se odgovorne institucije na odgovarajući način odnose prema zaštiti zdravlja zdravstvenih djelatnika. Stoga zaposlene u zdravstvu treba podsjećati da oni imaju odgovornost i prema sebi samima i svojim obiteljima te trebaju imati obzira prema vlastitom zdravlju i dobrobiti.

Prikupili smo i izvješća s redovite skupštine HKLD-a po kojima možete vidjeti kako Društvo raste i aktivno djeluje ne samo u Zagrebu već i u podružnicama s manjim brojem članova. Tome u prilog govore i vijesti iz podružnica i sekcija koje vrve različitim profesionalnim i duhovnim aktivnostima.

Uz uskršnje poruke našeg Upravnog odbora i predsjednika FEAMC-a najavljujemo vam i dvije značajne međunarodne aktivnosti: koncem svibnja u Đakovu će se održati sastanak Upravnog odbora FEAMC-a, a u sklopu ovog susreta i konferencija na temu „Profesionalni i etički izazovi u medicini tijekom ratnih sukoba“, dok će se u rujnu u Rimu održati konferencija koju organizira *MaterCare International*: “I am what I do” – Establishing my identity in Christ“ na kojoj će aktivno sudjelovati troje članova našega Društva.

Konferencija o profesionalnim i etičkim izazovima u medicini tijekom ratnih sukoba veoma je važna zbog rastućeg broja oružanih sukoba diljem svijeta (Rusija-Ukrajina, Izrael-Palestina, Sirija, Mjanmar, Sudan, Burkina Faso, Haiti...) pa ratna medicina postaje sve važniji zdravstveni izazov na lokalnoj i globalnoj razini. Ugledni međunarodni znanstvenici i stručnjaci govorit će na ovoj konferenciji o različitim aspektima ratne medicine, uključujući duhovnu pomoć vojnicima, civilima i zdravstvenim radnicima tijekom oružanih sukoba.

Domaćini iz Hrvatske iznijet će svoja iskustva iz Domovinskog rata u kojemu su zdravstveni djelatnici odigrali veliku ulogu u očuvanju zdravstvenog sustava pod velikim pritiskom, a svojim herojskim naporima omogućili pružanje odgovarajuće zdravstvene skrbi vojnicima i civilima, nerijetko i onima s protivničke strane.

Objavljivanje Glasnika spada u jednu od najznačajnijih i vidljivih aktivnosti Društva što treba nastaviti podržavati jer je to nasljeđe

osnivača HKLD-a da Društvo izdaje kvalitetan bioetički časopis.

Ostale aktivnosti iz Društva možete pratiti na našoj obnovljenoj mrežnoj stranici (vidi: <https://www.hkld.hr>) na kojoj je dostupno i elektronsko izdanje Glasnika.

Pozdrav u Kristu!

Izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak, dr. med.

Veljača

Već se zima približila kraju,
u vrtlima propupalo cviče,
male tice lipo nam pivaju,
svi su znaci – dolazi proliće.

Procvitale mendule i trišnje,
već pomalo priroda se budi.
Ja se sićam ča bi reka ćaća –
da veljača varljive je ćudi,

da se ne smiš u nje pouzdati
ni u njeno sunce ka' nas grije,
jerbo burom iznenada udre
i svo cviče i pupe obrije.

Ne smimo joj ništa zamiriti
jer ni ona za to nije kriva,
a jedini to je ženski misec,
zato neka u svemu uživa.

Miro Vlahov

Riječ duhovnika

U obrani savjesti i života

Dopustite mi nekoliko riječi ovdje u ovom svetom mjestu, u ovoj crkvi odakle je blaženi Alojzije Stepinac posljednjih godina svoga života poučavao ne samo puk koji se okuplja ovdje, nego cijeli naš hrvatski vjernički narod koji je budno pratio svaku njegovu riječ i željeno iščekivao njegove pouke. Blaženi Alojzije bio je zaštita i stup našega naroda te je svojim nastupom i stavom, kao i autentičnim naviještanjem Božje riječi, davao pravu duhovnu hranu narodu koji je živio od tako razlomljene riječi Božje. Vjerujući da i dan danas živi na isti način, dopustite i meni kratko promišljanje riječi koju nam je ponudila današnja liturgija, a koje bih sazeo u tri točke.

Spoznati živoga Boga

Kao prvo, u Evanđelju (Lk 20,27-40) se opisuje događaj u kojemu Gospodin Isus ima prigodu susresti se sa saducejima, židovskom sljedbom koja je nijekala vjeru u uskrsnuće. Isus im skreće pozornost da nemaju ispravan stav o Bogu, što je ključno za zauzeti ispravan stav i o drugim stvarnostima života. Isus pokazuje da je besmisleno nijekati uskrsnuće, te potom o tom pitanju raspravljati. Jer pitanje sadržaja vjere nije pitanje samo nekih naših rasprava i ljudskih umovanja. Ono je najprije životno pitanje odnosa prema Bogu. Zato Isus ne želi sudjelovati u ovakvim raspravama, već im radije naviješta živoga Boga za kojega reče da 'nije

Bog mrtvih, već živih jer svi žive u njemu'. Time je pokazao da je prevažno uspostaviti odnos s Bogom kao sa živim Bogom, kao s onim koji jest. Jer u vjeri nije dovoljno samo poznavati neke sadržaje ili braniti pravila vjere ili se pak držati nekih odredbi zakona. Ono temeljno što mora biti u vjeri, mora se uspostaviti s Bogom odnos i njemu se klanjati kao Bogu živome, kao Bogu koji jest, koji prodire u naš život i koji nam daje novu životnu stvarnost.

Samo tako možemo razumjeti prvo čitanje gdje smo čitali iz Prve knjige o Makabejcima kako se židovski narod borio i uspijeva opstati na vjetrometini boreći se protiv snažnijih protivnika koji su naposljetku zaključivali da su promašili svoj život, kao što je to napravio i kralj Antioh koji je priznao da su mu se sva zla i neuspjesi koje je doživio, dogodila upravo zato što se drznuo upasti u Jeruzalem, srušiti svetište i poharati Božje mjesto. Pred konac života shvatio je da Bog ostaje, a mi ljudi prolazimo. To vrijedi i za svakoga od nas: ako smo živjeli na krivoj strani, ako nismo živjeli i shvaćali da je Bog živi Bog onih koji žive ispravno, čestito i vjerodostojno, onda smo bili na krivoj strani živeći nečasno. Pa taman da smo imali veliku moć, poput one koju je imao kralj Antioh, prije ili poslije shvatit ćemo da ona prolazi, a oni koji žive Božjim životom ostaju kao što se pokazalo tada.

Blaženi Alojzije kao stup Crkve

Drugo što želim naglasiti jest i to da ovu istu stvarnost iz Evanđelja i prvog čitanja možemo primijeniti i na blaženog Alojzija. On je bio stup vjere našega naroda u onim teškim vremenima nakon rata kada je komunizam pritiskao i kada je htio pregaziti Crkvu i narod. Štoviše, htjeli su se poslužiti i njime da im bude oruđe u rukama, on koji je bio Božji čovjek. Htjeli su da se odvoji od zajedništva cijele Crkve, da stvori Hrvatsku katoličku crkvu, odvojivši je od Rimske Crkve. On je dobro prozreo pakleni plan da odvoje Crkvu u hrvatskom narodu od sveopće Crkve, na što je odlučno i reagirao. Dobro je

znao da to nije bilo pitanje određenog pravila, principa ili nekih odredbi, kao što su mislili oni neupućeni. Pitanje života Crkve nije samo izvanjsko, teoretsko pravilo ili neka odredba pa se može promijeniti i preinačiti. Blaženi Alojzije je, međutim, bio čovjek koji je živio u punom zajedništvu sa živim Bogom. Dobro je znao da je živi Bog prisutan u Crkvi Katoličkoj te da on ne može odustati od svjedočenja živoga Boga. Jer Bog nije bio slovo na papiru, zakonska odredba ili intelektualno pravilo. On je jednostavno bio živi Bog koji njega iznutra oživljava dajući mu snagu da na povijesnoj vjetrometini stane i da svojim životom brani interes Crkve i svakog obespravljenog čovjeka i hrvatskog naroda. A kada je riječ o interesu, nije branio neki isprazni interes, već pravo da svaki čovjek slobodno komunicira s Bogom u njegovoj svetoj Crkvi. Branio je pravo naroda da u tim vremenima pritiska ima pravo biti živ u vjeri i pripadati živome Bogu. A to što se dogodilo Antiohu, dogodilo se i u naše vrijeme. Jer danas nema ni spomena 'Antiohu' koji je njega progonio i sudio, a on je zasjao na časti oltara. Dok se za tog 'Antioha' ne zna niti gdje mu je grobni prah, dotle je ime blaženoga Alojzije upisano zlatnim slovima u povijest hrvatskoga naroda te svijetli neugasivim sjajem ostajući putokaz i poticaj za život hrvatskoga naroda danas. Povijest je pokazala da su neprijatelji Crkve propali razbivši se o čvrstu hrid Stepinčeve vjere, ne želeći shvatiti da je bio stup vjere i zauzimanja za vlastiti narod ukorijenjen u čvrstoći Božjoj koju ljudi ne mogu dokinuti.

HKLD na braniku života

Kako biblijska čitanja, tako i primjer blaženoga Alojzija tiču se svih nas ovdje okupljenih i cijelog našeg Hrvatskog katoličkog liječničkog društva. Doista, HKLD treba crpiti snagu iz svetopisamske poruke koju smo čitali te je primjenjivati kao što ju je primjenjivao blaženi Alojzije. Jer živimo i danas u društvu u kojemu ima 'okrunjenih glava' koje ne drže do Boga, jer je i naš svijet prepun ljudskih i zemaljskih interesa koji pritišću narode. Božja riječ našega Gospodina, kao i primjer blaženoga Alojzija, obvezuju nas na pozornost i posluš. Premda

danas nemamo izravni problem s komunizmom, i danas se ponavlja uvijek isti obrazac moćnika ovoga svijeta koji imaju svoj interes i ne razumiju zašto mi vjernici živimo drukčije i ne možemo pristati na kompromise koje oni nude. Jednako kao što ni naš Gospodin nije pristao, a jednako tako ni blaženi Alojzije, bez obzira koliko se u očima ovoga svijeta činile prikladne i pogodne. Oni koji su upoznali Boga živoga i koji žive od Boga živoga znaju da ne mogu pristati na ponude koje vode u duhovnu smrt. Oni koji su upoznali Boga vječnoga te vjeruju u vlastitu vječnost i vlastitu vječnu budućnost, ne mogu pristati na ponude po kojima ostajemo zakopani u rupu povijesti i tamu smrti.

Zato je danas poziv svakoga člana HKLD-a da živi u živome Bogu koji će mu dati snage da se bori za život. Doista, HKLD i njegovi članovi trude se štititi i braniti život od njegova početka, to jest od začeca do prirodne smrti, ne samo radi nekoga pravila ili naučenog principa već s uvjerenjem koje dolazi od Boga. Borbu za život nisu učinili svojom putem naučene predaje, već jer žive uronjeni u živoga Boga. Jer su ucijepljeni u njegov život, osjećaju da je pred njim jedino ispravno braniti i promicati život. No ne samo pred njim, već i pred ljudima. Treba držati ono što nam Gospodin Isus govori, jer pitanje vjere nije pitanje našeg internog principa oko kojega raspravljamo, prepiremo se i nadmudrujemo, već je to sadržaj koji svjedočimo. Tko osjeća da živi pred Bogom životvorcem od kojega dolazi besmrtni i neprolazni život, osjeća svojom zadaćom dati život za braću stvorenu na sliku Božju i koji participiraju na tom istom besmrtnom životu. Zato smo ga dužni braniti svim silama te štititi i promicati s oduševljenjem kao što je i Gospodin Isus navijestio s oduševljenjem da Bog nije Bog mrtvih već živih i da u njemu svi žive.

Zato su pismoznanci dobro primijetili da je Učitelj to lijepo rekao, te su ostali razmišljati o njegovim riječima. Tim više riječi našega Učitelja trebaju i nama biti poticaj, ponajprije da uronimo u božanski život te s uvjerenjem živimo ono što jesmo, to jest da crpimo iz Božjih otajstava kao što je crpio i blaženi Alojzije koji je u presvetoj Euharistiji i u sakramentima svete

Crkve pronalazio snagu da bude svjedok vjere i mučenik Božji. Kao što je on trajno živ, jer je živio nepokolebljiv u svojoj savjesti koji nikada nije dao da mu je netko eutanazira, tako se i od nas očekuje da budemo hrabri u izgradnji i u obrani iste. Kao što je dao život da mu ne ubiju vjeru i ne uguše ljubav, i od nas se očekuje da živimo dajući život za svoja uvjerenja i za vjernost dobrobiti čovjeka. Kao što je i on bio mučenik savjesti, tako i nas potiče da u vremenu u kojemu živimo odvažno stanemo u obranu savjesti i zaštitu cjelovitog poimanja čovjeka. Jer braniti savjest, znači braniti pravo čovjeka da bude u punome zajedništvu sa svojim Gospodinom, da

iz njega crpi poticaje i snagu za božanski život. Primati nam je tu snagu i drugima svjedočiti kako je lijepo imati neumrli božanski život i kako je lijepo doživjeti kao svoje poslanje da druge obdarujemo i oživljujemo tim istim vječnim životom. I dok skrbimo o onima koji su povjereni našoj zdravstvenoj skrbi, ne zaboravimo na poslanje koje nam daje Otac nebeski, te ih oživljujmo obdarujući ih i neprolaznim darovima koje smo primili od živoga Boga.

U Krašiću, 25. studenoga 2023.

Don Ivan Bodrožić

Kad pogled uprem u nebo

Kad pogled danas uprem u nebo,
A kaplja suze niz lice krene,
Danas, sutra za vječnost opet,
Bit ćemo skupa,
Bit ćemo mladi.

I osmijeh mi zasja na licu,
A mojoj sreći ne bude kraja,
U vječnost tada zajedno s Kristom
Stajat će sutra, stajat će dani.

29. lipnja 2023.

+Daniela Anić Pejić, dr. med.

(15. ožujka 1971. – 22. prosinca 2023.)

Papina molitvena nakana za veljaču posvećena smrtno bolesnim osobama

Papa Franjo nas poziva da tijekom veljače molimo za osobe koje su smrtno bolesne te za njihove obitelji.

Svoju nakanu Papa objavljuje svakog mjeseca putem videoporuke Papinske svjetske molitvene mreže, prenosi IKA. Kako objašnjava papa Franjo, „kada neki ljudi govore o smrtnim bolestima, postoje dva pojma koje često miješaju: neizlječivo i nemoguće skrbiti. No nisu isti“. Citirajući svog prethodnika, svetog Ivana Pavla II., koji je poručio da treba liječiti ako je moguće, a uvijek skrbiti, Papa navodi da čak i kada su mogućnosti za izlječenje male, „svaka bolesna osoba ima pravo na medicinsku, psihološku, duhovnu i ljudsku pomoć“.

„Ozdravljenje“, priznaje, „nije uvijek moguće, ali uvijek možemo njegovati bolesnu osobu“. Osvrćući se na važnost palijativne skrbi, papa Franjo ponovno potvrđuje da takva skrb „jamči pacijentu ne samo medicinsku skrb već ljudsku pomoć i blizinu“.

Pritom, govoreći o ulozi obitelji, ističe da oni koji pate „ne smiju biti prepušteni sami u tim teškim trenucima“. „Uloga obitelji je presudna“, kaže Papa, ističući da rodbina „treba pristup odgovarajućim sredstvima kako bi pružila odgovarajuću fizičku, duhovnu i društvenu podršku“.

Papa Franjo zaključuje tražeći molitvu i zalaganje svih kako bi „smrtno bolesni i njihove obitelji uvijek dobili potrebnu medicinsku i ljudsku skrb i pomoć“.

U veljači se također slavi Svjetski dan bolesnika na blagdan Gospe Lurdske, 11. veljače, kojim povodom je 13. siječnja 2024. Tiskovni ured Svete Stolice objavio Papinu poruku koju donosimo u cijelosti.

Poruka pape Franje za XXXII. Svjetski dan bolesnika

Nije dobro da je čovjek sam. Liječiti bolesne liječeći međusobne odnose.

„Nije dobro da je čovjek sam“ (usp. Post 2,18). Bog, koji je ljubav, od početka je stvorio čovjeka za zajedništvo obdarujući ga sposobnošću da ostvaruje odnos s drugima. Tako smo pozvani u svom životu, koji se odražava u slici Trojstva, u potpunosti se ostvariti u dinamici odnosa, prijateljstva i međusobne ljubavi. Stvoreni smo da živimo zajedno, a ne sami. I baš zato što je ta želja za zajedništvom duboko ukorijenjena u ljudskom srcu, iskustvo napuštenosti i samoće doživljavamo kao nešto zastrašujuće, bolno pa čak i neljudsko. To se je još više očituje u trenucima slabosti, neizvjesnosti i nesigurnosti, često uzrokovanih pojavom teške bolesti.

U tom smjeru mislim na sve one koji su se tijekom pandemije COVID-19 osjećali jako usamljenima: pacijente koji nisu mogli primati posjete, ali i brojne medicinske sestre, liječnike i pomoćno osoblje preopterećeno poslom i zatvoreno u izolacijske odjele. Naravno, ne možemo se ne prisjetiti i svih onih osoba koje su smrtni čas

morale dočekati same, uz prisutnost medicinskog osoblja, ali daleko od vlastitih obitelji.

Istodobno, s osjećajem boli dijelim patnju i usamljenost onih koji su zbog rata i njegovih tragičnih posljedica ostali bez podrške i pomoći: rat je najstrašniji od svih društvenih bolesti i najkrhiji ljudi plaćaju ga najvećom cijenom.

Također, treba naglasiti da čak i u mirnim i bogatim zemljama razdoblje starosti i bolesti često prolazi u samoći, a ponekad i u napuštenosti. Ove tužne okolnosti prvenstveno su posljedica kulture individualizma koja veliča unosnost pod svaku cijenu i njeguje mit o učinkovitosti, tako da ona postaje ravnodušna, pa čak i nepromišljena kada ljudi više nemaju snage pratiti njezin korak. To tada postaje kultura odbacivanja, ljudi se „više ne smatraju najvećom vrijednosti koju treba njegovati i poštivati, osobito ako su siromašni, invalidi, ako 'još nisu korisni' – poput nerođenih, ili 'više nisu potrebni' – poput starih“ (Enciklika Fratelli tutti, 18). Nažalost, ta logika prožima i određene političke odluke koje se ne fokusiraju na dostojanstvo ljudi i njihove potrebe i ne preferiraju uvijek potrebne strategije i sredstva kojima se svakoj osobi jamči osnovno pravo na zdravstvenu skrb i liječenje. Istodobno, zanemarivanje ranjivih osoba i njihova usamljenost uzrokovani su ograničavanjem skrbi na čisto medicinske usluge, bez mudrog praćenja u „terapijskom savezu“ između liječnika, pacijenta i članova obitelji.

Dobro se ponovno prisjetiti biblijskih riječi: nije dobro da čovjek bude sam! Bog to govori na početku stvaranja, otkrivajući nam tako duboki smisao svoga plana za čovječanstvo, ali u isto vrijeme i smrtnu ranu grijehom koja se unosi u taj plan stvarajući sumnje, lomove, podjele, pa onda i usamljenost. To utječe na čovjeka u svim njegovim odnosima: s Bogom, sa samim sobom, s drugima, s cjelokupnim stvorenjem. Takva usamljenost dovodi do toga da se gubi smisao postojanja, uskraćuje se radost ljubavi i tjera nas da doživljavamo deprimirajući osjećaj usamljenosti u svim ključnim životnim razdobljima.

Braćo i sestre, prvi lijek koji nam je potreban u bolesti je blizina puna suosjećanja i nježnosti.

Zbog toga se brinuti za bolesnika prije svega znači brinuti o njegovim odnosima, o svim njegovim odnosima: s Bogom, s drugima – obitelji, prijateljima, zdravstvenim radnicima – sa svim stvorenjem, sa samim sobom. Je li to moguće? Da, moguće je i svi smo pozvani truditi se da se to i ostvari. Pogledajmo primjer dobrog Samaritanca (v. Lk 10,25-37), njegovu sposobnost da uspori i postane bližnji, nježnost kojom se brine za rane svoga brata koji pati.

Sjetimo se ove središnje istine našega života: došli smo na svijet jer nas je netko primio, stvoreni smo za ljubav, pozvani smo na zajedništvo i bratstvo. Ova dimenzija našeg bića posebno nas podupire u trenucima bolesti i slabosti i to je prva terapija koju svi zajedno moramo usvojiti za liječenje bolesti društva u kojem živimo.

Vama koji bolujete, ili od privremene ili od kronične bolesti, poručujem: nemojte se sramiti svoje želje za blizinom i nježnošću! Nemojte to skrivati i nikada ne mislite da ste drugima na teret. Stanje bolesnika poziva svakoga da uspori pretjerane ritmove u koje je uronjen i da se ponovno možemo pronaći.

U ovoj epohalnoj promjeni u kojoj se nalazimo, posebno smo mi kršćani pozvani prihvatiti Isusov milosrdni pogled, brinuti se za one koji pate i koji su sami i koji su možda marginalizirani i odbačeni. Uzajamnom ljubavlju koju nam Krist Gospodin daruje u molitvi, osobito u euharistiji, liječimo rane samoće i izolacije. Tako radeći zajedno suprotstavljamo se kulturi individualizma, ravnodušnosti, odbacivanja i razvijamo kulturu nježnosti i suosjećanja.

Bolesni, nemoćni i siromašni su u srcu Crkve i baš zato moraju biti i u središtu naše ljudske pozornosti i pastoralnih nastojanja. Nemojmo to zaboraviti! Utecimo se Presvetoj Mariji, Zdravljui bolesnih, da nas zagovara i pomaže u izgradnji blizine i bratskih odnosa.

Franjo

Izvor: IKA

Priredio i preveo: *Ivan Ćelić*

Ja nemam groba

Ja nemam groba. Moga groba nema.
Prijatelju, imam samo tvoje srce.
Umotaj me u plahtu svoje ljubavi,
pomaži me mirisom svojih molitava,
obuci me u dostojanstvo svojega čovještva,
pokrij me svojom plemenitošću
i pokaži me onima koje voliš!

Okopaj taj vrt u koji me polažeš
i vjeruj u riječ Istine:
*„Ni jedan koji živi i vjeruje u mene,
neće umrijeti zauvijek!“*

Osokoli dobre žene da se ne boje,
svakoga dana nanovo, pristupiti!
Bez obzira koliko će trebati koraka,
bez obzira koliko će biti probdjevenih noći,
iz zvjezdanog neba sinut će nova zora!

Prijatelju, ja nemam groba!
Imam samo tvoje srce!
Ti pričekaj anđele života i radosti
i kad im čuješ glas – kad te pozovu,
hrabro ukloni kamen
pa će i tebi, umjesto smrtnog mraka
sinuti zraka života.

don Ante Mateljan

Ljudski život je dar stvaralačke Božje ljubavi

Prof. dr. sc. Tonči Matulić

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

E-mail: tonci.matulic@kbf.unizg.hr

ORCID: 0000-0003-3419-9938

Sažetak

Autor u članku predstavlja neke teološke aspekte ljudskoga života kao dara stvaralačke Božje ljubavi. U uvodnom se dijelu rada ukratko predstavlja biblijska vizija čovjeka u Božjemu naumu stvaranja, a zatim u svjetlu otajstva Isusa Krista. Nakon toga autor promišlja o ljudskoj slobodi u ogledalu istine, a zatim izlaže teološku viziju Božjega gospodstva nad ljudskim životom. Na to se nadovezuju promišljanja o početku individualnoga ljudskog života u svjetlu datosti moderne znanosti kako ga izlaže živo crkveno učiteljstvo. U središtu toga se nalazi priznanje i poštivanje cjelovitosti i transcendentnosti ljudske osobe stvorene na sliku Božju i obnovljene na sliku Kristovu. Ljudski život je svet jer od početka uključuje stvaralačku Božju ljubav koja svako ljudsko biće poziva u život i neraskidivo s njim ostaje povezana. Na kraju autor ističe važnost osobnoga i zajedničkog svjedočanstva svetosti i nepovredivosti ljudskoga života nadahnutog vjerom u Isusa Krista – evanđelje života u kojemu nam je darovan život u izobilju.

Ključne riječi: Božja ljubav, istina, Isus Krist, ljudska osoba, ljudski život, sloboda, vjera

Human life is a gift of God's creative love

Summary

The author presents theological aspects of human life as a gift of God's creative love. A brief introduction on the biblical vision of man in God's plan of creation and in light of the mystery of Jesus Christ is followed by reflections on human freedom in the mirror of truth, a theological vision of God's dominion over human life and musings on the beginning of an individual human life in light of modern science as presented by the living teaching of the Church. Central to this is recognition and respect for the integrity and transcendence of the human person, created in the image of God and renewed in the image of Christ. Human life is sacred because it has included God's creative love from the beginning, which calls every human being into life and remains inseparably connected therewith. In conclusion, the author emphasizes the importance of the personal and communal testimony of the sanctity and inviolability of human life inspired by faith in Jesus Christ – the gospel of life through which life is given to us in abundance.

Keywords: faith, freedom, God's love, human life, human person, Jesus Christ, truth

Uvod: Božji naum u stvaranju čovjeka

Uvijek iznova treba naglašavati da nas Sveto pismo stavlja pred novu sliku Boga. Bog je jedan i jedini, svemogućí Otac, Stvoritelj neba i zemlje. Sve što postoji, nastalo je snagom stvaralačke Božje Riječi. To potvrđuje da je stvorenje uzrokovano Stvoriteljevom voljom. Stvorenje je zbog toga dobro i Stvoritelju je drago.¹ U čitavom djelu stvaranja jedan moment je od silne važnosti, a Drugí vatikanski koncil ga je izrazio ovim riječima: „Sveto pismo naime naučava da je čovjek stvoren ‘na sliku Božju’ (Post 1, 27), da je sposoban spoznati i ljubiti svojega Stvoritelja te da ga je on postavio (usp. Mudr 2, 23) kao gospodara nad svim zemaljskim stvorovima, da slaveći Boga (usp. Sir 17, 3-10) njima upravlja i njima se služi.“²

Knjiga Postanka potvrđuje u prvom izvještaju o stvaranju da je Bog stvorio čovjeka, kao ženu i muškarca, i postavio ga na vrhunac stvaralačke Božje aktivnosti, kao krunu stvaranja, kao završetak procesa stvaranja od nejasnog kaosa do uređenoga kozmosa.³ To nas dovodi do druge važne tvrdnje. Naime, Sveto pismo nas stavlja pred novu sliku čovjeka u intimnoj povezanosti s novom slikom Boga.⁴ Budući da je stvoren na sliku svoga Stvoritelja, onda je čovjek plod posebne Božje odluke: „Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična“ (Post 1, 26). Čovjek dakle proizlazi iz posebnog Božjeg nauma koji uspostavlja i čuva jedinstvenu i specifičnu vezu čovjeka sa svojim Stvoriteljem. Stvoritelj čovjeka stvara snagom svoga božanskoga daha: „Jahve, Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskoga i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane

čovjek živa duša“ (Post 2, 7). Čovjek je postao cjelovito živo biće, biće obdareno životom koji je Božji dar „(...) s kojim Bog priopćava nešto od sebe svome stvorenju“⁵, a to je upravo život kao najelementarnija činjenica ljudskog postojanja.

Živi Bog u stvaranju daruje i udahnuje život čovjeku. Starozavjetna mudroslovna književnost je to lijepo izrazila: „Odjenu ih snagom kakva je njegova, i stvori ih na sliku svoju“ (Sir 17, 3). Čovjek kao slika Božja posjeduje stoga božansku snagu, dakako ne u smislu Božje svemoći, nego u smislu izvanrednih darova i sposobnosti. Najosnovniji dar živoga Boga čovjeku je upravo život. Ljudskom životu pripadaju posebne razumske i duhovne sposobnosti, a najizvršnije među njima su sposobnost spoznaje i ljubavi prema Stvoritelju i sposobnost razlikovanja dobra i zla: „Napuni ih znanjem i razumijevanjem i otkri im dobro i zlo“ (Sir 17, 7).

Ljudskom životu pripada također ono što bitno određuje sam božanski život, to jest ono što živi Bog, kao jedan i jedini Stvoritelj, jest po svojoj božanskoj naravi. Bit je božanskoga života jezgrovito izrazio sv. Ivan apostol: „Bog je ljubav, i tko ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje, i Bog u njemu“ (1 Iv 4, 16) ili, na drugom mjestu: „Tko ne ljubi, ne upozna Boga, jer Bog je ljubav“ (1 Iv 4, 8). Otajstvo božanskoga života je božanska ljubav koja nije svojstvo među svojstvima ili atribut među atributima, nego vrhovno svojstvo i najuzvišeniji atribut živoga Boga vječne trojstvene ljubavi koji samoga sebe čudesno razdaje u činu stvaranja cijelom stvorenju⁶, ostavljajući u svakom stvorenom biću trag svoje trojstvene božanske ljubavi.⁷

1 Usp. BENEDIKT XVI., *Deus caritas est – Bog je ljubav*. Enciklika o kršćanskoj ljubavi, (25. prosinca 2005.), Zagreb, 2006., 9, [dalje DC].

2 Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, (07. prosinca 1965.), u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Zagreb,⁷ 2008., 12, [dalje GS].

3 Usp. IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae – Evanđelje života*. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskoga života, (25. ožujka 1995.), Zagreb, 1995., 34, [dalje EV].

4 Usp. DC, 11.

5 EV, 34.

6 Usp. Walter KASPER, *Milosrđe. Temeljni pojam evanđelja – ključ kršćanskog života*, Zagreb, 2015., 121-136.

7 Usp. IVAN PAVAO II., *Creation Is the Work of the Trinity*, (General Audience, March 5, 1986), u: *Interdisciplinary Encyclopedia of Religion & Science*. Dostupno na: <https://inters.org/John-Paul-II-Catechesis-Creation-Trinity> (25. studenoga 2023.); usp. Papa FRANJO, *Laudato si – Hvaljen budi*. Enciklika o brizi za zajednički dom, (24. svibnja 2015.), Zagreb, 2015., 76-88, [dalje LS]. Također usp. Scott A. DUNHAM, *The Trinity and Creation in Augustine: An Ecological Analysis*, Albany (NY), 2008.; usp. David A. WALKER, *Trinity and creation in the theology of St. Thomas Aquinas*, u: *The Thomist*, 57 (1993.) 3, 443-455.

Život što ga je Stvoritelj darovao čovjeku nije stoga puki život biološkog organizma, iako mu je dah božanskoga života usađen u „prah zemaljski“, to jest u organski i tjelesni sklop, nego je to život koji čovjeka od početka oživljava samim božanskim životom pa je čovjek kao konkretno živo biće uvijek slika Božja i ljubljeno Božje stvorenje, izvanredno očitovanje slave Božje usmjereno prema punini života. Ovo je lijepo izrazio sv. Irenej: *Gloria enim Dei vivens homo, vita autem hominis visio Dei* – „Slava je Božja, živi čovjek, ali život se čovjekov sastoji u gledanju Boga.“⁸

Božji dar ljudskoga života potvrđuje također da je čovjek predodređen za gledanje Boga i to već ovdje na zemlji „kroza zrcalo, u zagonetki“ (1 Kor 13,12) ili u otajstvu, a u vječnosti licem u lice (usp. Kor 1 13,12). To potvrđuje da je Božji dar života čovjeku u biti dar besmrtnosti, dar i obećanje vječnoga života, to jest savršenog zajedništva s Bogom u okrilju božanskoga života, a to je život „(...) koji ispunja čovjekovo srce nepomućenom radošću, gdje obuhvaćamo cjelinu i cjelina nas obuhvaća. Bit će to poput uranjanja u more beskrajne ljubavi.“⁹ More beskrajne ljubavi je retorička figura savršenstva i punine božanskoga života koji je u svom najdubljem i najrealnijem otajstvu beskrajna ljubav Presvetoga Trojstva na čiju sliku je čovjek, kao žena i muškarac, stvoren.

1. Kristolikost ljudskoga života

U čovjeku slava i sjaj dara života i slike Božje dostižu svoj vrhunac i svoju puninu u događaju utjelovljenja Sina Božjega. „Adam, prvi čovjek, bio je pralik budućega (usp. Rim 5, 14), to jest Krista Gospodina. Krist, novi Adam, u sámoj objavi Oca i njegove ljubavi potpuno otkriva

čovjeka njemu samom i objavljuje mu njegov uzvišeni poziv. (...). On koji je 'slika Boga nevidljivoga' (Kol 1, 15; usp. 2 Kor 4, 4), jest i sâm savršeni čovjek, koji je Adamovoj djeci vratio sličnost s Bogom, koja je bila izobličena prvim grijehom.“¹⁰

Vječna Riječ Očeva po kojoj je sve stvoreno, po kojoj je na početku stvoren i čovjek na sliku Presvetoga Trojstva, poprimila je dramatični oblik u događajima utjelovljenja i otkupljenja. Upravo je smrt na križu Sina Božjega najradikalniji izraz okretanja Boga protiv samoga sebe u kojemu se sâm Bog predaje za otkupljenje palog čovjeka i za spasenje od grijeha, zakona i smrti.¹¹ Odatle i samo odatle možemo razumjeti djelovanje i logiku Božje ljubavi prema čovjeku koja je uvijek milosrdna ljubav koja oprašta, preporuča i uzdiže čovjeka na dostojanstvo božanskog djetinjstva u Sinu (usp. Rim, 8, 14-15; Gal 4, 5-6; 1 Iv 3, 1-2).

Veličinu dara utjelovljene Božje ljubavi u Kristu apostol Pavao je jezgrovito opisao ovim riječima: „Zbilja, jedva bi tko za pravedna umro – možda bi se za dobra tko i odvažio umrijeti – a Bog pokaza ljubav svoju prema nama ovako: dok još bijasmo grešnici, Krist za nas umrije. (...). Doista, ako se s Bogom pomirismo po smrti Sina njegova, dok još bijasmo neprijatelji, mnogo ćemo se više, pomireni, spasiti životom njegovim“ (Rim 5, 7-8.10). Stoga se jedino u svjetlu Božje objave u Kristu konačno otkriva tajna ljudskoga života i očituje njegova istinska vrijednost i nepovredivost. U Kristu se događa savršena objava evanđelja života, jer je on samom svojom pojavom i djelovanjem savršena konkretizacija i aktualizacija evanđelja života koje posreduje nezasluženi dar Božje ljubavi svakim ljudima.¹²

8 Sv. IRENEJ, *Adversus haereses*, IV, 20, 7.

9 BENEDIKT XVI., *Spe salvi – U nadi spašeni*. Enciklika o kršćanskoj nadi, (30. studenoga 2007.), Zagreb, 2008., 12, [dalje SS].

10 GS, 22.

11 Usp. DC, 12.

12 Usp. Gerardo del POZO ABEJÓN, Dio Creatore e Signore della vita umana, u: PONTIFICIA ACCADEMIA PER LA VITA, *Commento interdisciplinare alla „Evangelium vitae“*, [Elio SGRECCIA – Ramón LUCAS LUCAS (ur.)], Vaticano, 1997., 313-332, ovdje 319-320; usp. Sabino FRIGATO, Il mistero della vita nel mistero di Cristo. Riflessioni cristologiche su „Evangelium vitae“, u: Giovanni RUSSO (ur.), *Evangelium vitae. Commento all'enciclica sulla bioetica*, Torino, 1995., 46-61, ovdje 49-50.

Božji plan s čovjekom je, dakle, da bude suobličen slici Sina Božjega koji je prvorođenac među mnogom braćom (usp. Rim 8, 29), da čovjeka snagom Kristove milosti učini novim stvorenjem (usp. Gal 6, 15; Kol 3, 15), omogući mu pristup nepresušnom vrelu božanske ljubavi, života i radosti, a to je upravo evanđelje života u Isusu Kristu. Zbog toga „život tijela u zemaljskim prilikama za vjernika nije apsolutan, tako da može biti od njega zatraženo da ga napusti za neko više dobro; kako kaže Isus: „Tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga; a tko izgubi svoj život poradi mene i evanđelja, spasit će ga“ (Mk 8, 35).“¹³

2. Ljudska sloboda u ogledalu istine

Obnova slike Božje u čovjeku i izlivanje božanskoga života i ljubavi po Duhu Svetom koji nam je dan (usp. Rim 5, 5) ne svode se stoga na puko prostorvremensko ljudsko postojanje, nego posreduju ponovno rođenje od Boga i sudjelovanje u savršenstvu života i ljubavi Trojedinoga Boga (usp. Iv 1, 12-13).¹⁴ Iz toga nastaju posljedice za čovjekov prolazni život na zemlji u kojemu je usađena klica vječnoga života i, ako je vjerom prihvaćena, razvija se i raste sve do „čovjeka savršena, do mjere uzrasta punine Kristove“ (Ef 4, 13).

Naime, budući da je ljudski život dar stvaralačke Božje ljubavi, da nosi u sebi Božju sliku, da je nastanjen dahom Božjega života, onda je Bog jedini vlasnik i gospodar ljudskoga života.¹⁵

Čovjek stoga ne može neograničeno raspolagati vlastitim životom. Koncil naučava: „Bog, Gospodar života, ljudima je, naime, povjerio uzvišenu službu očuvanja života koju valja vršiti na način dostojan čovjeka.“¹⁶ Čovjek koji od Boga prima tu uzvišenu službu uzdignut je

na dostojanstvo Božjeg suradnika i glasnika u svijetu.

Koncil naučava da je „(...) Bog htio čovjeka prepustiti rukama njegove vlastite odluke (usp. Sir 15, 14), tako da iz vlastite pobude traga za svojim Stvoriteljem te da, prijavljujući uz njega, slobodno prisprije do potpuna i savršena blaženstva.“¹⁷ U ovome je istaknuta vrijednost i dostojanstvo ljudske slobode, budući da se „(...) čovjek može samo u slobodi okrenuti prema dobru“¹⁸, a „(...) istina se ne nameće drukčije doli snagom same istine, koja u dušu ulazi istodobno i blago i snažno.“¹⁹

Znamo da jedino istina ima moć istinskog oslobođenja (usp. Iv 8, 32) pa se ona nadaje kao prvorazredna moralna dužnost, bilo da je treba neumorno tražiti ili da uz nađenu istinu treba slobodno prionuti.²⁰ Pritom nam dragocjeno svjetlo pruža koncilski nauk: „Istinu valja tražiti na način svojstven dostojanstvu ljudske osobe i njezinoj društvenoj naravi, naime slobodnim istraživanjem, uz pomoć poduke ili izobrazbe, razmjene mišljenja i dijaloga; po tome ljudi jedni drugima izlažu istinu koju su našli ili misle da su je našli kako bi se uzajamno pomagali u traganju za istinom; uz spoznatu istinu treba čvrsto prionuti osobnim pristankom.“²¹ To ima za posljedicu da „(...) dostojanstvo čovjeka zahtijeva da postupa prema svjesnom i slobodnom izboru, to jest osobno iznutra potaknut i vođen, a ne prema unutrašnjem slijepom nagonu ili pukome vanjskom pritisku.“²²

Čovjek je vjeran svome nepovredivom ljudskom dostojanstvu samo kad se slobodno i bez ikakve prisile osobno okreće istini i dobru, kad je osobno iznutra potaknut i vođen u traženju Stvoritelja i pristajanju uz njegovu utjelovljenu Riječ koja je „Put, Istina i Život“ (Iv 14, 6) i u

13 EV, 47, (emfaza je u tekstu).

14 Usp. Isto, 37.

15 Usp. Isto, 39.

16 GS, 51

17 Isto, 17.

18 Isto.

19 Deklaracija o slobodi vjerovanja *Dignitatis humanae*, (7. prosinca 1965.), u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, 1, [dalje DH].

20 Usp. DH, 2-3, GS, 17.

21 DH, 3.

22 GS, 17.

kojoj se objavljuje plan Božje ljubavi prema svim ljudima. „Dakle, iz riječi, djela i same Isusove osobe, čovjeku je dana mogućnost da „upozna“ potpunu istinu glede vrijednosti ljudskoga života.“²³

3. Božje gospodstvo nad ljudskim životom

U slobodnom priznanju i prihvaćanju Stvoriteljeve ljubavi čovjek spoznaje, poput proroka Joba: „Od stvorenja svijetu, koje ne bi znalo da je sve to Božja ruka učinila. U ruci mu leži život svakog stvorenja i dah životvorni svakog ljudskog tijela“ (Job 12, 9-10). Budući da cjelokupno stvorenje duguje svoje postojanje Stvoritelju, ono je isključivo Božje vlasništvo. Posljedično, i ljudski život je Božje vlasništvo. „Jahve daje smrt i život, ruši u Šeol i odande diže“ (1 Sam 2, 6). Bog je povjerio život u ruke čovjekove odluke, ali čovjekovo gospodstvo nad životom nije apsolutno, nego suradničko. „Ono je odjek jedinog i beskrajnog gospodstva Božjega. Zato ga čovjek mora živjeti *mudro i s ljubavlju*, sudjelujući u mudrosti i neizmjerne ljubavi Božjoj.“²⁴

Božje gospodstvo nad ljudskim životom ne pokazuje se hirovitim i samovoljnim, nego brižnom i ljubaznom skrbi prema svakom čovjeku u svim životnim stanjima, a napose prema malenima i ranjivima koji stoje u samom srcu evanđelja života. „Život je predmet nježne i snažne ljubavi Božje.“²⁵ Zbog toga je ujedno i predmet posebne Božje zapovijedi: „Ne ubij“ (Izl 20, 13; Pnz 5, 17).

Isus u evanđelju potvrđuje ovu zapovijed i pored zloće fizičkog ubojstva ukazuje na zloću moralnog ubojstva: „Čuli ste da je rečeno starima: Ne ubij! Tko ubije, bit će podvrgnut sudu. A ja vam kažem: Svaki koji se srdi na brata svoga, bit će podvrgnut sudu“ (Mt 5, 21-22).

Tako nam se nježnost i snaga Božje ljubavi na poseban način očituju u događaju utjelovljenja Očeve Riječi. „Svojim se naime utjelovljenjem Sin Božji na neki način sjedinio sa svakim čovjekom.“²⁶ Ovo sjedinjenje sa svakim čovjekom podrazumijeva s cijelim čovjekom i sa svakim ljudskim bićem u svim njegovim egzistencijalnim stanjima i razvojnim fazama. Ovo sjedinjenje nam posreduje i sudbonosnu spoznaju, naime da „otajstvo čovjeka stvarno postaje jasnim jedino u otajstvu utjelovljene Riječi.“²⁷

Kršćanin stoga svjetlom božanske objave otkriva zagonetku ljudskoga života i smrti, boli i patnje koja izvan evanđelja života ostaje zastrta, štoviše, „(...) svaki čovjek ostaje sâm sebi neriješeno i nerazgovjetno pitanje“²⁸, budući da „zagonetke života i smrti, krivnje i boli ostaju bez rješenja tako da ljudi nerijetko padaju u očaj.“²⁹ Konačno rješenje svih tih zagonetki, a ono je ujedno lijek očaju, nalazimo u evanđelju života koje posreduje i podržava darovanu nadu u konačnu pobjedu i proslavu života snagom Kristove pobjede nad smrću.

Bog gospodar života i smrti po Kristu daruje čovjeku obilje svoje božanske ljubavi i hoće da svi ljudi „život imaju, u izobilju da ga imaju“ (Iv 10, 10) kako bi sudjelovali u punini života, u blaženstvu i radosti života, u svetom i savršenom evanđelju života u kojem nam se objavljuje začetnik i dovršitelj života – Isus Krist (usp. Heb 12, 2).

Božja ljubav i gospodstvo obuhvaćaju cijelog čovjeka, sva njegova egzistencijalna stanja, sve stadije njegova individualnog razvoja i rasta. Smisao toga je jezgrovito izjavio sv. Ivana XXIII.: „Ljudski život svatko treba smatrati nečim svetim, što već od svog početka zahtijeva stvaralački Božji zahvat.“³⁰ Ovu je izjavu

23 EV, 29, (emfaza je u tekstu)

24 Isto, 52.

25 Isto, 31.

26 GS, 22.

27 Isto.

28 Isto, 21.

29 Isto.

30 IVAN XXIII., *Mater et Magistra – Majka i Učiteljica*. Enciklika o suvremenom razvoju socijalnog pitanja kojeg treba uskladiti s kršćanskim načelima, (15. svibnja 1961.), 194, u: *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, [Marijan VALKOVIĆ, (ur.)], Zagreb, 1991., 147, [dalje MM].

kasnije crkveno učiteljstvo ponavljalo u raznim inačicama.³¹ U napatku *Donum vitae* čitamo: „Ljudski je život svet jer od samog svog početka uključuje Bože stvaralačko djelovanje i zauvijek ostaje u posebnom odnosu sa Stvoriteljem, svojom jedinom svrhom. Bog je jedini Gospodar života od njegova početka do njegova svršetka: nitko i ni u kojim okolnostima ne može sebi uzeti pravo izravnog uništenja nevinog ljudskog bića.“³²

Odatle slijedi da svakom ljudskom biću kao ljudskoj osobi dugujemo poštovanje od prvog časa njegova postojanja.³³ U napatku *Dignitas personae*, pak, čitamo: „Doista, stvarnost ljudskoga bića nam za cijeli životni vijek, dakle prije i nakon rođenja, ne dopušta da postavimo ni promjenu u naravi niti stupnjevanje moralne vrijednosti, budući da posjeduje cjeloviti antropološki i etički status. Ljudski embrij ima, dakle, od samog početka dostojanstvo vlastito osobi.“³⁴ Zbog toga Božje gospodstvo nad ljudskim životom i Božja zapovijed „ne ubij!“ imaju posebnu moralnu težinu upravo u odnosu na nerođeno ljudsko biće koje je „(...) nedužno koliko se uopće može zamisliti: nikad ga se ne bi smjelo smatrati napadačem, još manje nepravедnim napadačem.“³⁵

4. Početak ljudskoga individualnog života u ogledalu moderne znanosti

Sobzirom na povijesne i današnje biomedicinske i bioetičke kontroverzije i nedoumice o početku

ljudskoga individualnog života, suvremeno živo crkveno učiteljstvo dosljedno ponavlja izjavu: „Od trena kad je jajašce oplođeno započinje novi život koji nije ni očevo ni majčino, nego život novoga ljudskog bića koje se samo za sebe razvija. Nikad neće postati ljudsko ako to već nije od tada. Suvremena genetika pruža dragocjene potvrde toga što je oduvijek bilo jasno, a što nimalo ne ulazi u rasprave o trenutku animacije. Ona je utvrdila da je tu od prvoga časa utvrđen program onoga što će biti to biće; čovjek, upravo taj čovjek – pojedinac sa svim poznatim značajkama koje su jasno utvrđene. Nakon oplodnje započela je pustolovina jednoga ljudskog života, gdje svaka od velikih sposobnosti zahtijeva vrijeme da se ostvari i započne djelovati.“³⁶ Živo učiteljstvo odvažno ističe da je ovaj nauk „(...) potvrđen, ako je to potrebno, suvremenim dostignućima humane biologije, koja kaže da je u zigoti, koja nastane oplodnjom, već uspostavljen identitet nove ljudske jedinice.“³⁷

Izvan utjecaja suvremenih bioetičkih rasprava o statusu ljudskoga embrija, ali baš kao ponuda rješenja tamo na svjetlo dana iznesenih pitanja i kontroverzija, živo učiteljstvo naglašava da nijedan eksperimentalni podatak ili znanstveno dokazana činjenica sama po sebi nije dovoljna za prepoznavanje nazočnosti duhovne duše u ljudskome embriju.³⁸ To jednostavno nije predmet istraživanja prirodnih znanosti, nego spada u predmet filozofije i teologije.³⁹ No, živo učiteljstvo opet odvažno tvrdi da „(...) znanost

31 Usp. PAVAO VI., *Humanae vitae – Ljudski život*. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda (25. srpnja 1968.), Zagreb, 1997., 13, [dalje HV]; usp. KONGREGACIJA ZA NUAJ VJERE, *De abortu procurato – O namjernom pobačaju*. Izjava o namjernom pobačaju, (18. studenoga 1984.), 7, u: Valentin POZAIĆ, *Život prije rođenja. Etičko-moralni vidici*, Zagreb, 1990., 181, [dalje AP]; usp. KONGREGACIJA ZA NUAJ VJERE, *Donum vitae – Dar života*. Napatuk poštivanja ljudskoga života u nastanku i o dostojanstvu rađanja, (22. veljače 1987.), Zagreb, 1987., Uvod, 5, [dalje DV]; usp. EV, 53; usp. KONGREGACIJA ZA NUAJ VJERE, *Dignitas personae – Dostojanstvo osobe*. Napatuk o nekim bioetičkim pitanjima, (8. rujna 2008.), Zagreb, 2009., 7-8, [dalje DP].

32 DV, Uvod, 5. Također usp. EV, 53.

33 Usp. DV, I, 1.

34 DP, 5.

35 EV, 58.

36 DP, 12-13. Zahvatili smo u hrvatski prijevod izvornoga teksta i donekle ga prilagodili hrvatskom prijevodu objavljenom u drugom dokumentu: usp. DV, I, 1.

37 DV, I, 1.

38 Usp. *Isto*.

39 Usp. IVAN PAVAO II., *Message to the Members of the Pontifical Academy of Science taking part in the Plenary Assembly*, (October 22, 1996), u: Robert J. RUSSELL – William R. STOEGER – Francisco J. AYALA (ur.), *Evolutionary and Molecular Biology*, Vatican City State – Berkeley (Cal), 1998., 2-9.

o ljudskom embriju nudi svoje zaključke koji su dragocjen pokazatelj da se razložno prizna nazočnost osobe od samog prvog javljanja ljudskog života: tà kako bi ljudska jedinka mogla ujedno ne biti i ljudska osoba? Učiteljstvo se nije izrijeком pozabavilo filozofskom stranom te tvrdnje, ali nepokolebljivo ustraje na moralnoj osudi namjernog pobačaja.⁴⁰

5. Cjelovitost i transcendentnost čovjeka kao ljudske osobe

Osuda namjernoga pobačaja kao ubojstva nevinoga ljudskog bića temelji se stoga na nauku da je ljudsko biće „(...) od prvog časa svoga postojanja, tj. otkada se uobličilo kao zigota, plod ljudskog rađanja [i, op.a.] zahtijeva bezuvjetno poštovanje koje dugujemo ljudskome biću u njegovoj tjelesnoj i duhovnoj cjelovitosti.“⁴¹

Koncil je izjavio da je *homo, anima et corpore unus* – „čovjek je dušom i tijelom jedan“⁴², a pojam ljudske osobe pretpostavlja istovremenu nazočnost obadva konstitutivna elementa, dakle duhovni i tjelesni, koji zajedno tvore realno duhovno-tjelesno jedinstvo čovjeka kao ljudske osobe. Konkretna ljudska osoba je, dakle, realno konstituirana kao duhovno-tjelesno jedinstvo i cjelovitost. Ako suvremena razvojna biologija čovjeka dokazuje da novo ljudsko biće, u smislu ljudskoga organizma, započinje svoju prostorvremensku avanturu postojanja od oplodnje, onda se nameće logičkim zaključak da se nalazimo pred konkretnom ljudskom osobom, budući da konkretno ljudsko biće kao živi organizam može postojati samo kao konkretna ljudska osoba.

Definicija ljudske naravi bitno uključuje realno duhovno-tjelesno jedinstvo ljudske osobe, a što je ujedno temelj njezine cjelovitosti i

izvor njezinoga nepovredivog dostojanstva usidrenoga u transcendenciji. Naime, valja naglasiti i to da pojam duhovno-tjelesnog jedinstva podrazumijeva transcendentnost ljudske osobe, a koje je Crkva znak i čuvarica.⁴³ Transcendentnost ljudske osobe, pak, podrazumijeva da „posebno bitna crta ljudskog dostojanstva jest u čovjekovoj pozvanosti u zajedništvo s Bogom. Već od samoga svojeg postanka čovjek je pozvan na razgovor s Bogom: on, naime, postoji samo zato što ga je Bog iz ljubavi stvorio i što ga uvijek iz ljubavi uzdržava. Čovjek živi potpuno u skladu s istinom samo ako tu ljubav slobodno priznaje i svojemu se Stvoritelju povjerava.“⁴⁴

Umjesto zaključka: Svjedočanstvo Božje stvaralačke ljubavi

Na ovom stručnom tečaju o početku ljudskoga individualnog života Providnost nam je poklonila trenutak da Božju stvaralačku ljubav priznamo i ispovjedimo te da tako svoje živote uskladimo s istinom da svaki konkretni ljudski život od prvoga časa svoga postojanja uključuje djelovanje Božje stvaralačke ljubavi, zahvaljujući kojemu je svaki ljudski život svet, slika Božja i ljubljeno stvorenje te ga možemo ispravno razumjeti samo kao Božji dar, to jest dar Božje ljubavi koja se u Isusu Kristu utjelovila i postala nam evanđelje života od kojega primamo vjeru, nadu i ljubav, mudrost i znanje da smo živi udovi naroda života – Crkve koja ispovijeda da je „(...) Isus jedino Evanđelje: mi nemamo ništa drugo za reći i naviještati. *Baš navještaj Isusa postaje navještaj života*. On je, uistinu „Riječ života“ (1 Iv 1, 9). U njemu „se život očitova“ (1 Iv 1, 2): štoviše, on sam je „Život vječni, koji bijaše kod Oca i očitova se nama“ (isto). Taj je isti život, zahvaljujući daru Duha, darovan čovjeku.“⁴⁵

40 DV, I, 1.

41 Isto.

42 GS, 14.

43 Usp. Isto, 76.

44 Isto, 19.

45 EV, 80, (emfaza je u tekstu).

Da Ti nisi uskrsnuo

A da Ti nisi uskrsnuo, sve bi bilo uzalud!

Uzalud bi mi bilo rođenje, jer što vrijedi ulazak u slijepu ulicu skončanja? Svaki bi moj korak bio samo pusto tumananje i svaki bi križ bio nepodnošljivo prokletstvo, a radost bi mi bila šarena ispraznost na vjetrometini vremena!

Da Ti nisi uskrsnuo tko bi ovoj zemlji obrisao suze, i čime bi se hranila duša za ovo mučno putovanje?

Da Ti nisi uskrsnuo tko bi mogao izabrati uski i teški put ljubavi, i tko bi se, na koncu konca, darovao bez računice? Tko bi mogao, s ljubavlju i nadom cvijećem okititi grobove!

Da Ti nisi uskrsnuo prošlost bi bila neizlječiva, sadašnjost prazna, a budućnosti ne bi niti bilo.

Jer ne bi bilo neba! A čemu sadašnjost bez budućnosti, a čemu zemlja bez neba?

Da Ti nisi uskrsnuo pravednici pred Pilatima ne bi imali nikakve šanse, glavari i poglavari i dalje bi krojili svoj poredak na račun čovjeka, a Barabe bi i dalje na masovnim izborima izglasavali za pobjednike. Istina ne bi imala nikakvog izgleda, a dobrota bi bila ludost.

Da Ti nisi uskrsnuo još bi mi dani bili noć, a odsad su noći samo korak bliže tvojemu Danu!

Da Ti nisi uskrsnuo predaleko bi bila čeznutljiva boja proljetne zore, valovi bi o obale udarali i lomili se, a ne pjevali, i ruke bi mi se sušile od nemoći, a pogledi zamirali od prolaznosti i tuge.

Ali Ti si uskrsnuo Isuse moj!! Reći će netko da se ništa promijenilo nije! A promijenilo se sve!

Neka upitaju Mariju iz Nazareta, Majku!

Neka pogledaju u duboke oči Marije iz Magdale!

Neka zavire u srce Šimuna Petra, ribara iz Betsaide!

Neka upitaju Ivana, svjedoka!

Neka popričaju sa (ne)vjernim apostolom Tomom što je svoje prste u Njegove rane stavio.

Neka razgrnu žar srdaca učenika što se tek iz Emausa vratiše! Neka poslušaju Dvanaesticu što svjedoče!

Pa neka i sa mnom porazgovore! Promijenilo se, sve se promijenilo! I Marija i Petar i Jeruzalem i čitavi svijet!

Promijenio sam se i ja sam!

don Ante Mateljan

Suvremeni stavovi u neonatologiji o granicama održivosti života u djece – između smjernica i prakse

Prim. dr. sc. Zora Zakanj, dr. med., prof. v. š.

Odjel za neonatologiju, Klinika za ginekologiju i porodništvo,
Klinička bolnica „Sveti Duh“, Zagreb

E-mail: zora.zakanj@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-9330-1894

Sažetak

U suvremenom konceptu neonatologije sve je više pitanja na koja se, bez suradnje s drugim prirodnim i društvenim znanostima, teško mogu dati odgovori na stručno-medicinskoj, etičkoj, socijalnoj, kulturološkoj i filozofskoj razini. Granica održivosti života definirana je kao najraniji stadij fetalne zrelosti (između 22. i 26. tjedna trudnoće) kada postoji razumna, možda ne velika, vjerojatnost izvanmaterničnog preživljavanja. Ta su djeca izložena značajnom riziku smrti ili preživljavanja s kroničnim medicinskim stanjima, uključujući trajni invaliditet, što često zahtijeva složenu i izazovnu medicinsku skrb, pa se donošenje odluka mora temeljiti na kliničkim i etičkim razmatranjima. Granice održivosti ovise o nizu uvjeta, a posebice o dostupnosti i kvaliteti liječenja u jedinicama neonatalne intenzivne skrbi. Smanjenjem gestacijske dobi povećava se stopa smrtnosti i pobola djece, kao i njihovo preživljavanje do otpusta kući. Razvojem tehnologije spušta se granica preživljavanja, a time raste obveza liječnika da svakom djetetu pruži jednaku i pravednu skrb, imajući u vidu da granicu održivosti nije moguće definirati, prije svega zbog velike varijabilnosti u obilježjima fetalnog razvoja. Buduće studije za predviđanje modela održivosti života trebaju uzeti u obzir kvalitetnije savjetovanje obitelji na temelju niza individualnih razlika, a ne samo gestacijske dobi. Na medicinskom timu skore budućnosti ostaje težnja da se „mentalitet spašavanja“ pretvori u kreativni proces, omogućen tehnološkim napretkom, osobito mogućnostima utero-placentarne fiziologije. Stoga se postavlja pitanje hoće li se i u budućnosti nastaviti trend smanjivanja granice preživljavanja, te hoće li ona i u kojoj mjeri, osim medicinske opravdanosti imati i pozitivnu etičku opravdanost.

Ključne riječi: ekstremna nedonošenost, granice održivosti života, prag održivosti, prava roditelja, gestacijska dob

Contemporary neonatological attitudes on gestational age survival limits – between guidelines and practice

Summary

Modern neonatology poses an increasing number of questions that cannot be addressed at the medical, ethical, social, cultural or philosophical level without the involvement of other natural and social sciences. The limit of fetal viability is defined as the earliest gestational age (between 22 and 26 weeks of pregnancy) when there is a reasonable, perhaps not high, probability of extrauterine survival. These children are at significant risk of dying or living with chronic medical conditions, including permanent disability, often requiring complex and challenging medical care, and decision-making must be based on clinical and ethical considerations. The limits of sustainability depend

on several factors, especially the availability and quality of treatment in neonatal intensive care units. Lower gestational age increases mortality and morbidity, as well as affecting survival until discharge. With the development of technology, the limit of survival has been lowered. The physician is obligated to provide each child with equal and fair care, bearing in mind that the limit of fetal viability cannot be defined, primarily due to the great variability in fetal development. Future studies to predict life expectancy models should consider improved family counseling based on a range of individual differences, not just gestational age. The medical team of the near future should aspire to turn the “rescue mentality” into a creative process, made possible by technological progress, especially the possibilities of utero-placental physiology. Therefore, the question arises whether the trend of reducing the survival margin will continue in the future, and whether and to what extent it will have a positive ethical justification, in addition to medical justification.

Keywords: extremely premature, limits of viability, threshold of viability, rights of parents, gestational age

Uvod

Pojam nedonošenosti podrazumijeva rađanje novorođenčeta prije navršenih 37 tjedana gestacije, tj. prije navršenih 259 dana trudnoće. Nedonošenost predstavlja prvi vodeći uzrok neonatalne smrtnosti i drugi vodeći uzrok smrtnosti u dobnoj skupini djece do 5. godine života. Godišnje se u svijetu rađa jedno nedonošče na desetoro donošene djece, pa je okvirna globalna stopa nedonošenosti oko 10 % (1).

Stopa nedonošenosti u svijetu varira i ovisna je o brojnim čimbenicima, a posebno o kvaliteti perinatalne zaštite. U afričkim i azijskim zemljama kreće se i do 25 %, u Sjevernoj Americi oko 10 – 13 %, dok europske zemlje bilježe nižu stopu od 5 – 6% (2). Stopa nedonošenosti u Republici Hrvatskoj je također niska, a posebno ja zamjetan pad u razdoblju 1990. – 2010. godine te iznosi oko 5,5 %. U perinatalnim centrima više razine skrbi stopa nedonošenosti u našoj zemlji je nešto veća od prosjeka i iznosi oko 7,5 % (3).

Svjetska zdravstvena organizacija je 2012. objavila izvješće o globalnom problemu prijevremenog rađanja s posebnim naglaskom na aktivnosti koje je potrebno poduzeti u cilju smanjenja stope prijevremenih poroda. Naglašava se potreba provođenja analize prijevremenih poroda i praćenje trendova svakih 3 – 5 godina te redovito donošenje i ažuriranje kliničkih smjernica (4).

Sve zemlje svijeta ulažu značajne napore kako bi smanjile stopu prematuriteta, mortalitet i morbiditet, ali i troškove liječenja prijevremeno rođene djece. Tako su, prema McCabeu i suradnicima troškovi skrbi i liječenja nedonoščadi koja se rađaju prije 28. tjedna gestacije čak oko 57,3 puta veći od troškova liječenja novorođenčadi koja se rađaju nakon 28. tjedna gestacije (5). Od oko 15 milijuna nedonoščadi koja se svake godine rodi u svijetu, više od jedan milijun ih umire, što je također veliki izazov i za obitelji i za zdravstvene djelatnike koji skrbe o nedonošenoj novorođenčadi (6).

S filozofsko-moralnog te bioetičkog aspekta, početak života se može definirati na razne načine, koji uz brojna neslaganja oko ove teme, dovode u pitanje i vremenske granice preživljavanja u kojima je neonatolog dužan djelovati.

Ekstremna nedonošenost jest klinički izazov s kojim se neonatolozi sve češće susreću u svakodnevnom radu. Zahvaljujući napretku medicinske tehnologije, dijagnostike i najnovijih terapijskih dostignuća, danas je moguće preživljavanje nedonoščadi sve niže porođajne težine i sve manje zrelosti. Poznavajući granice i mogućnosti preživljavanja nedonoščadi, kao i bolesti, odstupanja i teškoće koje ih prate kroz čitav život, medicinskom aspektu ekstremne nedonošenosti, pridaje se i sve veći etički značaj, pa je ekstremni prematuritet jedna od najvećih dilema moderne neonatologije (7).

Granična održivost ili perivijabilnost – definicija, učestalost, pojmovi

Granična održivost ili perivijabilnost podrazumijeva najraniji stadij zrelosti fetusa u kojem postoji razumna, ali ne i velika vjerojatnost preživljavanja izvan maternice, tj. kada je stopa preživljavanja > 50%. Srodni pojmovi uključuju ekstremno nisku porođajnu težinu, ekstremno nisku gestacijsku dob, ekstremno nedonošenu novorođenčad prema kliničkoj procjeni zrelosti, te graničnu sposobnost preživljavanja (5).

Rast i razvoj ljudskog zametka se odvija unutar jajovoda i maternice, koja nije samo jedan od najkompleksnijih dosegaju ljudske biologije, već organ u kojem se događa preobrazba iz embrija u fetus. Sukladno tome, govoreći o perivijabilnosti, postavlja se pitanje da li je granice preživljavanja moguće pomaknuti s fetalnog na embrionalni period. Bez obzira koliko je medicinska struka i tehnologija napredovala, to pitanje nije samo medicinsko, već sa sobom nosi i čitav niz moralnih i etičkih pitanja (8).

Brojna pitanja i problemi vezani za graničnu održivost ljudskog embrija i fetusa ovisni su prije svega o rizicima za kasnije zdravlje i život djeteta. Niska gestacijska dob je izuzetan činitelj rizika. Veća stopa smrtnosti, više kroničnih bolesti te invaliditeta, posljedice su niske gestacijske dobi. Najčešći rizici za život i zdravlje su slijedeći:

- smrtni ishod odmah po rođenju ili u ranom novorođenačkom periodu
- preživljavanje s kroničnim medicinskim stanjima
- trajni invaliditet koji narušava kvalitetu života djeteta, obitelji i zajednice, a zahtijeva složenu multidisciplinarnu skrb (9).

Liječenje nedonoščadi je medicinski složeno i izazovno, a napredak tehnologije omogućava liječenje sve više stanja vezanih uz ekstremnu nedonošenost i time spušta granicu perivijabilnosti.

U neonatološkoj literaturi, ekstremno nedonoše-nima smatra se nedonoščad rođena između 22. i 26. tjedna gestacije. Prema važećim zakonima Republike Hrvatske, još od 2001. godine,

porođajem se smatra svako rađanje ploda porođajne težine ≥ 500 grama, porođajne duljine od 25 centimetara i gestacije ≥ 22 tjedna.

Učestalost ekstremne nedonošenosti u svijetu i u našoj zemlji, varira ovisno o regijama i razvijenosti pojedine sredine. Tako je u ukupnom udjelu nedonošenosti, učestalost ekstremno nedonošene novorođenčadi u širokom rasponu od 1,1 % do 11,8 %.

Pri procjeni granice preživljavanja treba razlikovati pojmove koji su ključni za život fetusa izvan maternice, a to su granica fetalne održivosti i prag fetalne održivosti (10). Granica fetalne održivosti jest potencijal preživljavanja fetusa izvan maternice, a ovisi o zrelosti fetalnih organa i uvjetima okoline: porođajna težina, porođajna duljina, gestacijska dob, te dostupnost i kvaliteta zdravstvene skrbi (11). S druge strane, prag fetalne održivosti prije svega podrazumijeva funkcioniranje biomedicinskih i tehnoloških kapaciteta koji su različiti u različitim dijelovima svijeta. Zbog različitog praga fetalne održivosti, trenutno u svijetu ne postoje jedinstveni i dosljedni kriteriji za određivanje sposobnosti preživljavanja, odnosno ostaje otvoreno pitanje hoće li se za granicu preživljavanja uzeti porođajna težina fetusa, dosegnuta gestacijska dob, stopa smrtnosti i pobola, te ozljeda kojega organa (mozga, pluća ili nekog drugog organa) ima presudno značenje (12, 13).

Neonatološka skrb za ekstremno nedonošče – nekada i sada

Razvojem medicinske tehnologije, posebice u posljednja četiri desetljeća, postepeno su se i vrlo uspješno pomicala granice za preživljavanje nedonoščadi prema sve nižim tjednima gestacije. Preživjela vrlo nezrela nedonoščad su imala više ranih komplikacija povezanih s nedonošenosti, ali i više dugoročnih neurorazvojnih nedostataka u usporedbi sa zrelijom novorođenčadi. To je dovelo do kliničkih i etičkih kontroverzi o ulozi i smislu opstetričkih antenalanah intervencija (upotreba kortikosteroida i tokolitika, antibiotska profilaksa, neuroprotekcija, mjesto i način poroda),

neonatalne reanimacije i nastavka održavanja života.

Poznati neonatološki Nelsonov udžbenik, navodi tri razdoblja medicinske skrbi za nedonošćad, koja su ovisila o napretku medicinske tehnologije i o gorljivom angažmanu neonatološke struke da pomakne granice preživljavanja i smanji moguće komplikacije ekstremno nezrele nedonošćadi. Tako Nelson, prema desetljećima u kojima promatra skrb za nedonošćad razlikuje tri razdoblja. Razdoblje između 1900. i 1950. godine naziva erom suosjećajnog promatranja. Razdoblje između 1950. i 1980. naziva erom poleta, dok razdoblje od 1980. do 2000. naziva erom refleksne konsolidacije (14).

Ulaskom u 21. stoljeće, sve je aktivniji pristup neonatologa u reanimaciji, te suvremenom, na dokazima utemeljenom liječenju nedonošćadi, a praksa pokazuje da što su češći pokušaji spašavanja nedonoščeta na granici perivijabilnosti (reanimacija i aktivno liječenje), to je veća vjerojatnost da će se u tome uspjeti i da će dijete preživjeti (15).

Mnogi neonatolozi često postavljaju pitanje je li opravdano liječiti djecu na granici perivijabilnosti drugačije od drugih pedijatrijskih pacijenata sa sličnom prevalencijom dugoročnih posljedica za zdravlje, primjerice djecu sa značajnijim prirođenim anomalijama, teškim infekcijama, i drugim kritičnim bolestima (16). Istraživanje koje su u Kanadi proveli Janvier i suradnici, pokazalo je da bi se samo 35 % ispitanika odlučilo liječiti nedonošćad s gestacijskom dobi od 24 tjedna, u usporedbi sa 74 % onih koji bi liječili dvomjesečno novorođenče s teškim gnojnim meningitisom i svim njegovim komplikacijama, iako su stope preživljenja i invaliditeta jednake u obje skupine bolesnika. Ovakvi rezultati su naveli autore da postave pitanje „zašto nitko ne voli liječiti nedonošće?“ (17).

Međutim, izuzetno je važno istaknuti, da promptni razvoj neonatologije nije pratio i razvoj porodništva u segmentu sprečavanja prijevremenog poroda, pa su se i dalje nastavila rađati djeca niske gestacijske dobi, kojima neonatološka skrb, razvijajući se sve više, nastavlja nuditi nove i učinkovitije metode liječenja, spuštajući granicu preživljavanja sve niže (17, 18).

Sve je više radova koji se zalažu za proaktivni pristup njezi i liječenju ekstremno nedonošene novorođenčadi. Desetogodišnja retrospektivna studija Backesa i suradnika iz 2015. godine, provedena u tercijarnom neonatološkom centru obuhvatila je 151 dijete rođeno u 23. tjednu gestacije. Kod 101 djeteta proveden je proaktivni interdisciplinarni pristup. Od sve novorođenčadi koja je rođena u 23. tjednu gestacije, do otpusta iz bolnice, preživjelo je njih 60 (59 %). Među preživjelom novorođenčadi, njih 62 % je imalo barem jednu težu bolest vezanu za ekstremni prematuritet (značajnije motoričko odstupanje, kasna novorođenačka sepsa, kronična plućna bolest, intrakranijalno krvarenje, nekrotizirajući enterokolitis, teži oblik retinopatije i periventrikularna leukomalacija). U dobi do 18 do 22 mjeseca života, preživjelo je 50 djece (49 %). Među preživjelom djecom navedene dobi, 12 % djece je bilo zdravo i imalo uredan neuromotorni razvoj, 40 % ih je imalo blago oštećenje, a 48 % je imalo umjereno ili teško neurorazvojno oštećenje (19).

Autori zaključuju da je proaktivno interdisciplinarno liječenje, omogućilo preživljavanje u više od polovice novorođenčadi rođene u 23. tjednu gestacije, te da je oko 50 % djece u dobi od 18. do 22. mjeseca bilo bez oštećenja, ili su ta oštećenja bila blagog karaktera. Smatraju da rezultati njihove studije (razina 2; srednja razina dokaza), mogu poslužiti kao približni orijentir prilikom pružanja prognostičkih savjeta obiteljima (18, 19).

Kada se promatra smisao liječenja u neonatologiji, teško se može procijeniti što je za dijete tegobno, a što olakšavajuće, jer je teško predvidivo kakav će biti učinak takvog liječenja u kasnijem životu. Nije uputno negirati djelotvornost postupka zato što je tegoban ili za sobom povlači visoke troškove liječenja (20, 21).

Posljedice ekstremnog prematuriteta na zdravlje i život

Preživjela vrlo nezrela nedonošćad ima više ranih komplikacija, ali i dugoročnih, prvenstveno neurorazvojnih odstupanja u usporedbi sa zrelijom novorođenčadi. U 22. tjednu, stopa

preživljenja je od 1 do 15 %, a razni oblici teškog invaliditeta u preživjelih su česti. No, ako se radi o trudnoći od 22 tjedna ili manjoj, za zdravstvene djelatnike ne postoji obveza temeljena na dobročinstvu da se roditeljima ponudi odgovarajuća vrsta perinatalnog liječenja, koje je najčešće agresivno i dugotrajno. Ako se porod dovršava u 23. tjednu, tada je stopa preživljenja veća i iznosi od 8 do 54 %, a bez težih posljedica preživljava 7 do 23 %. U gestacijskoj dobi > 24 tjedna, očekuje se da će do 51 % djece preživjeti, a njih 12 do 38 % neće imati teža neurološka oštećenja (22).

Rezultati respektabilne studije koju su objavili Smith i suradnici objavili 2012. godine, a koja je obuhvatila 3631 dijete rođeno između 22. i 24. tjedna gestacije, pokazali su da je smrtnost takve djece 61 %, u usporedbi sa znatno nižom smrtnošću od 19 % u skupini djece koja su rođena između 25. i 27. tjedna gestacije. Ista je studija pokazala da ovisno o perinatalnim centrima, antenatalna primjena kortikosterioda se kreće od 28 % do 100 %, učestalost carskih rezova od 13 % do 65 %, dok su mjere oživljavanja provedene u 30 % do 100 % (23).

Nakon rezultata provedenih dviju opsežnih studija u Velikoj Britaniji (EPICure 1 studija iz 1995. godine i EPICure 2 studija iz 2006. godine), prikazani su mogući ishodi (preživljavanje, te kratkoročni i dugoročni učinci na zdravlje djeteta) u ekstremno nezrele novorođenčadi od rođenja do 6. godine. Prema navedenim studijama, pri porodu u 22. tjednu gestacije, preživljava 1 od 100 novorođenčadi i to sa vjerojatno teškim oštećenjem (*likely severe disability*). Već samo tjedan dana kasnije, tj. u 23. tjednu, mogućnosti preživljavanja se povećavaju, pa tako preživljava 2 do 3 od 10 novorođenčadi od kojih u dvije trećine slučajeva možemo očekivati umjereno do teško oštećenje (*moderate to severe disability*). Ako porod uslijedi u 24. tjednu trudnoće, preživljava 4 do 5 na 10 novorođene djece, od kojih oko 50 % također ima umjereno do teško oštećenje. U 25. tjednu gestacije preživljava 6 do 7 na 10 novorođenčadi, a 4 do 10 djece kasnije imaju umjereno do teško oštećenje (24).

Iz stručno-medicinskih, kao i forenzičkih razloga, važno je poznavati pojmove, vrste i težinu

oštećenja koja se mogu javiti u ekstremno nedonošene djece (25).

Pojam teškog (*severe*) oštećenja uključuje poremećaje kod kojih je osoba trajno ovisna o skrbniku (npr. cerebralna paraliza, značajne smetnje hoda i motorike i teži poremećaji sluha i vida, sve do gluhoće i sljepoće). Umjerena (*moderate*) oštećenja imaju djeca koja još uvijek imaju određeni stupanj ovisnosti o tuđoj pomoći, odnosno o skrbniku (npr. cerebralna paraliza kod koje dijete još može hodati, gubitak sluha koji se može korigirati slušnim pomagalom i oslabljen vid bez sljepoće). Blago (*mild*) oštećenje imaju djeca s blagim poteškoćama učenja ili drugim oštećenjima koja ga značajno ne ometaju u svakodnevnom životu (26).

Ekstremno nedonošena novorođenčad imaju i ekstremno nezrele organe i organske sustave. Čak i ako prežive novorođenački period, povećan je rizik zdravstvenih problema za dugoročni rast i razvoj. Oštećenja mozga i središnjeg živčanog sustava mogu dovesti do motoričkih odstupanja različitog stupnja, sve do cerebralne paralize, a mogu se javiti i teškoće psihomotornog i mentalnog razvoja. Oštećenja vida, osobito retinopatija u svojim težim oblicima, može biti uzrok sljepoće. Česti su i problemi sa sluhom. Oštećenja i kronične bolesti pluća, mogu biti uzrokom trajnih problema s disanjem, a u neke djece i trajne ovisnosti o mehaničkoj ventilaciji. Osim navedenog, česti su problemi s hranjenjem i tjelesnim napredovanjem (9, 10, 27).

Etičke dileme u neonatološkoj skrbi za nedonošad na granici održivosti

Etika je temeljna dimenzija u razmatranju odluke liječenja fetusa na granici održivosti. Etički se okvir sastoji od opstetričke i neonatološke profesionalne odgovornosti, koja odbacuje jednostrani pristup, a uključuje puno širi etički koncept „fetusa kao pacijenta“ (28). To znači da medicinsko osoblje ima obveze prema trudnici i da se one temelje na dobročinstvu i poštivanju njezine autonomije, a i obveze prema plodu koje se temelje na načelu dobročinstva. Ova činjenica implicira da fetus nije samostalan pacijent odvojen od trudnice (29).

Načela dobročinstva i neškodljivosti su među najstarijim etičkim načelima u medicinskoj etici, sadržanima i u Hipokratovoj zakletvi, a zahtijevaju od liječnika da pronađe najbolju ravnotežu između kliničke koristi i moguće štete za pacijenta. Dobročinstvo je u spašavanju života i liječenju nedonošene djece najvažnija vodilja. S druge strane, načelo neškodljivosti postaje temeljem preispitivanja pri donošenju odluke za produljenje života djeteta kojemu je život povezan s teškom patnjom (30).

U etičkom promišljanju ekstremne nedonošenosti postavljaju se brojna pitanja, prije svega svrsishodnosti određenih zahvata i postupaka uz prethodno poznate činjenice niske stope preživljavanja i visoke učestalosti kratkoročnih i dugoročnih posljedica za zdravlje. Osim toga, dovodi se u pitanje i autonomija liječnika i pacijenta, mogućnosti zajedničke odluke o nastavku terapije, naročito kada je u pitanju autonomija nedonošenog djeteta koje nema mogućnost odlučivanja (31).

Pri donošenju odluka, liječnik bi trebao biti na vrhu hijerarhije i rukovoditi se znanjem i temeljnim etičkim principima: činiti dobro i ne štetiti, te poštovati autonomnost bolesnika ili njegova zastupnika. Pravo na autonomnost u donošenju odluka je pravo svake osobe na samostalni izbor svoje sudbine. U tom procesu treba uvažiti želju osobe, ukoliko je ona pri svijesti i sposobna za prosuđivanje. Zastupnici novorođenčeta u većini slučajeva su njegovi roditelji, koji bi svoju odluku trebali temeljiti na najboljem interesu za dijete (32).

Osim odluke o reanimaciji, liječnik je dužan pokazati suosjećanje i solidarnost s roditeljima koji o svemu trebaju biti obaviješteni, ravnopravno sudjelovati u raspravama i odlukama, a po mogućnosti im pružiti i nešto vremena da donesu ispravnu odluku. Stres i premalo vremena u kojem roditelji trebaju donijeti odluku otežavaju njihovo razumijevanje stvarnog stanja i njihovu dobrovoljnost, što su osnovni elementi informiranog pristanka (*informed consent*) (31, 33).

Prije potpisivanja informiranog pristanka, liječnik treba biti uvjeren u kompetentnost roditelja u donošenju odluke. Roditelji se često nalaze u

posebnom emotivnom stanju, osobito u situacijama visokog rizika za neurološki i mentalni hendikep u djeteta. Mišljenje roditelja treba prihvatiti s velikim uvažavanjem, a konačnu odluku donijeti uz zajedničku suglasnost. Treba imati na umu činjenicu da reakcija roditelja često ovisi o načinu na koji im je problem prikazan (34).

Bez obzira na težinu i ozbiljnost situacije, s roditeljima je uputno razgovarati na ohrabrujući način, pružajući im mogućnost nade da dijete unatoč hendikepu ima volju za životom koju treba podržavati i poticati. Roditeljima bi trebalo omogućiti nazočnost uz dijete tijekom čitavog procesa liječenja, kao i drugim članovima obitelji, te svećeniku. Savjetovanje od strane neonatologa u ovakvim situacijama ne može se provesti uvijek na jednak način. Ono mora počivati na individualiziranom pristupu koji priznaje pravo fetusa/novorođenčeta, te svake trudnice i obitelji na individualno razmatranje u donošenju odluka o liječenju. Neonatolozi su dužni roditeljima i obitelji pružiti kvalitetne i detaljne informacije, te pomoći u odluci koja će biti u najboljem interesu djeteta, njegovih roditelja, njegove obitelji i društva. U pružanju stručnih informacija nije dozvoljena pristranost, već se očekuje profesionalni pristup, utemeljen na stručnom znanju i najnovijim spoznajama (4, 7, 35).

Zaključak

Odluke o kliničkim i etičkim postupcima u antenatalnim i intrapartalnim intervencijama, te drugim oblicima liječenja ekstremno nezrele nedonoščadi, treba donositi samo nakon individualiziranog savjetovanja s roditeljima (36). Bilo bi optimalno da se takvom skrbi bavi multidisciplinarni tim, jer na brojna pitanja fetalne perivijabilnosti, medicinska znanost i etika, za sada nisu ponudile jednoznačan odgovor.

Klinička praksa i rezultati u liječenju i ishodima u ekstremne nedonoščadi se razlikuju među centrima i zemljama (3, 12, 26), a novije studije potiču neonatologe i perinatologe na aktivni pristup u traženju načina da se, ili definiraju jasne granice perivijabilnosti, ili da se one spuste prema još nižoj gestacijskoj dobi. Unatoč

tome što su stope neonatalne smrtnosti i dugotrajnog hendikepa ostale visoke, povećanje preživljavanja novorođenčadi rođenih na granici održivosti, nije nužno povezano s dugotrajnim neurološkim oštećenjima (36).

Kada se radi o ekstremno niskoj gestacijskoj dobi, savjetuje da se takve trudnoće dovršavaju u tercijarnim perinatalnim centrima, čime se povećava mogućnost preživljavanja djeteta, a smanjuje se i maternalni mortalitet (37, 38).

Svaka trudnica, plod i novorođenče su različiti i trebaju imati pravo na individualiziranu procjenu prije donošenja odluke o liječenju. To znači da sva načela i smjernice koje su objavila međunarodna ili lokalna društva treba smatrati kvalitetnim vodiljama, ali ih prilagođavati pojedinačnim slučajevima. Unatoč složenosti takvih odluka, medicinski tim uvijek treba imati na umu da te odluke utječu na cjelokupni život djeteta i njegove obitelji (39). Medicinski tim koji zbrinjava i liječi ekstremno nedonošeno dijete, ne samo da mora pristupati profesionalno i etično, nego štoviše, preuzima kreativni proces rasta i razvoja nove ljudske jedinice izvan tijela majke i samom tom činjenicom snosi neopisivo veliku odgovornost (40).

Literatura:

1. Goldenberg RL, Culhane JF, Iams JD, Romero R. Epidemiology and causes of preterm birth. *Lancet*. 2008;371:75–84.
2. Vogel JP, Chawanpaiboon S, Moller AB, Watananirun K, Bonet M, Lumbiganon P. The global epidemiology of preterm birth. *Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol*. 2018;52:3–12.
3. Blencowe H, Cousens S, Oestergaard MZ, Chou D, Moller AB, Narwal R, i sur. National, regional, and worldwide estimates of preterm birth rate since the year 2010 with the time trends since 1990 for selected countries: a systematic analysis and implications. *Lancet*. 2012;379:2162–2172.
4. Born to soon: global action report for preterm birth. New York: MoD, PMNCH, Save the Children, WHO; 2012.
5. McCabe ERB, Carrino GE, Russel RB, Howse JL. Fighting for the next generation: US prematurity in 2030. *Pediatrics*. 2014;134:1193–1199.
6. Glass HC, Costarino AT, Stayer SA, Brett CM, Cladis F, Davis PJ. Outcomes for extremely premature infants. *Anesth Analg*. 2015;120(6):1337–1351.
7. Dettmeyer R. Extremely preterm babies – legal aspects and palliative care at the border of viability. *Children (Basel)*. 2022;9(10):1594.
8. Bourne T, Bottomely C. When is a pregnancy nonviable and what criteria should be use to define miscarriage? *Fertil Steril*. 2012;98 (5):1091–1096.
9. Taylor GL, O’Shea TM. Extreme prematurity: risk and resiliency. *Curr Pediatr Adolesc Health Care*. 2022;52(2):101132.
10. Philip RK. Margins od viability. *Ir J Med Sci*. 2018;187:269.
11. Gothova M. Approach to preterm birth on the threshold of viability (the 22-25 week) of gestation. *Ceska Gynekol*. 2013;78:573–583.
12. Govande VP, Brasel KJ, Das UG, Koop JI, Lagatta J, Basir MA. Prenatal counseling beyond the threshold of viability. *J Perinatol*. 2013;33(5):358–362.
13. Isayama T. The threshold of viability of extremely preterm infants in the current era in high-income countries. *Pediatr Int*. 2023;65(1):e15577.
14. Nelson NM. A decimillennium in neonatology. *J Pediatr*. 2000;137(5):731–735.
15. Kornhauser Cerar L, Lucovnik M. Ethical dilemmas in neonatal care at the limit of viability. *Children (Basel)*. 2023;10 (5):784. doi: [10.3390/children10050748](https://doi.org/10.3390/children10050748).
16. Malloy MH, Wang LK, The limits of viability of extremely preterm infants. *Bayl Univ Med Cent Proc*. 2022;35:731–735. doi: [10.1080/08998280.2022.2071073](https://doi.org/10.1080/08998280.2022.2071073)
17. Janvier A, Leblanc I, Barrington KJ. Nobody likes pemies: The relative value of petients’ lives. *J Perinatol*. 2008;28:821–826. doi: [10.1038/jp.2008.103](https://doi.org/10.1038/jp.2008.103).
18. Backes CH, Rivera BK, Pavlek L, Beer LJ, Ball MK, Zettler ET, i sur. Proactive neonatal treatment at 22 weeks of gestation: a systematic review and meta-analysis. *Am J Obstet Gynecol*. 2021;224(2):158–174.
19. Backes CH, Rivera BK, Haque U, Srouji L, Beck S, Yin H, Smith CV, Iams JD, Nelin LD. A proactive approach to neonates born at 23 weeks of gestation. *Obstet. Gynecol*. 2015;126(5):939–946.
20. Stanak M, Hawlik K. Decision making at the limit of viability: The Austrian neonatal choice context. *BMC Pediatr*. 2019;19:204. doi: [10.1186/s12887-019-1569-5](https://doi.org/10.1186/s12887-019-1569-5).
21. Tyson JE, Parikh NA, Langer J, Green C, Higgins RD. Intensive care for extreme prematurity-moving beyond gestational age. *N Engl J Med*. 2008;358:1672–1681.
22. Berger T, Roth-Kleiner M. Limit of viability: The Swiss experience. *Arch. Pediatr*. 2016;23:944–950. doi: [10.1016/j.arcped.2016.06.009](https://doi.org/10.1016/j.arcped.2016.06.009)

23. Smith PB, Ambalavanan N, Li L et al: The Generic Database Subcommittee NICHD. Approach to infants born at 22 to 24 weeks' gestation: Relationship to outcomes of more-mature infants. *Pediatrics*. 2012;129(6):508–516.
24. Costeloe K, Hennessy E, Gibson AT, Marlow N, Wilkinson AR. EPICure study group. The EPICure study: Outcomes to discharge from hospital for infants born at the threshold of viability. *Pediatrics*. 2000;106:659–671.
25. Hoekstra RE, Ferrara TB, Couser RJ, Payne NR, Connett JE. Survival and long-term neurodevelopmental outcome of extremely premature infants born 23-26 weeks gestational age a tertiary center. *Pediatrics*. 2004;113: e1–e6. doi: 10.1542/peds.113.1.e1.
26. Schuler R, Bedei I, Oehmke F, Zimmer K.P, Ehrhardt H. Neonatal outcome and treatment perspectives of preterm infants at the border of viability. *Children*. 2022;9:313. doi: 10.3390/children9030313.
27. Lemos A, Soares H, Guimaraes H. Decision-making at the limit of viability. *Minerva Pediatr*. 2021;73:348–362. doi: 10.23736/S2724-5276.20.05825.
28. Mohammed NB, Bui TH. Fetus as a patient: art and science of fetal medicine. *J Pak Mes Assoc*. 2010;60(6):417-418. PMID: 20527632.
29. Varkey B. Principles of ethics and their application to practice. *Med Princ Pract*. 2021;30:17–28. doi: 10.1159/000509119.
30. Chervenak FA, McCullough LB. Healthcare justice and human rights in perinatal medicine. *Semin Perinatol*. 2016;40:234–236. doi: 10.1053/j.semperi.2015.12.011.
31. Gkioughi E, Chatziioannidis I, Pouliakis A, Iacovidou N. Perivable birth: A revive of ethical considerations. *Hippokratia*. 2021;25:1–7.
32. Gazdik M, Rožmanić V, Ahel V, Vlašić-Cicvarić I. Etički problemi u neonatologiji. *Paediatr Croat* 2004;48:117–120.
33. Murray PD, Esserman D, Mecurio MR. In what circumstances will a neonatologist decide a patient is not a resuscitation candidate? *J Med Ethics*. 2016;15:17–21.
34. Valente EP, Mariani I, Covi B, Lazzerini M. Quality of informed consent practices around the time of childbirth: a cross-sectional study in Italy. *Int J Environ Res Public Health*. 2022;19 (12):7166. doi: 10.3390/ijerph19127166.
35. Kain VJ, Chin SD. Conceptually redefining neonatal palliative Care. *Adv Neonatal Care*. 2022;20(3):187–195. doi: 10.1097/ANC.0000000000000731.
36. Younge N, Goldstein RF, Bann CM, Hintz SR, Patel RM. Et al. Survival, and neurodevelopmental outcomes among perivable infants. *N Engl J Med*. 2017;376:617–628. doi: 10.1056/NEJMoa1605566.
37. Chervenak FA, McCullough LB. Ethical issues in perivable birth. *Semin Perinatol*. 2013;37:422–425.
38. American College of Obstetricians and Gynecologist. Obstetric care consensus No. 2: Levels of maternal care. *Obstet Gynecol*. 2015;125:502–515. doi: 10.1097/01.AOG.0000460770.99574.9f.
39. Syltern J, Ursin L, Solberg B, Stoen R. Postponed withholding: balanced decision-making at the margins of viability. *Am J Bioeth*. 2022;22:15–26. doi: 10.1080/15265161.2021.1925777
40. Prentice TM, Gillam L, Davis PG, Janvier A. Whom are we seeking to protect? Extremely preterm babies and moral distress. *Semin Perinatol* 2022;46:151549. doi: 10.1016/j.semperi.2021.151549.

Nema dobre umjetnosti bez dobrih umjetnika niti *Ars Medicinae* bez dobrih medicinara

Prof. dr. sc. Jadranka Mustajbegović, dr. med.

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (u mirovini)

E-mail: jmustajb@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7355-1637 / MBZ: 168405

Sažetak

Vrlo je zahtjevno pomiriti izazove poziva zdravstvenog djelatnika – bezrezervnog pomaganja bolesnicima i prihvaćanje profesionalnog rada kojim si osigurava egzistenciju. A za zdravstvenog djelatnika nužno je upravo uspostaviti tu ravnotežu kako bi mogao podnositi objektivnu težinu rada s oboljelim osobama. Zdravstveni djelatnici teško prihvaćaju ograničenja profesionalne prakse koja su često izvor nezadovoljstva, stresa i sagorijevanja na poslu čija je najočiglednija značajka gubitak zanimanja za bolesnika uz formalno i rutinsko obavljanje zadaća. Praksa i u nas i u svijetu pokazuje kako rizici po zdravlje zaposlenih u zdravstvu još uvijek nisu prepoznati niti se odgovorni prema zaštiti zdravlja zaposlenih u toj djelatnosti odnose na odgovarajući način. Stoga zaposlene u zdravstvu treba podsjećati da oni imaju odgovornost i prema sebi samima i svojim obiteljima te trebaju imati obzira prema vlastitom zdravlju i dobrobiti.

Želi li se otkloniti stalno nastojanje da se u cijelosti zanemari umijeće liječenja (lat. *Ars Medicinae*) i zamijeni ga se industrijom liječenja, zdravstveni se djelatnici moraju zalagati na svim razinama, od vlastite ustanove do najviših državnih tijela upravljanja u zdravstvu. U suprotnom, postati će u cijelosti jedino opslužitelji skupih medicinskih uređaja.

Ključne riječi: *Ars Medicinae*; umijeće liječenja; zdravstveni djelatnici; zdravlje na radu; kvaliteta rada

***There is neither good art without good artists nor the
Ars Medicinae without good medical practitioners***

Summary

It is challenging to reconcile being a healthcare worker, helping patients unreservedly, and accepting professional employment that ensures one's existence. For a healthcare worker, it is necessary to establish a balance in order to be able to bear the objective weight of working with sick people. It is difficult for healthcare workers to accept the limitations of professional practice, which are often a source of dissatisfaction, stress and burnout at work, the most obvious feature of which is a loss of interest in the patient as well as the formal and routine performance of tasks. In both our country and elsewhere, practice has shown that the health risks to employees in the healthcare sector are still not adequately recognized, nor are those responsible for protecting the health of healthcare personnel treated in an appropriate manner. Therefore, healthcare workers should be reminded that they have a responsibility toward themselves and their families, and need to consider their own health and well-being.

To combat constant efforts to relegate the art of treatment (Lat.: *Ars medicinae*) to a treatment industry, healthcare workers must advocate at all levels, from their own institutions to the highest

state governing bodies in healthcare. Otherwise, they will become mere servants of expensive medical devices.

Keywords: *Ars Medicinæ*; art of medicine; healthcare workers; occupational health; quality of work

Uvod

Nedavno je našu javnost užasnula vijest da je mlada specijalizantica hematologije iz Županijske bolnice Čakovec počinila samoubojstvo (1). A početkom prosinca 2020. godine, u jeku rasplamsavanja borbe s, činilo se nezaustavljivom, epidemijom COVID-19, mlada liječnica iz Klinike za infektivne bolesti u Zagrebu, koja je od početka epidemije u Hrvatskoj bila na prvoj liniji obrane, počinila je samoubojstvo (2).

Na žalost, spoznaje o samoubojstvima među liječnicima nisu novijeg datuma: istraživanja pokazuju da je veća vjerojatnost da će liječnici umrijeti od samoubojstva u usporedbi s općom populacijom, pa čak i s pojedincima sa sličnim akademskim stupnjem obrazovanja koji nisu liječnici (3). Procjenjuje se da u Sjedinjenim Američkim Državama svake godine 300 do 400 liječnika počinu samoubojstvo što je stopa od 28 do 40 na 100 000 ili više nego dvostruko više od opće populacije. U Medscapeovom izvješću o samoubojstvu liječnika iz 2023. godine čak 9% američkih liječnika i 11% američkih liječnica izjavilo je da je imalo suicidalne misli (4).

Smrt prve spomenute liječnice, iz Čakovca, povezana je s javnim sramoćenjem na Facebook stranici koju prati preko 30 tisuća korisnika, pri čemu je navedeno puno ime i prezime liječnice, kao i detaljan opis njezinog navodnog grubog postupanja prema bolesniku na hitnom prijemu. Na tu objavu reagiralo je preko tisuću članova grupe od kojih su mnogi opisivali svoja bolnička iskustva (1). Ovo samoubojstvo je najdrastičnija posljedica pravog elektroničkog nasilja (engl. *cyberbullying*) koje predstavlja namjerno, ponavljano i agresivno ponašanje pojedinca ili skupine ljudi uporabom informatičkih i/ili telekomunikacijskih sredstava, a čija je namjera oštećivanje ili zlostavljanje drugih (5).

Za drugu navedenu liječnicu, onu iz Klinike za infektivne bolesti, predsjednica Hrvatske udruge bolničkih liječnika dr. Ivana Šmit navela

je kao najvjerojatniji uzrok samoubojstvu sagorijevanje na poslu (engl. *burnout*). Napomenula je kako zdravstvenom osoblju nedostaje psihološka pomoć: "Nemamo adekvatne psihološke podrške od bilo kakvih institucija. To je u Hrvatskoj dosta manjkavo. Očekuje se da na poslu budete kao robot, da stvari funkcioniraju, da sve odrađujete s maksimalnom koncentracijom i maksimalnom profesionalnošću, i u tom trenutku ne možete biti čovjek s emocijama jer to onda ugrožava profesionalnost i profesionalni kredibilitet", ocjenjuje dr. Šmit (2).

Medicina kao poziv i zanimanje, profesija

Izjava dr. Šmit opisuje očekivanja koja uprava zdravstvene ustanove, poslodavac, ima od svojih zaposlenika: da budu profesionalci. Međutim, profesionalac koji se u svom radu bavi drugim čovjekom, osobito ako je riječ o bolesnom čovjeku, te svoj rad pokušava ograničiti u stroge okvire profesije, neće biti uspješan. Doživljavat će negativnu percepciju vlastite profesije, a i povratne informacije od okoline biti će negativne. Vrlo je zahtjevno pomiriti izazove poziva zdravstvenog djelatnika: bezrezervnog pomaganja bolesnicima i prihvaćanje profesionalnog rada kojim si osigurava egzistenciju. A za zdravstvenog djelatnika nužno je upravo uspostaviti tu ravnotežu kako bi mogao podnositi objektivnu težinu rada s oboljelim osobama (6).

Zdravstvenim je djelatnicima teško prihvatiti ograničenja profesionalne prakse koja su često izvor nezadovoljstva, stresa i sagorijevanja na poslu. Kao najčešći izvori nezadovoljstva navode se: loša organizacija posla (prekomjerna i neujednačena opterećenost djelatnika, pomanjkanje dnevnih odmora, nejasno definirana podjela poslova, nerazmjernost odgovornosti i ovlaštenja), preopterećenost poslom, nedovoljna ili neprimjerena komunikacija među djelatnicima, narušeni međuljudski odnosi, agresivni rukovoditelji, zahtjevan odnos bolesnika prema

zdravstvenom osoblju, štednja, očekivanje da se udovolji svima, neprikladni uvjeti rada i neopremljen prostor za rad, hitna stanja i smrt bolesnika (6,7).

Posljedice sagorijevanja na radu zdravstvenih djelatnika

Za stanje sagorijevanja na poslu u zdravstvenom sustavu (engl. *burnout*) najočiglednija značajka je gubitak zanimanja za bolesnika uz postupni prelazak na samo formalno i rutinsko obavljanje zadaća. Sagorijevanje na poslu simptom je depersonalizacije koja se očituje promjenom stavova, odnosa i ponašanja prema ljudima kojima treba pomoći. Zdravstveni djelatnik postaje bezosjećajan, neosjetljiv za probleme drugih ljudi, gubi interes za posao, ne može usmjeriti pozornost na ono što bolesnik govori te se grubo i neprimjereno ponaša prema bolesnicima. Za vlastite pogreške i neuspjeh okrivljuje bolesnike, suradnike ili organizaciju (4).

I kod druge mlade liječnice iz Klinike za infektivne bolesti vjerojatno se radilo o ekstremnom radnom opterećenju i drastičnim uvjetima u kojima je veliki i stalni prilik životno ugroženih bolesnika teško savladivo stanje i puno iskusnijim specijalistima, općenito se izgaranje na poslu očituje smanjenjem uspješnosti u obavljanju poslova, a dakako povezano je s činjenicom da je i sam zdravstveni djelatnik u stanju stresa. Motivacija se smanjuje i osobi je sve teže dolaziti na posao. Smanjena razina postignuća dovodi do sumnje u vlastite sposobnosti te gubitka samopoštovanja i samopouzdanja (4).

A sve ovo okolina zdravstvenog djelatnika za-paža, kako ona na poslu, tako ona privatna

te dopire uskoro i u javnost. Na to reagiraju osudom na sve moguće i dostupne načine čime se međusobni odnosi zdravstvenih djelatnika i javnosti dodatno narušavaju ulazeći u opasni sraz. U pojedinačnim slučajevima sve ključne liječničke udruge i ostale udruge u zdravstvu hitno reagiraju, upućuju objave u kojima zajednički osuđuju neprikladno ponašanje prema zdravstvenim djelatnicima ili zdravstvenih djelatnika prema bolesnicima. No izostaje sustavno djelovanje na podizanju svijesti zaposlenih u zdravstvu da primarna odgovornost za skrb o njima stoji upravo na njima samima. Zdravstveni bi djelatnici trebali znati i umjeti zaštititi te poboljšati vlastito zdravlje prepoznajući stresne čimbenike u svojem profesionalnom i privatnom okruženju, kao i svladavati ih razvijajući i primjenjujući odgovarajuće načine (6). Samo ako prepoznaju vlastitu vrijednost kroz odnos prema sebi, zdravstveni djelatnici mogu to očekivati i od drugih, pa konačno mogu to zahtijevati i od poslodavca.

Gdje je izlaz

Zaposleni u zdravstvu su od strane Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i Međunarodne organizacije rada prepoznati kao posebno ugrožena i osjetljiva radna skupina koja zbog specifičnosti poziva, načina rada i uvjeta rada zahtijeva posebnu pažnju. Stoga je 2010. započeo cijeli niz aktivnosti i izdan Globalni okvir SZO i Međunarodne organizacije rada za izradu nacionalnih programa zaštite zdravlja na radu za zaposlene u zdravstvu (8). Uslijedila je izrada Prijedloga Nacionalnog programa zaštite zdravlja i sigurnosti osoba na radu u djelatnosti zdravstvene zaštite i u Hrvatskoj (9).¹

1 Načinilo ga je Ministarstvo zdravlja u suradnji sa Suradnim centrom SZO za medicinu rada u Republici Hrvatskoj, ministarstvom nadležnim za rad i organizacijama odgovornim za zaštitu i unaprjeđenje zdravlja i sigurnosti osoba na radu u djelatnosti zdravstvene zaštite u privatnom i javnom sektoru: Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, Nacionalno vijeće za zaštitu na radu, Hrvatski zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu, Hrvatski liječnički zbor, Hrvatsko društvo za medicinu rada Hrvatskog liječničkog zbora, Hrvatska liječnička komora, Hrvatski liječnički sindikat, Hrvatska komora medicinskih sestara, Hrvatska udruga medicinskih sestara te Hrvatski strukovni sindikat medicinskih sestara i medicinskih tehničara. U pripremi Nacionalnog programa stručni doprinos dale su i sljedeće institucije: Hrvatska ljekarnička komora, Hrvatska komora medicinskih biokemičara, Hrvatska komora dentalne medicine, Hrvatska komora zdravstvenih radnika, Hrvatska komora primalja, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Agencija za odgoj i obrazovanje te Agencija za kvalitetu i akreditaciju u zdravstvu i socijalnoj skrbi (9).

Vlada Republike Hrvatske 2015. godine usvojila je *Nacionalni program zaštite zdravlja i sigurnosti osoba na radu u djelatnosti zdravstvene zaštite za razdoblje 2015. – 2020.*

Spomenuto iskustvo nedavne pandemije COVID-19 potaknulo je Svjetsku medicinsku udrugu (WMA, od engl. *World Medical Association*) da na svojoj generalnoj skupštini u Berlinu 2022. godine, revidirajući *Priručnik o politici djelovanja WMA* (engl. *The Handbook of WMA Policy*), donoseći stav o raznim etičkim i društvenim pitanjima, istakne da medicinska etika nije potpuna ukoliko ne uzima u obzir kako bi se prema zaposlenima u zdravstvu, poglavito liječnicima, trebali odnositi drugi, bili to bolesnici, društvo ili suradnici. Svi etički kodeksi usredotočeni su na obveze i odgovornosti liječnika. Istina, to čini osnovu medicinske etike. Ipak, kao i svi ljudi, i zaposleni u zdravstvu imaju i prava, a ne samo obveze. Ovakav pogled na medicinsku etiku postaje sve važniji otkada su u mnogim zemljama zaposleni u zdravstvu iskusili velika razočaranja tijekom obavljanja svoje profesije: zbog ograničenih sredstava, odnosa vlade prema njima, odnosa nadležnog ministarstva i/ili uprave zdravstvene ustanove; razočarani senzacionalističkim napisima u tisku, nekorektnim izvješćivanjem u medijima o medicinskim pogreškama i neetičkom ponašanju zdravstvenih djelatnika; razočarani omalovažavanjem svojih stručnih sposobnosti od strane bolesnika (10).

U prošlosti su se cijenila prava liječnika na isti način kao i odgovornosti liječnika, što se nažalost sve učestalije zanemaruje. Primjer odustajanja od toga je i iz Kodeksa Američke medicinske udruge (AMA, od engl. *American Medical Association*) koji je 1847. godine uključivao obaveze bolesnika i javnosti prema liječničkoj profesiji gdje još uvijek vrijedi tvrdnja da „javnost treba... podržavati pravilno procjenjivanje i

poštivanje liječničkih kvaliteta ... (i) pružati svaku potporu i olakšavati postizanje medicinske edukacije...“. Umjesto da se zastarjele dijelove Kodeksa osuvremeni i prilagodi aktualnom trenutku, zaključno je cijeli dio koji se odnosi na poštivanje liječnika izbačen iz novog izdanja Etičkog kodeksa AMA (11).

Ništa nije tako snažno osvijestilo i tako jasno pokazalo značenje zdravlja i radne sposobnosti osoblja zaposlenog u djelatnosti zdravstva kao nedavna pandemija COVID-19. Iako se medicina razvija vrlo brzim koracima, potvrdilo se da budućnost neće neophodno biti bolja od sadašnjosti: raširenom političkom i gospodarskom nesigurnošću, propadanjem okoliša, stalnim širenjem HIV/AIDS-a, a uvjerali smo se i ostalih mogućih epidemija, dapače pandemija. Budući da je u to vrijeme broj zaraženih, oboljelih i umrlih članova osoblja u zdravstvenoj djelatnosti svakodnevno rastao, sve europske udruge profesionalaca u zdravstvu i njihove studentske organizacije² podnijele su zahtjev Europskoj Komisiji i vladama zemalja članica Europske unije da ih podrže i zaštite njihovo zdravlje u uvjetima rada kako bi pak oni mogli na odgovarajući način pružiti primjerenu zdravstvenu skrb svojim bolesnicima (12).

Praksa i u nas i u svijetu pokazuje kako rizici po zdravlje zaposlenih u zdravstvu još uvijek nisu prepoznati na odgovarajući način niti se odgovorni prema zaštiti zdravlja zaposlenih u toj djelatnosti odnose na odgovarajući način. Vidjeli smo to i na primjeru pandemije COVID-19 kada je dramatičnom brzinom nestajalo zanimanje javnosti za stanje zdravlja i radne sposobnosti osoba zaposlenih na poslovima i u sustavu zdravstvene zaštite kako je prijetnja zarazom COVID-19 jenjavala.

I dok se u poglavlju o zdravstvu u Nacionalnom planu oporavka i otpornosti 2021. – 2026. (13) naglašava da su ljudski resursi, stručni i

2 U tome su sudjelovali: *European Association for Senior Hospital Physicians (AEMH)*, *Council of European Dentists (CED)*, *European Council of Medical Orders (CEOM)*, *Standing Committee of European Doctors (CPME)*, *European Association of Hospital Pharmacists (EAHP)*, *European Federation of Nurses Associations (EFN)*, *European Junior Doctors (EJD)*, *European Midwives Association (EMA)*, *European Federation of Public Service Unions (EPSU)*, *European Respiratory Society (ERS)*, *European Federation of Salaried Doctors (FEMS)*, *European Union of Medical Specialists (UEMS)*.

posvećeni zdravstveni radnici i nezdravstveni djelatnici koji sudjeluju u pružanju zdravstvene skrbi i koji osiguravaju logističku podršku za nju najvažniji resurs našega zdravstvenog sustava, o očuvanju njihova zdravlja i podršci njihove radne sposobnosti nema ni riječi. A dostupne ankete Hrvatske liječničke komore ukazuju na teške radne uvjete te slabo upravljanje i organizaciju rada kao sustavne probleme koji uzrokuju nezadovoljstvo zdravstvenih radnika.

Kao rješenje u Nacionalnom planu oporavka i otpornosti vide se osiguravanje dostatne zdravstvene i nezdravstvene radne snage za suočavanje s aktualnim i budućim izazovima u zdravstvu, te unaprjeđenje odgovora na krizne situacije u zdravstvenom sustavu (13). Ali u Nacionalnom planu, a niti u Zdravstvenim reformama Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske (14) ne prepoznaje se potreba intenzivnog rada na očuvanju zdravlja sadašnje zdravstvene i nezdravstvene radne snage u odnosu na rad i uvjete na radu kako bi mogli sačuvati svoju radnu sposobnost i odgovoriti na sadašnje i prisutne izazove u zdravstvu. Odustalo se od svega što je *Nacionalnim programom zaštite zdravlja i sigurnosti osoba na radu u djelatnosti zdravstvene zaštite za razdoblje 2015. – 2020.* načinjeno (9).

Stoga zaposlene u zdravstvu treba podsjećati da oni imaju odgovornost i prema sebi samima i svojim obiteljima te trebaju imati obzira i prema vlastitom zdravlju i dobrobiti. Radni tjedan u trajanju od 60 – 80 sati nije neuobičajen među zdravstvenim djelatnicima, a praznici se smatraju nepotrebnim luksuzom, raskoši, rastrošnošću. Neki od njih jasno pate od prevelikih radnih opterećenja, što ima teške posljedice: od kroničnog umora preko ozbiljnih zdravstvenih poteškoća do samoubojstva.

Zaključak

Želi li se otkloniti stalno nastojanje da se u cijelosti zanemari umijeće liječenja (lat. *Ars Medicinae*) i zamijeni ga se industrijom liječenja, zdravstveni se djelatnici moraju zalagati na svim razinama, od vlastite ustanove do najviših državnih tijela upravljanja u zdravstvu. Zalagati

se da ih se obvezno uključuje u donošenje odluka u ustanovama u kojima rade, naravno u okviru njihovih nadležnosti, raditi na razvijanju povjerenja između uprave i zdravstvenih djelatnika, promovirati aktivnosti za prevenciju stresa i podršku psihološkog zdravlja na radu, podršku za bolje uvjete na radu, bolju organizaciju rada kako bi imali dovoljno vremena za dovršavanje svojih zadaća čime bi i ishodi tog rada bili bolji po njihove bolesnike i zajednicu u kojoj žive. U suprotnom, postati će u cijelosti jedino opslužitelji skupih medicinskih uređaja.

Literatura:

1. Škaričić N. Mlada liječnica počinila samoubojstvo nakon što je kritizirana na FB-u. [pristupljeno 11. 03. 2024.] Dostupno na: <https://www.portalnovosti.com/mlada-lijecnica-umrla-nakon-sto-je-kritizirana-na-fb-u>
2. Samoubojstvo liječnice potreslo Kliniku za infektivne bolesti, šefica HUBOL-a o pritisku na zdravstvene djelatnike: "Očekuje se da na poslu budete kao robot". [pristupljeno 11. 03. 2024.] Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/koronavirus/samoubojstvo-lijecnice-potreslo-kliniku-za-infektivne-bolesti-630346.html>
3. Arnetz BB, Hörte LG, Hedberg A, Theorell T, Allander E, Malker H. Suicide patterns among physicians related to other academics as well as to the general population. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 1987;75(2):139–143. [pristupljeno 11. 03. 2024.] Dostupno na: doi: 10.1111/j.1600-0447.1987.tb02765.x
4. Frangou Ch. US surgeons are killing themselves at an alarming rate. One decided to speak out. *The Guardian*. [pristupljeno 14. 03. 2024.] Dostupno na: <https://www.theguardian.com/us-news/2023/sep/26/surgeons-suicide-doctors-physicians-mental-health>
5. Belsey B. Cyberbullying: An Emerging Threat to the "Always On" Generation. [pristupljeno 14. 03. 2024.] Dostupno na: <https://cyberbullying.org/>
6. Despot Lučanin J. Simptomi izgaranja na poslu u komunikacija u medicinskom timu. (Gregurek R, Katinić K, Despot Lučanin J, Mustajbegović J), Zagreb: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske 2006:17-25.
7. Nigam JAS, Barker RM, Cunningham TR, Swanson NG, Chosewood LC. Vital Signs: Health Worker-Perceived Working Conditions and Symptoms of Poor Mental Health – Quality of Worklife Survey, United States, 2018–2022. *Weekly / November 3, 2023 / 72(44);1197–1205.* [pristupljeno 13.

03. 2024.] Dostupno na: https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/72/wr/mm7244e1.htm?s_cid=mm7244e1_w
8. Mustajbegović J, Janev Holcer N, Milošević M, Fazlić H. Zdravlje na radu zaposlenih u zdravstvu u Hrvatskoj- zakonski okvir i praksa. [pristupljeno 13. 03. 2024.] Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr:8443/540090>
9. Nacionalni program zaštite zdravlja i sigurnosti na radu osoba zaposlenih u djelatnosti zdravstvene zaštite za razdoblje 2015.-2020. [pristupljeno 11. 03.2024.] Dostupno na: <https://zdravlje.gov.hr/nacionalni-program-zastite-zdravlja-i-sigurnosti-na-radu-osoba-zaposlenih-u-djelatnosti-zdravstvene-zastite-od-2015-do-2020/2196>
10. World Medical Association. Handbook of WMA Policies. [pristupljeno 13. 03. 2024.] Dostupno na: <https://www.wma.net/wp-content/uploads/2022/11/HB-E-Version-2022-2-2.pdf> [Pristupljeno 21. rujna 2023.]
11. American Medical Association. Code of Medical Ethics. [pristupljeno 13. 03 2024.] Dostupno na: <https://code-medical-ethics.ama-assn.org/about>
12. Sanchez P. Healthcare professionals urge authorities to guarantee protection to those in front lines against Covid-19. [pristupljeno 13. 03. 2024.] Dostupno na: <https://www.epsu.org/article/healthcare-professionals-urge-authorities-guarantee-protection-those-front-lines-against>
13. Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026. [pristupljeno 14. 03. 2024.] Dostupno na <https://zdravlje.gov.hr/programi-i-projekti/nacionalni-plan-oporavka-i-otpornosti-2021-2026/5833>
14. Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske. Zdravstvo – reforme: 3. Uvođenje sustava strateškog upravljanja ljudskim resursima u zdravstvu. [pristupljeno 13. rujna 2024.] Dostupno na: <https://zdravlje.gov.hr/programi-i-projekti/nacionalni-plan-oporavka-i-otpornosti-2021-2026/zdravstvo-reforme/5835>

Duhovnost kao četvrta dimenzija zdravlja

Dr. sc. Brankica Rimac, mag. sestrinstva, FRCN

Libertas međunarodno sveučilište, Zagreb

E-mail: brankarimac9@gmail.com

MBZ 409620

Sažetak

Duhovnost je u Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji i njenim članicama dobila svoje čvrsto mjesto kao četvrti element u bio-psiho-socijalnoj definiciji zdravlja iz 1984. godine, što se odrazilo i u govoru, obrazovanju i proučavanju svega što spada u zdravstvenu skrb. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati duhovne potrebe osoba s kroničnim bolestima, bolestima koje suočavaju bolesnika s pitanjem smisla i svrhe života, a radi iznalaženja rješenja kako im podržati zadovoljstvo životom. Istraživanje je provedeno u razdoblju 2021. – 2022. godine uz pomoć anketnih upitnika koji su korišteni u međunarodnom projektu „Evaluation of psychological distress and spiritual dimensions in patients with chronic diseases PSY-SC“. Rezultati su prikazani deskriptivnom statistikom. U istraživanju je sudjelovalo 508 ispitanika od čega je bilo 305 (60 %) žena i 203 (40 %) muškarca. Za 47,4 % ispitanika religija je važna u njihovom životu, a za 52,8 % ispitanika duhovnost je važna u njihovom životu. Sedam najviše istaknutih duhovnih potreba odnosilo se na obitelj ispitanika, a najmanje su istaknute bile duhovne potrebe da netko iz njihove vjerske zajednice brine o njima, da s nekim razgovaraju o životu poslije smrti, te da čitaju vjerske tekstove i da s nekima mole. Svjetska zdravstvena organizacija prepoznala je potrebu uključivanja duhovne skrbi u dimenziju zdravlja. Potreba za duhovnom dimenzijom raspravljana je na zasjedanju generalne skupštine SZO, kada su pozvane članice da razmotre duhovnu dimenziju te je sukladno mogućnostima uključe u strategiju „Zdravlje za sve“. Potreba za duhovnom skrbi, koja nije sinonim za bolničku pastoralnu skrb, očita je zbog čega je potrebno osposobiti zdravstvene djelatnike da ju prepoznaje i ponudi bolesnicima.

Ključne riječi: duhovnost, duhovne potrebe, duhovna skrb, reforma edukacije, zdravstveni djelatnici

Spirituality as the Fourth Dimension of Health

Summary

In 1984, spirituality, as the fourth element in the bio-psycho-social definition of health, became firmly established in the terminology of the World Health Organization and its members, as reflected in medical discourse, education, research and everything else related to healthcare. The aim of this study was to investigate the spiritual needs of patients with chronic diseases, who are confronted with the question of the meaning and purpose of life, in order to increase their satisfaction with life. The study was conducted with the questionnaires used in the international project “Evaluation of Psychological Distress and Spiritual Dimensions in Patients with Chronic Diseases PSY-SC,” and the results are presented with descriptive statistics. A total of 508 respondents participated in the survey, of whom 305 (60%) were women and 203 (40%) were men. According to 47.4% of the respondents, religion is important in their lives, and for 52.8%, spirituality is important. The seven most prominent spiritual needs cited were related to the respondents’ families, and the least prominent were for someone from their religious community to care for them, for them to speak with someone about life after death, to read religious texts and pray with someone. The World Health Organization recognized the need to include spiritual care in the dimension of health.

The need for the spiritual dimension was discussed at the session of the WHO General Assembly, when the members were invited to consider the spiritual dimension and include it in the “Health for All” strategy. The need for spiritual care, which is not synonymous with hospital pastoral care, is obvious. Medical personnel should be trained to recognize and respond to this need.

Keywords: spirituality, spiritual needs, spiritual care, health care, education reform

Uvod

Zdravlje nije samo puka odsutnost bolesti nego stanje fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja, ustvrdio je prof. Andrija Štampar proširujući definiciju zdravlja koju je Svjetska zdravstvena organizacija usvojila 1948. godine. Dodajući i ovu socijalnu dimenziju, konvencionalna medicina proistekla iz prirodne medicine približila se svojim ishodišnim vrijednostima. Otac znanstvene medicine Hipokrat još je prije dvadeset i pet stoljeća zastupao tezu da bolesniku treba „ponuditi najprije riječ, a tek nakon toga i lijek“. No, suvremena se medicina tijekom razvoja, posebice intenzivnim razvojem dijagnostičkih i terapijskih postupaka u drugoj polovici prošloga stoljeća, odmaknula od ovih Hipokratovih načela i krenula putem koji ju je odveo u pojedinačni pristup ljudskom zdravlju, kroz dijelove fizičkog tijela – isto onako kako neki mehaničar popravljajući pokvareni dio stroja (1).

No, kako unatoč divovskom napretku suvremena medicina i dalje ne pronalazi brz i dobar te najučinkovitiji način liječenja određenih bolesti i stanja, sve više zdravstvenih djelatnika i zdravstvenih ustanova uz njegovanje i stalno poboljšanje dosadašnjeg stupnja razvoja medicine počinje zagovarati holizam – cjeloviti pristup zdravlju čovjeka, čija svrha nije samo liječenje bolesti ili oboljelog organa, već liječenje osobe. U holističkom pristupu najvažnije je imati u vidu cjelovitost, to jest nedjeljivost fizičkog od psihičkog, uz nastojanje da se promotre potrebe bolesne osobe s ciljem da bi joj se pružila odgovarajuća skrb, odnosno potrebna pomoć na primjeren način (2). Postaje jasno kako uz biološki, psihološki, sociološki i kulturološki aspekt pojedinca valja uzeti u obzir i njegovu duhovnost. Tako bi duhovnost bila četvrti element u bio-psiho-socijalnoj

definiciji zdravlja (3). Od 1984. godine u Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji i njenim članicama duhovnost je kao termin dobila svoje čvrsto mjesto, što se odrazilo i u govoru, obrazovanju i proučavanju svega što spada u zdravstvenu skrb. Na biološkom planu uspjesi liječenja su znatni i neosporni, na psihičkom je mjerodavnost psihijatrije i psihoterapije neosporna. Ostaje duhovni plan koji može, ali ne mora biti religiozan (4). Općenito se smatra da je duhovnost odvojena od bilo koje specifične religije i specifičnih tvrdnji o istini te se promatra kao univerzalni ljudski fenomen (5).

Za duhovnost su bitni mudrost i sućut, istina i ljubav, svojevrsna globalna empatija koja vodi računa o svemu, ali se mjerodavnost za duhovnost ne može delegirati samo na bolničko dušobrižništvo nego i na zdravstvene djelatnike. Zdravstveni djelatnici treba biti u stanju pružiti prikladnu duhovnu pomoć (engl. *spiritual care*), naravno prema potrebi također i u suradnji s dušobrižnikom (6).

Cilj istraživanja

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati duhovne potrebe osoba s kroničnim bolestima, bolestima koje suočavaju bolesnika s pitanjem smisla i svrhe života, a radi iznalaženja rješenja kako im podržati zadovoljstvo životom.

Metode istraživanja

Istraživanje je provedeno tijekom 2001. i 2002. godine anketnim upitnicima koji su korišteni u međunarodnom projektu „*Evaluation of psychological distress and spiritual dimensions in patients with chronic diseases PSY-SC*“ (7–11), a rezultati su prikazani deskriptivnom statistikom.

Ograničavajući faktor u prilagodbi formulacije upitnika za ispitanike u Republici Hrvatskoj bilo

je korištenje zajedničkog upitnika za zemlje sudionice u navedenom projektu (Litva, Portugal, Njemačka, Brazil, Turska, Iran...). Nastojalo se neke specifične izraze u upitniku uskladiti s hrvatskim jezikom, učiniti cijeli upitnik što prihvatljivijim našim ispitanicima, pa su u prijevodu, osim stručnjaka engleskog jezika, sudjelovali i stručnjaci s područja etike i psihologije, kako bi se neki specifični izrazi uskladili s hrvatskim jezikom.

Istraživanje je provedeno u vrijeme pandemije COVID-19 pa su osobni kontakti s ispitanicima bili svedeni na minimum, u skladu s epidemiološkim preporukama. Bila je neophodna pomoć medicinskih sestara kako bi upitnici došli u ruke ispitanika, jer su samo one imale pristup ispitanicima.

Uz upitnik, svi ispitanici dobili su i pismo ispitaivača te obrazac za Informirani pristanak, gdje su svojim potpisom dali privolu svojega sudjelovanja u istraživanju. U Informiranom pristanku dani su podaci o istraživanju koje se provodi, ime mentora i komentora, podaci i kontakti doktoranda, postupku istraživanja, mogućim

rizicima i neugodnostima, dobrobiti za društvo, znanost, o zaštiti podataka, o njihovu petogodišnjem čuvanju te potom uništavanju.

Dobivene su dopusnice Etičkog povjerenstva Hrvatskog katoličkog sveučilišta (URBROJ: 498-03-01-04/2-19-02), Etičkog povjerenstva Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice, za skupinu ispitanika oboljelih od mišićno-koštanih bolesti, dok za ispitanike oboljele od kroničnih bubrežnih bolesti, koji su upitnik ispunjavali u Hrvatskoj udruzi dijaliziranih i transplantiranih bubrežnih bolesnika KBC Zagreb, suglasnost je dalo vodstvo Udruge jer Udruga nema Etičko povjerenstvo.

Rezultati

U istraživanju je sudjelovalo 508 ispitanika od čega je bilo 305 (60 %) žena i 203 (40 %) muškarca. Udio ispitanika s kroničnim bolestima bubrega (253; 49,2 %) i kroničnim bolestima mišićno-koštanog sustava (255; 50,2 %) bio je podjednak. Tablica 1 prikazuje osnovna demografska i socijalna obilježja ispitanika.

Tablica 1. Osnovna demografska i socijalna obilježja ispitanika (N=508)

SPOL	N	%
Žene	305	60
Muškarci	203	40
Bez odgovora	-	-
DOB	N	%
Do 29 godina	26	5,1
Od 30 do 49 godina	81	15,9
Od 50 do 64 godine	196	38,6
65 godina i više	189	37,2
Bez odgovora	16	3,1
BRAČNI STATUS	N	%
Samac/ica	84	16,5
Oženjen/udata	306	60,2
Udovac/udovica	85	16,7
Razveden/razvedena	32	6,3
Bez odgovora	1	0,2

STUPANJ OBRAZOVANJA	N	%
Osnovna škola	80	15,7
Srednja škola	293	57,7
Viša škola/fakultet	135	26,6
Bez odgovora	-	-
RADNI STATUS	N	%
Zaposlen/a	161	31,7
Nezaposlen/a	35	6,9
Umirovljen/a (starosna)	166	32,7
Umirovljen/a (invalidska)	131	25,8
Bez odgovora	15	3
KONFESIONALNA PRIPADNOST	N	%
Rimokatolik	289	56,9
Vjernik, bez navođenja pripadnosti	123	24,2
Ne pripadaju ni jednoj konfesiji	91	17,9
Ostalo	5	1

Prepoznavanje onoga što su ispitanici prepoznali kao važno za njihovo duhovno zdravlje trebalo bi poslužiti kao predložak u izradi postupnika za

ostvarivanje njihove dobrobiti. Stoga su ispitanici upitani što misle da je važno za razvoj vlastitog duhovnog zdravlja (Tablica 2).

Tablica 2. Što ispitanici smatraju važnim za razvoj vlastitog duhovnog zdravlja

U kojoj mjeri mislite da na vlastito duhovno zdravlje utječe:	Stupanj važnosti za vlastito duhovno zdravlje N (%)					
	Jako nizak	Nizak	Umjeren	Visok	Najviši	Nije odgovorilo
1. Ljubav prema drugima	1,4	3,7	39,6	28,9	23	3,1
2. Osobna veza s Božanstvom/ Bogom	7,3	6,7	42,3	23,2	17,3	3,1
3. Opraštanje drugima	2	4,7	36,2	31,3	22,8	3
4. Povezanost s prirodom	2,4	3,9	37,8	26	26,8	3
5. Osjećaj/jaćanje identiteta	1,6	6,9	42,9	28,3	16,9	3,1
6. Proslavljanje Stvoritelja	8,7	8,1	38,8	21,1	20,3	3,1
7. Divljenje prema pogledu koji oduzima dah	5,9	8,9	41,9	22,4	17,3	3,1
8. Povjerenje između osoba	2,8	7,7	42,7	27,4	16,3	3,1
9. Samosvijest	2,6	5,3	41,7	28,7	18,3	3,1
10. Jedinstvo s prirodom	3,1	6,5	41,5	24	21,7	3,1
11. Jedinstvo s Bogom	8,1	6,1	39,4	20,9	22,2	3,1
12. Sklad s prirodom	2,8	6,5	40	24	23,4	3,1
13. Mir s Bogom	7,1	4,7	33,5	27	24,4	3,1
14. Životna radost	3	6,9	36,6	26,8	23,4	3,1
15. Molitva i meditacija	9,3	12	38,4	20,1	17,1	3,1
16. Unutarnji mir	3,3	6,3	37,8	27,2	22	3,1
17. Poštovanje prema drugima	2,4	3,7	30,3	31,7	28,7	3,1
18. Potraga za životnim smislom	3,7	6,1	40,9	29,3	16,7	3,1
19. Ljubaznost prema drugima	2,6	3,1	29,3	31,9	29,9	3,1
20. Osjećaj "magičnog" u okolini	8,9	13,8	46,3	17,7	10,2	3,1
21. Važnost religije u vlastitom životu	6,1	6,1	37,2	23,6	23,8	3,1
22. Važnost duhovnosti u vlastitom životu	4,3	4,5	35,2	26,2	26,6	3,1

Ostvarivanje duhovnog zdravlja može se postići na različite načine. Tablica 3 prikazuje pojedine duhovne potrebe i odgovore na pitanje u kojoj

su mjeri pojedine duhovne potrebe izražene u ispitanika.

Tablica 3. Najčešće duhovne potrebe ispitanika

Duhovna potreba	Intenzitet duhovne potrebe ispitanika N (%)				
	Ne	Da, donekle jaku	Da, jaku	Da, vrlo jaku	Nije odgovorilo
Razgovarati s nekim o vlastitim strahovima i brigama	58,9	27,0	11,0	2,1	1,0
Da netko iz moje vjerske zajednice (svećenik) brine o meni	84,1	8,9	4,2	1,8	1,0
Osvrnuti se na vlastiti dosadašnji život	45,1	35,8	14,6	3,5	1,0
Pojasniti neriješene stvari u vlastitom životu	56,5	26,8	11,0	4,7	1,0
Uroniti u ljepotu prirode	35,8	27,6	20,3	15,4	1,0
Biti na nekom mjestu mira i tišine	30,1	30,3	23,2	15,0	1,0
Moći naći unutarnji mir	34,8	28,9	22,6	12,2	1,4
Naći smisao u bolesti i poteškoćama	41,1	30,1	19,7	7,9	1,2
Razgovarati s nekim o smislu života	53,3	23,4	16,5	5,5	1,2
Razgovarati s nekim o životu poslije smrti	65,7	20,3	8,5	4,5	1,0
Obratiti se nekome s puno ljubavi	26,8	30,5	26,0	15,6	1,2
Dati nešto vlastito nekome	27,6	29,7	25,6	15,7	1,2
Pružiti utjehu nekome	23,0	29,5	27,8	18,5	1,2
Oprostiti nekom bliskom	33,3	29,3	22,2	13,8	1,2
Da mi bude oprošteno	36,0	32,3	19,3	11,0	1,4
Moliti s nekim	53,7	24,2	14,0	7,1	1,0
Da netko moli za mene	48,6	28,0	14,8	7,7	1,0
Moliti sam za sebe	33,7	34,3	18,5	12,6	1,0
Sudjelovati na nekoj vjerskoj svečanosti	39,2	33,9	15,9	10,0	1,0
Čitati vjerske knjige/tekstove	52,8	27,0	12,0	7,1	1,1
Obratiti se nekoj višoj sili	37,0	30,5	16,5	14,4	1,6
Biti potpuno dobro	18,5	28,9	26,6	25,0	1,0
Biti povezan s obitelji	14,4	24,4	24,6	35,6	1,0
Prenijeti nekome vlastito životno iskustvo	26,0	27,6	27,6	17,9	1,0
Biti siguran da je dosadašnji vlastiti život imao smisla i bio dragocjen	25,4	28,5	26,6	18,5	1,0
Biti ponovno uključen od vlastite obitelji u njihove životne probleme	29,7	26,2	22,2	20,9	1,0
Primati više podrške od vlastite obitelji	28,3	28,1	24,4	18,1	1,0

Rasprava

Rezultati našeg istraživanja pokazali su da je duhovnost veoma važna sastavnica zdravlja te ju važnom u vlastitom životu smatra većina naših ispitanika. Na osnovnoj distribucije odgovora na pitanja o utjecaju pojedinih elemenata na razvoj vlastitog duhovnog zdravlja, najveći broj ispitanika naveo je da na njihovo duhovno

zdravlje najviše utječu ljubaznosti prema drugima (61,8 %), poštovanje prema drugima (60,4 %), opraštanje drugima (54,1 %), povezanost s prirodom (52,8 %), važnosti duhovnosti u vlastitom životu (52,8 %), ljubav prema drugima (51,9 %) te mir s Bogom (51,4 %). Više od polovice (52,8 %) ispitanika uključenih u ovo istraživanje smatra da im je duhovnost važna u njihovom ži-

votu dok ne to manji udio (47,4 %) ispitanika smatra religiju važnom.

Duhovna skrb nije sinonim za bolničku pastoralnu skrb (12) jer se, dijelom uz Božju pomoć, potrebe bolesnika uglavnom oslanjaju na vanjske izvore pomoći: zdravstveno osoblje, alternativne informacije i pomoć drugih (13). Stoga se duhovna skrb ne može povjeriti samo djelatnicima zaduženim za pastoralnu skrb (12).

Ovim istraživanjem nastojali smo prepoznati duhovne potrebe ispitanika, što su prepoznala i druga medicinsko-sociološka istraživanja na temu duhovnosti (14). Naše istraživanje pokazalo je da su ispitanici u zadnje vrijeme imali jaku potrebu za povezanošću s obitelji (60,2 %), potrebu da budu potpuno dobro (51,6 %), da nekome pruže utjehu (46,3 %), prenesu nekome vlastito životno iskustvo (45,5 %), budu sigurni da je dosadašnji vlastiti život imao smisla i bio dragocjen (45,1 %), budu ponovno uključeni u životne probleme svoje obitelji (43,1 %) i da primaju više podrške od svoje obitelji (42,5 %). Iz ovoga proizlazi da se čak sedam najviše istaknutih duhovnih potreba odnosi na obitelj ispitanika. Najmanje su bile ocijenjene kao važne potreba da se osvrnu na svoj vlastiti dosadašnji život (18,1 %), pojasne neriješene stvari u vlastitom životu (15,7 %), razgovaraju s nekim o vlastitim strahovima i brigama (13,1 %) ili životu poslije smrti (13 %). Zanimljivo je da su ispitanici istaknuli kao manje važno da s nekim mole (21,1 %), čitaju vjerske tekstove ili knjige (19,1 %), a najmanje da netko iz njihove vjerske zajednice (npr. svećenik) brine o njima (svega 6 % ispitanika).

Sustavna zainteresiranost za važnost duhovnosti u medicini posebice se intenzivirala od zadnjeg kvartala prošlog stoljeća, a poglavito u liječenju sve izazovnijih i težih te kroničnih bolesti. Na potrebu pozornosti spram duhovnosti u zdravstvenih djelatnika upozorio je generalni direktor Svjetske zdravstvene organizacije Halfdan T. Mahler već 1984. godine u rezoluciji u kojoj naglašava razumijevanje duhovne dimenzije te pritom podrazumijeva pojavu koja nije materijalne prirode – carstvo ideja, vjerovanja, vrijednosti i etike nastalih u umovima i savjesti ljudskih bića (14).

Slična je poruka prenesena i u službenom dokumentu Svjetske zdravstvene organizacije „Duhovna dimenzija u globalnoj strategiji *Zdravlje za sve do 2000. godine*“ u kojemu se naglašava važnost duhovne dimenzije u zdravstvenoj politici. Ova strategija *zdravlje za sve* upućuje na postizanje cilja koji ima materijalnu i nematerijalnu komponentu. Materijalna komponenta može biti pružena ljudima, ali ona nematerijalna ili duhovna jest nešto što se mora pojaviti u ljudima i u zajednici u skladu s lokalnim socijalnim i kulturnim obrascima. Smatra se da će ostvarenje zdravstvenih ideala koji predstavljaju moralnu osnovu ove strategije samo po sebi doprinijeti osjećaju dobrobiti ljudi. Stoga duhovna dimenzija igra veliku ulogu u motiviranju ljudi pri ostvarenju ciljeva u svim aspektima života. Drugim riječima, oplemenjujuće ideje nisu samo potaknule djelovanje u prilog zdravlju diljem cijeloga svijeta, nego su dale zdravlju dodatnu duhovnu dimenziju. Na kraju ovoga dokumenta generalni direktor SZO poziva države članice da razmotre uključivanje duhovne dimenzije u svoje strategije *zdravlja za sve*, u skladu sa svojim socijalnim i kulturnim obrascima (15).

Navedeni tekst može se smatrati osnivačkom poveljom kojom je utemeljen normativni okvir za ono što se idućih godina razvilo pod nazivom *spiritual care*, duhovna skrb ili duhovna njega (12). U Njemačkoj je to rezultiralo uspostavom katedre za *Spiritual Care* na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Münchenu 2010. godine (3) nakon čega se intenzivirala suradnja s drugim katedrama te počela naglašavati razlika između bolničke duhovne i pastoralne skrbi. Dvije godine kasnije počeo je izlaziti istoimenu časopis na njemačkom i engleskom jeziku (16). U Hrvatskoj se o odnosu religije i zdravlja općenito počelo pisati već ranije (17,18).

Ove i razne druge publikacije pokazuju da se duhovnost postepeno sve više osamostaljuje od povezanosti s religioznošću; a ako se pak ova spominje, npr. u formi klasičnoga bolničkoga dušobrižništva, onda ju se uzima kao jednu od mogućih dimenzija duhovnosti (19). Otuda proizlazi potreba za primjerenim razgraničenjem kako pojmova tako i prakse i kompetencija u kontekstu zdravstvene skrbi.

Kao odgovor na potrebe uvođenja sadržaja duhovne skrbi u edukaciju zdravstvenog osoblja pojavljuju se rješenja u obliku uvođenja izbornih predmeta kao što je „Duhovnost i zdravlje“ na preddiplomskom studiju zdravstvene njege na Sveučilištu Regina u Kanadi (20). Međutim, želimo li da se stavovi, znanja i vještine prepoznavanja duhovnih potreba sustavno ugrade u kompetencije zdravstvenih djelatnika, najprimjerenije bi bilo da ih se sustavno o ovome poučava longitudinalnim predmetom kroz sve godine školovanja.

Zaključak

Stvarne potrebe za duhovnošću te duhovnom skrbi posve su očite, a zdravstveni djelatnici ne smiju se odmaknuti od njih. Na žalost, u ovom trenutku pitanje duhovne skrbi u nas prepušteno je individualnoj sklonosti i kompetentnosti, pa je neophodno sustavno raditi na izobrazbi zdravstvenih djelatnika da znaju prepoznati duhovne potrebe bolesnika i na odgovarajući način na njih odgovoriti.

Literatura:

- Komadina A. Uloga duhovnosti u liječenju bolesnika i djelovanju zdravstvenih djelatnika. *Crkva u svijetu*. 2016;51(4):615–638.
- Papac Bivol P. Holistički pristup u procesu zdravstvene njege [Završni rad]. Zagreb: Zdravstveno veleučilište; 2023. [pristupljeno 06.03.2024.] Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:139:481674>
- Peng-Keller S. “Spiritual Care” im Werden. Zur Konzeption eines neuen interdisziplinären Forschungs- und Praxisgebiets. *Spiritual care*. 2017;6(2):175–181.
- Tjale AA, Bruce BA. A concept analysis of holistic nursing care in paediatric nursing. *Curationis*. 2007;30(4): 45–52. doi:10.4102/curationis.v30i4.1116.
- Jacobs AC. Spirituality: History and contemporary developments – An evaluation. *Koers – Bulletin for Christian Scholarship*. 2013;78(1):445-457. doi: 10.4102/koers.v78i1.445.
- Nissen RD, Viftrup DT, Hvidt NC. The process of spiritual care. *Front Psychol*. 2021;12:674453. doi: 10.3389/fpsyg.2021.674453.
- Derogatis LR. Brief Symptom Inventory (BSI) administration, scoring, and procedures manual. 3. izd. Minneapolis, MN: NCS Pearson, Inc.; 1983.
- Morisky DE, Ang A, Krousel-Wood M, Ward HJ. Predictive validity of a medication adherence measure in an outpatient setting. *J Clin Hypertens*. 2008;10(5):348–354.
- Fisher J. Development and application of a spiritual well-being questionnaire called SHALOM. *Religions*. 2010;1(1):105–121. doi: 10.3390/rel1010105.
- Büssing A, Rodrigues Recchia D, Koenig H, Baumann K, Frick E. Factor structure of the spiritual needs questionnaire (SpNQ) in persons with chronic diseases, elderly and healthy individuals. *Religions*. 2018;9(1):13.
- Büssing A, Fischer J, Haller A, Heusser P, Ostermann T, Matthiessen PF. Validation of the brief multidimensional life satisfaction scale in patients with chronic diseases. *Eur J Med Res*. 2009;14(4):171–177. doi: 10.1186/2047-783X-14-4-171.
- Frick E. Spiritual Care – How does it work? *Spiritual Care*. 2017;6(2):223–224. doi: 10.1515/spiricare-2016-0116.
- Büssing A, Michalsen A, Balzat HJ, Grünther RA, Ostermann T, Neugebauer EAM i sur. Are spirituality and religiosity resources for patients with chronic pain conditions? *Pain Med*. 2009;10(2):327–339.
- World Health Organization. Executive Board, seventy-third session, Geneva, 11–20 January 1984: resolutions and decisions: annexes. Geneva: World Health Organization; 1984. [Internet]. 1984. [pristupljeno 25. 02. 2024.]. Dostupno na: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/160616/EB73_1984-REC-1_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- World Health Organization. The spiritual dimension in the global strategy for health for all by the year 2000. Geneva: World Health Organization; 1984. [Internet]. 1984. [pristupljeno 25. 02. 2024.]. Dostupno na: <https://iris.who.int/handle/10665/160950>
- Spiritual Care. Zeitschrift für Spiritualität in den Gesundheitsberufen [Internet]. [pristupljeno 25. 02. 2024.]. Dostupno na: <https://www.degruyter.com/journal/key/spircare/html>
- Nikić M. Želiš li ozdraviti? Psihološko-duhovni vid motivacije za ozdravljenjem. U: Nikić M, ur. *Bolest i zdravlje u religijama*. Zagreb: Filozofsko-teološki Institut Družbe Isusove; 2011. str. 225– 241.
- Ančić B. Religija i zdravlje – vjerska zajednica kao socijalni resurs. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu; 2016.
- Weiherr E. Seelsorge – das machen doch alle!? Kompetenzen und Grenzen in Spiritual Care. *Diakonia*. 2015;46(4):241–248.
- Scott Barss K. Spiritual care in holistic nursing education: A spirituality and health elective rooted in T.R.U.S.T. and contemplative education. *Journal of Holistic Nursing*. 2020;38(1):122–130. doi:10.1177/0898010119889703.

Čestitamo 33. rođendan Hrvatskom katoličkom liječničkom društvu

Hrvatsko katoličko liječničko društvo (HKLD) osnovano je 16. veljače 1991. godine u Samostanu otaca isusovaca u Palmotićevoj ulici u Zagrebu. Prva predsjednica HKLD-a bila je prim. dr. Margarita Peraica, a prvi duhovni asistent pater Valentin Pozaić.

U istoj dvorani u kojoj je Društvo osnovano, a koja se sada koristi kao bogoslužni prostor, 16. veljače 2021., misnim slavljem proslavljena je 30. obljetnica Društva. Misu je predvodio mons. dr. Valentin Pozaić, naš prvi duhovnik, a tada pomoćni biskup zagrebački u miru, u koncelebraciji sa sadašnjim duhovnikom prof. dr. don Ivanom Bodrožićem i duhovnikom zagrebačke podružnice prof. dr. fra Draženkom Tomićem.

U rujnu iste godine ponovili smo proslavu 30. obljetnice osnivanja HKLD-a uz veći broj okupljenih članova na zavjetnom hodočašću u Nacionalno svetište Majke Božje Bistričke. Na svečanoj Skupštini održanoj u *Dvorani Božjeg Milosrđa* imenovali smo mons. dr. Valentina Pozaića počasnim članom Društva.

Fotografije i sjećanja su izbljedili, ali ostaje ponos što smo uspjeli ostvariti ideje osnivača Društva koje će mladi naraštaji nastaviti izgrađivati za dobrobit čovječanstva.

Čestitamo nam 33. rođendan HKLD-a!

Izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak, dr. med.
predsjednik HKLD-a

Dan života 2024.

Članovi Podružnice HKLD-a u Splitu obilježili su Dan života u ponedjeljak 5. veljače 2024. tradicionalnom tribinom u Velikoj dvorani Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu na kojoj su sudjelovali članovi HKLD-a i njihovi gosti. Na tribini je poseban značaj dan dvojici svećenika koji su doprinijeli pastoralu braka i obitelji u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji i Hrvatskoj: mr. sc. pater Juri Bosančiću i prof. dr. sc. don Josipu Čoriću. Ove je godine tema bila značenje i vrijednost humora u našim životima.

Nakon uvodne molitve koju je predmolio mr. sc. don Marijo Buljević, župnik župe Uznesenja Marijina u Kaštel Lukšiću, slijedilo je njegovo predavanje pod naslovom **Humor/ne/ravnodušnost ljudskog duha**. Svoje izlaganje don Marijo je podijelio u nekoliko točaka: Ravnodušnost koja to nije; Nužnost unutarnje slobode u kontekstu duhovnih vježbi sv. Ignacija Lojolskog; Smisao za humor; Humor – karakteristika ljudskog duha označena odmakom; Humor – izraz unutarnje slobode duhovnog života Kristova vjernika; Humor – barometar duhovnog života; Humor – neodvojiv od poniznosti. Odsutnost smisla za humor kod neke osobe označava izvjesni nedostatak perspektive ili sposobnosti vidjeti nešto iz više kutova. Osoba kojoj manjka smisao za humor vidi stvari u jednom, vrlo uskom, uokvirenom obliku i zbog toga nije sposobna učiniti određenu promjenu. Manjak smisla za humor upućuje i na odsutnost poniznosti, lucidnosti i širine.

Humor se smatra bitnim i sastavnim dijelom mentalnog zdravlja svake osobe i zdravlja njene osobnosti. Stoga nije čudo da ga se uvrštava i promatra kao jednu od pet glavnih dimenzija ljudske osobnosti.

U drugom predavanju pod naslovom **Humor kao logoterapijski lijek i potpora mentalnom zdravlju u jačanju otpornosti kod bračnih i obiteljskih razmirica**, dr. Danijela De Micheli Vitturi, specijalista obiteljske medicine i logoterapeut, govorila je o praktičnoj primjeni humora u svakodnevnom obiteljskom životu. Logoterapijski pristup uključuje cjelovitu osobu: stanje duha, duše i tijela te njen odnos prema transcendentnom iz čega proizlazi osnovni odnos prema sebi i drugima. Mentalno zdravlje je neizostavan i neizmjereno važan dio sveukupnog zdravlja u kojemu pojedina osoba ostvaruje vlastite potencijale, nosi se s normalnim životnim stresovima, produktivno radi i u mogućnosti je pridonositi svojoj zajednici. Zdrav duh u zdravu tijelu stavlja pozornost na stanje duha. Pristupajući logoterapijski, prepoznaje se smisao i ljekovitost humora koji je primjenjiv samostalno ili u kombinaciji s drugim logoterapijskim lijekovima. Osnovni mu je smisao doći do druge osobe na prihvatljiv i istinoljubiv način te pri tome ne uvrijediti nego pomoći osobi u spoznavanju istine. Humor može biti i lijek u prevenciji sukoba koji proizlaze iz neprimjerene komunikacije. Važno ga je prepoznati i pravovremeno dozirati. Uz prvi mali korak prema mirenju i praštanju nije upitan broj riječi, niti količina fraza, već nakana srca. Umijeće smijeha je komunikacijska vještina kojom se spretno služe nadareni duhovni i duhoviti ljudi. Uvježbani, pomalo stječu imunitet, kako osobni, tako i zajednički. Duh humora okuplja obitelj, brani i hrani civilizaciju ljubavi uz poštivanje života, međusobno uvažavanje i razvijanje dijaloga, preraspodjelu poslova neophodnu za zajedničko dobro i ravnotežu obitelji. Ljudi vedrog duha koji i na svoj račun uveseljavaju druge, poželjni su i dobro došli u mnogim sredinama. Na kraju je predavačica

poručila da je poželjno od malih nogu, učeći se na primjerima odraslih, ozbiljno poraditi na vještini primjene humora, premda naizgled neozbiljnog lijeka.

Susret je završio Molitvom za humor sv. Thomasa Morea:

Daruj mi dobru probavu, Gospodine, pa i nešto za probavu. Daruj mi tjelesno zdravlje zajedno s potrebnim smislom da ga što bolje sačuvam. Daruj mi svetu dušu, Gospodine, koja u oku zadržava ono što je dobro i čisto, kako se na pogled grijeha ne bi prestrašila, nego našla sredstvo da stvari opet sredi. Daruj mi dušu kojoj je dosada tuđa, koja ne pozna mrmljanja, ni uzdisanja, ni tužbe, i ne dopušta da se odviše brinem za ovo nešto koje se šepuri, a koje se naziva "ja". Gospodine, daruj mi smisao za humor. Daj mi milost da razumijem šalu, kako bih upoznao malo sreće u životu – i od nje dijelio drugima.

Danijela De Micheli Vitturi

U Šibeniku održan šesti *Tečaj fetalne ehokardiografije*

Šesti *Tečaj fetalne ehokardiografije* održan je u Šibeniku i Vodicama od 14. do 16. ožujka 2024., a voditelji tečaja bili su članovi HKLD-a **prof. dr. sc. Ivan Malčić**, pedijatar, subspecijalist pedijatrijske kardiologije i **dr. Ivan Zmijanović**, ginekolog, subspecijalist fetalne medicine. Tečaj je organizirao Hrvatski liječnički zbor – Podružnica Šibenik, pod pokroviteljstvom i uz podršku Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske, UNICEF-a, Hrvatskog društva za perinatalnu medicinu Hrvatskog liječničkog zbora, Hrvatske akademije medicinskih znanosti, udruge „Veliko srce malom srcu“ i Veleučilišta u Šibeniku. Cilj tečaja je educirati što veći broj liječnika za rano prepoznavanje prirođenih srčanih grješaka kako bi se djeci sa srčanim grješakama, ali i njihovim roditeljima, već u prenatalnom razdoblju omogućio odgovarajući dijagnostičko-terapijski postupak te pravovremena odgovarajuća zdravstvena skrb.

Uz voditelje tečaja, predavači su bili i **prof. dr. sc. Feodora Stipoljev**, mag. biol. mol., voditeljica citogenetskog laboratorija KB Sv. Duh u Zagrebu, **prof. dr. sc. Marko Dražen Mimica**, ginekolog, subspecijalist humane reprodukcije i endokrinologije, predstojnik Klinike za ženske bolesti i porođaje KBC Split, **prim. dr. sc. Nenad Veček**, ginekolog, subspecijalist fetalne medicine iz Klinike za ženske bolesti i porode KBC Zagreb, **prim. dr. Dalibor Šarić**, pedijatar subspecijalist pedijatrijske kardiologije, do nedavno dugogodišnji djelatnik Klinike za pedijatriju KBC Zagreb, **dr. sc. Sanda Huljev Frković**, pedijatar genetičar iz KBC Zagreb, **dr. Lidija Srkoč Majčica**, pedijatar, subspecijalist pedijatrijske kardiologije iz OB Zabok, **dr. Dražen Belina**, specijalist dječje kirurgije, subspecijalist kardiokirurgije iz KBC Zagreb, **Matea Vukušić Mijačika**, psihologinja iz Klinike za ženske bolesti i porode KBC Zagreb te **dr. Višnja Tokić Pivac**, pedijatar, subspecijalist pedijatrijske kardiologije iz Klinike za dječje bolesti Zagreb.

Tečaj je, kao i svaki puta do sada, održan u Medicinskom centru Vodice. Uz dvadeset polaznika osnovnog tečaja, ovogodišnja novina bio je

i napredni tečaj koji je polazilo šest kolega, a polaznici su bili iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije i Kosova. Ukupno je održano 14 sati predavanja osnovnog i 6 sati predavanja tijekom naprednog tečaja, uz 14 sati ultrazvučnih vježbi, 8 u osnovnoj i 6 u naprednoj skupini, sa 70 trudnica koje su sudjelovale u praktičnom dijelu programa. Ovim putem posebno zahvaljujemo svim trudnicama koje su svojim sudjelovanjem pomogle u ostvarenju ciljeva tečaja, a to su edukacija liječnika za bolji prenatalni probir prirođenih srčanih grješaka, povećanje razumijevanja patofizioloških promjena kod fetusa, poboljšanje postupaka kod novorođenčeta s prirođenom srčanom grješkom te upoznavanje s prognozom kod najčešćih oblika prirođenih srčanih grješaka.

Tečaj je organiziran uz do sada izvrsnu suradnju s udrugom „Veliko srce malom srcu“ jer se ciljevi tečaja u mnogim točkama poklapaju s ciljevima Udruge. Udruga je osnovana 1994. godine u Zagrebu, a okuplja liječnike i druge zdravstvene djelatnike te roditelje djece s prirođenim srčanim grješakama i drugim srčanim bolestima. Kada govorimo o djeci s prirođenim srčanim grješakama, vrijedi istaknuti kako se njihovo stanje ne može izliječiti, već samo palijativnim metodama (serijom operacija), lijekovima i stalnim nadzorom dovesti do stanja u kojemu mogu tek dijelom živjeti poput druge zdrave djece. U ovoj Udruzi djecu s kardiološkim problemima doživljavamo kao male ratnike, koji prolaze veliku borbu za život, te su od svog rođenja (a i prije njega) uistinu djeca s posebnim potrebama. Kako je cilj Udruge, ali i *Tečaja fetalne ehokardiografije*, razvijanje svijesti o potrebi ranog utvrđivanja srčanih grješaka te potpora njihovom pravodobnom i pravilnom liječenju, očekujemo nastavak ove uspješne suradnje na korist djece, roditeljima i medicinskom osoblju koje nastoji unaprijeđenjem skrbi o ovoj djeci omogućiti bolju kvalitetu života i ove djece i njihovih obitelji.

Nastojimo i dalje posvećivati veliku pažnju praktičnom dijelu tečaja u kojem sudjeluju

trudnice između 20. i 28. tjedna trudnoće. Praktični rad organiziran je u dvije grupe, te dok je jedna grupa na predavanjima, druga ima vježbe i obrnuto. Na taj način smo maksimalno iskoristili dostupnost postojećih UZV uređaja. Svaki polaznik uz nadzor voditelja tečaja i voditelja ultrazvučne radionice napravio je više ultrazvučnih pregleda fetalnog srca. Voditelji ultrazvučne radionice bili su **doc. dr. sc. Zdeslav Benzon**, ginekolog, subspecijalist fetalne medicine, **dr. sc. Davor Petrović**, pedijatar, subspecijalist pedijatrijske kardiologije, **dr. Snežana Vitošević**, specijalist ginekologije i porodništva, na subspecijalizaciji iz fetalne medicine, **dr. Vladimir Jegdić**, pedijatar, subspecijalist pedijatrijske kardiologije i **dr. Krešimir Milas**, pedijatar, subspecijalist pedijatrijske kardiologije.

Na ovom smo tečaju imali privilegiju čuti životne priče Gabriele Buljić, dobitnice Ponosa Hrvatske za 2020. godinu, te Lovre Brzaja. Na sve polaznike tečaja iznimno je dubok dojam ostavilo njihovo svjedočanstvo. Posebni gost tečaja bio je Zlatan Stipišić Gibonni, dugogodišnji prijatelj udruge „Veliko srce malom srcu“.

U sklopu tečaja organiziran je i obilazak posjetiteljskog centra „Kanal sv. Ante“ gdje su se polaznici mogli upoznati s ljepotama šibenskog kraja. Ovom prilikom želim još jednom zahvaliti svima koji su sudjelovali i na bilo koji način pomogli u ostvarenju ovog, za nas izuzetno važnog projekta, te najaviti idući tečaj koji će se održati u studenome 2024. godine.

Ivan Zmijanović

Održana tribina *Suvremeni aspekti braka i roditeljstva*

U utorak 12. ožujka 2024. godine u organizaciji Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva (HKLD) i Centra za proučavanje odnosa znanosti i religije (CePOZiR) Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu održana je tribina ***Suvremeni aspekti braka i roditeljstva*** u *Dvorani Margarita Peraica* u Zagrebu. Tribinu su u ime organizatora tribine otvorili **izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak** (Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) i **doc. dr. sc. Petar Tomev Mitrikeski** (Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu). Predsjednik HKLD-a **prof. Rok Čivljak** istaknuo je važnost braka koji Katekizam Katoličke Crkve (KKC) definira kao „ženidbeni savez među krštenima, kojim muška osoba i ženska osoba međusobno uspostavljaju zajednicu svega života po svojoj naravi usmjerenu k dobru bračnih drugova te k rađanju i odgajanju potomstva“. „Sveto pismo započinje stvaranjem muškarca i žene na sliku i priliku Božju“ citirao je prof. Čivljak, „a završava prikazom „svadbe Jaganjčeve“. S kraja na kraj Pismo govori o ženidbi i o njezinu „otajstvu“, o njezinu ustanovljenju i o smislu koji joj Bog daje, o njezinu podrijetlu i svrsi, o njezinim različitim ostvarenjima tijekom cijele povijesti spasenja, o njezinim nevoljama što proizađoše iz grijeha i o njezinoj obnovi „u Gospodinu“, prenio je riječi iz KKC-a prof. Čivljak.

Doc. Mitrikeski u uvodnom izlaganju predstavio je rad CePOZiR-a koji okuplja znanstvenike različitih profila koji u otvorenom i znanstveno utemeljenom dijalogu raspravljaju o odnosu znanosti i religije. U večerašnjem događanju taj je model primijenjen na temi braka i roditeljstva zbog čega su kao sudionice bile pozvane pravnice **prof. dr. sc. Dubravka Hrabar** i **prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac** sa Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te **prof. dr. sc. Dubravka Kocijan Hercigonja**, jedna od doajena dječje psihijatrije u Hrvatskoj, ujedno i bivša predsjednica Podružnice HKLD-a „Branimir Richter“ u Zagrebu. Tribinu je moderirala **izv. prof. dr. sc. Marta Dragičević Prtenjača**, s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Prof. dr. sc. Dubravka Hrabar prikazala je dinamiku pojma braka kroz povijest i različita društva, s posebnim osvrtom na statističke podatke iz Hrvatske, Europe i svijeta o promjeni broja sklopljenih i razvrgnutih brakova kao i udjelu pučanstva koje danas živi te ima djecu u braku i izvan braka. Pokazala je kako su trendovi u nas i u svijetu negativni, no istaknula i pozitivne primjere nekih država (primjerice Mađarske, Irske, Albanije i nekih azijskih zemalja) u kojima institucija braka ima puno veću vrijednost u percepciji njihovih građana.

Prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac u svom se izlaganju usredotočila na različite primjere zakonodavstva koji drugačije tretiraju medicinski pomognutu oplodnju te svim, pa i manje poznatim, posljedicama surugat majčinstva i drugih oblika zamjenskog roditeljstva.

Prof. dr. sc. Dubravka Kocijan Hercigonja osvrnula se na neke primjere iz svoje bogate kliničke prakse kroz koje je prikazala sve negativne posljedice neprepoznavanja važnosti i vrijednosti odgovornog braka i roditeljstva u kojima najčešće kao najveće žrtve stradavaju upravo djeca. Predložila je, a što su drugi u raspravi prihvatili, da se u školske kurikule uvrste moduli o odgovornom roditeljstvu i braku kroz koje bi se mlade ljude na vrijeme podučavalo i pripremalo za brak te spremalo za stupanje u zajednicu čiji plod može biti sretno i zadovoljno dijete koje će jednoga dana postati sretna i zadovoljna odrasla osoba i odgovoran roditelj.

Promjene u pristupu braku i roditeljstvu kroz pravnu regulativu danas su neosporne činjenice. Suvremene tendencije u transformaciji kreću od izjednačavanja izvanbračne zajednice s brakom, preko roditeljstva koje boluje od poremećenih uloga i nasilja, do ideja o surogatnom majčinstvu i istospolnom roditeljstvu. No postavlja se pitanje opravdanosti tih promjena i njihova smisla, osobito kroz neodgovornu politiku velikog broja europskih vlada i zakonodavstava. Očito je da se ovakvim zadiranjem u temelje obitelji kao jezgre opstanka naroda i čovječanstva nastoji urušiti suvremeno društvo koje kroz zagovaranje prava na sve i za sve uskraćuje temeljna ljudska prava onih najugroženijih – naše djece.

U raspravi su se kao svijetli primjeri spomenuli *Zaručnički tečajevi* kao crkvena priprema na sakrament kršćanske ženidbe te hrvatska zajednica *Bračnih susreta* posvećenih poboljšanju odnosa u braku i obitelji te osvješćivanju važnosti svetog sakramenta ženidbe i sakramenta svetog reda. Ti su susreti namijenjeni bračnim parovima i duhovnim osobama, a koncipirani

du tako da nas uče međusobnoj komunikaciji u jednom novom svjetlu.

Završna poruka sudionika tribine bila je da se negativnim društvenim trendovima koji urušavaju suvremeni brak i roditeljstvo ne treba predati, već kroz institucije, ali i društveni angažman vjernika i laika, promicati pozitivne aspekte braka i roditeljstva kako bi ubuduće veći dio naše zajednice baštiniio pozitivne učinke kvalitetnog i odgovornog roditeljstva, a ponajprije naša djeca.

Rok Čivljak

Kome smeta brak i roditeljstvo? – Napad na HKLD zbog organiziranja tribine *Suvremeni aspekti braka i roditeljstva*

Za vrijeme dok se u utorak 12. ožujka 2024. u Dvorani Margarita Peraica u sjedištu Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva (HKLD) u Zagrebu održavala tribina **Suvremeni aspekti braka i roditeljstva**, nepoznati počinitelji oštetili su ulaz u zgradu u kojoj se nalazi ured HKLD-a, a na vrata i pročelje zgrade naljepili poruke neprimjerenog sadržaja.

Radi se o neviđenom napadu na jednu udrugu građana koja okuplja dobronamjerne liječnike i druge zdravstvene djelatnike visoke stručne spreme koji cijeli svoj radni vijek i život posvećuju brizi za sve, a osobito bolesne i one najpotrebitije članove društva, često pripadnike marginalnih skupina koji su u najvećem riziku od ugroze zdravlja. Prema sadržaju poruka napadača (kao npr. „ne dajmo religiji da piše zakone“, „liječnici fašisti van iz zdravstva“, „raskinimo brak između znanosti i religije“, „raskinimo brak između medicine i religije“, „budućnost bez braka“, „vaša djeca bit će kao mi, vaša djeca sva će biti queer“), povod za ovaj napad treba tražiti u sadržaju tribine koju su članovi HKLD-a održali, a možda i u nazivu organizatora tribine ili sintagmi „proučavanje odnosa znanosti i religije“. Naime, uviđajući korijene nekih zdravstvenih problema, osobito mladih, ali i odraslih, u disfunkcionalnosti braka i roditeljstva, Upravni odbor HKLD-a odlučio je u suradnji s Centrom za proučavanje odnosa znanosti i religije (CePOZiR) Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu organizirati ovu tribinu kako bi se progovorilo o uzrocima nastanka problema vezanih uz brak i roditeljstvo, te pronaći načine uklanjanja tih uzroka i pomoći onima kojima se može pomoći u nadvladavanju navedenih tegoba. Tribina je ukazala na brojne probleme u našem društvu koji doprinose ugrožavanju braka kao temeljne društvene institucije utemeljene radi zaštite obitelji i čovječanstva.

Kome smeta brak? Kome smeta zdravo roditeljstvo? Teme su to o kojima se može i treba razgovarati, osobito u akademskoj zajednici

u kojoj su poznati načini komunikacije i argumentacije stavova. Tome služe i tribine na koje se uobičajeno pozivaju uvaženi stručnjaci koji iznose određene stručne i znanstvene podatke, a javnost se poziva na uključivanje u raspravu iz koje mogu proizaći konstruktivne ideje i prijedlozi. Tako je bilo i na ovoj tribini. Na njoj su sudjelovali uvaženi profesori Pravnog i Medicinskog fakulteta te Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zanimljiva je bila jedna opservacija tijekom tribine kako se danas protiv braka bore upravo oni koji ga zagovaraju, ali u drugom obliku (npr. istospolni) što njihove zahtjeve čine kontradiktornim. Ako su protiv braka te misle da ga treba uništiti – zašto zagovaraju (onaj drugi) brak!?

A tko su osobe koje ne žele svoje argumente (imaju li ih?) iznositi demokratskim i civiliziranim putem već svoje stavove ili neslaganje sa stavovima drugih iznose napadajući javnu i privatnu imovinu (zgrada u kojoj se nalazi sjedište HKLD-a u suvlasništvu je Grada Zagreba, Republike Hrvatske i privatnih osoba) i lijepljenjem plakata s porukama neprimjerenog, neutemeljenog i vulgarnog sadržaja? Kako se to moglo dogoditi usred grada Zagreba (događaj se dogodio u Marićevom prolazu negdje između 18 i 20 sati dok je trajala tribina) u ulici kojom stalno prolaze građani (je li itko reagirao?), a trebala bi biti i pod kakvim-takvim nadzorom službi za očuvanje javnog reda i mira?

Ti nepoznati počinitelji svojim su činom, prema Kaznenom zakonu RH, počinili nekoliko kaznenih

djela: zločin iz mržnje, kazneno djelo protiv ljudskih prava i temeljnih sloboda (povreda ravnopravnosti, povreda slobode mišljenja i izražavanja misli, povreda prava na okupljanje, povreda prava na udruživanje, povreda slobode vjere), kazneno djelo protiv osobne slobode (prijetnja, nametljivo ponašanje), kazneno djelo protiv privatnosti (narušavanje nepovredivosti doma i poslovnog prostora), kazneno djelo protiv časti i ugleda, kazneno djelo protiv spolne slobode (spolno uznemiravanje), kazneno djelo protiv opće sigurnosti, kazneno djelo protiv imovine (oštećenje tuđe stvari), kazneno djelo protiv javnog reda (napad na službenu osobu, prisila prema osobi koja obavlja poslove od javnog interesa), javno poticanje na nasilje i mržnju... Je li to dovoljno da se izazove primjerena reakcija hrvatskog društva prema

ovim i ovakvim osobama koje remete javni mir u hrvatskom društvu i kontinuirano žele unositi nemir i zlu krv među građane koji zaslužuju više od onoga što nam ovi žele i nameću?

Na sreću, pozitivni ugođaj i poticajne poruke ove tribine o braku i roditeljstvu nisu uspjeli zasjeniti nepoznati počinitelji koji su na ulaznim vratima i po zidovima predvorja ureda HKLD-a ostavili svoje neprimjerene, neznanstvene i nedemokratske poruke ispunjene uvredama i govorom mržnje. No pitanje je hoće li uslijediti i primjerena reakcija hrvatskog društva na ovaj incident i počinitelje ovog kaznenog djela koji se trude urušiti temelje civilizacije i suvremenog društva.

Rok Čivljak
predsjednik HKLD-a

Korizmeni susret u Šibeniku: Isus – novi Hram Božje prisutnosti

U četvrtak 7. ožujka 2024. u Biskupskom ordinarijatu u Šibeniku održana je korizmena duhovna obnova za članove Podružnice HKLD-a u Šibeniku, a koju je predvodio generalni vikar Šibenske biskupije don Marinko Mlakić. Susret je započeo molitvom i Hvalospjevom (Ef 1, 3-10):

“...Tako: u njemu nas sebi izabra prije postanka svijeta da budemo sveti i neporočni pred njim; u ljubavi nas predodredi za posinstvo...”.

Sažetak razmatranja don Marinka Mlakića prenosimo u cijelosti.

Isus – novi Hram Božje prisutnosti

(Iv 2,13-25; korizmeno razmatranje članovima HKLD-a)

Uvod

U življenju vjere, pa tako i u duhovnim vježbama i obnovama, dobro je pratiti život Crkve, njezin ritam svetkovina i svetih vremena, jer liturgija Crkve slijedi Povijest spasenja. Jako je važno da naša vjera ima ritam koji se treba sastojati od osobne i zajedničke molitve, obreda i drugih pobožnih vježbi. Duhovni ritam je poput duhovnog disanja koje je potrebno za život duše, kao što je disanje tijela potrebno za održavanje čovjeka na životu. Crkvena liturgija ga usmjerava prema spasenju.

Zato sam za današnje korizmeno razmatranje odabrao temu koju nam sugerira misno evanđelje od prošle nedjelje (III. nedjelja korizme, godina B). Evanđelje govori o istjerivanju trgovaca iz Hrama (Iv 2,13-25). U njemu nam se Isus predstavlja kao novi Hram Božje prisutnosti te nas poučava tko je Bog i kako mu se istinski klanjati. Ovaj događaj nas zato poziva da se usredotočimo na svoj osobni odnos s Bogom, koji je kičma našega cijelog postojanja. Sasvim konkretno poziva nas da se zapitamo: *Tko je za mene Bog? Koju ulogu ima u mom životu? Gdje i kako mu se klanjam?* U ovom tekstu vidimo što

Bog nije i koji odnos s Bogom, koji se lako u nas ukorijeni, nije dobar i zašto.

Prema sadržaju Ivanova evanđelja ovaj događaj je smješten na početak Isusova javnog djelovanja. U njemu se otkriva srž Isusova sukoba sa Židovima, u prvom redu s religijskim autoritetima židovskog naroda, a onda i sa svima ostalima. Židovi su ovdje simbol svijeta koji se protivi Bogu i spasenju koje On donosi. U njemu vidimo s jedne strane silnu potrebu za Bogom i njegovim spasenjem, a s druge strane njegovo odbacivanje Boga zbog predrasuda, grijeha i nespremnosti na obraćenje. U tom smislu je ovaj Isusov postupak više od same kritike tadašnjega hramskog kulta. Njime Isus najavljuje radikalnu novost u odnosu Boga i čovjeka, koju on donosi. Da bismo jasno razumjeli Isusovu poruku potrebno je pogledati što je za Židove bio jeruzalemski hram i Pasha.

Uloga Hrama u životu Božjeg naroda

Hram u Jeruzalemu za Izrael je bio središte religijskog i političkog života. Izrael je gajio živu vjeru da je u Hramu sam Bog prisutan. Doći u Hram značilo je stati pred lice Božje.

Prema tradiciji, jeruzalemski hram bio je izgrađen na mjestu Abrahamove žrtve, na brdu Moriji (Post 22). Nastavljao je ulogu koju je imao Šator sastanka, svojevrsno pokretno svetište, u vrijeme Izlaska (Izl 25). U središtu Šatora sastanka, kasnije u svetištu Hrama, bio je postavljen Kovčeg Saveza, Izraelova Svetinja nad svetinjama, i u njemu tri relikvije: ploče Saveza, posuda s manom i Aronov svećenički štap (Hebr 9,4). Po ovim trima svetinjama narod je trajno uprisutnjivao Božju Slavu u svojoj sredini, podsjećao se na događaje iz prošlosti u kojima je otkrio Božju zaštitu i na njima gradio nadu u budućnost. Zlatni pokrov Kovčega bio je prijestolje milosti ili Pomirilište. Pristup toj Svetinji imao je samo veliki svećenik na Dan Pomirenja.

Oko Hrama se razvio bogat obredni i hodočasni-

čki život. Svaki odrasli muškarac trebao je tri puta godišnje dolaziti u Hram pred lice Božje (Pnz 16,16). Postojala su tri hodočasnička blagdana: Pasha, Pedesetnica i Blagdan Sjenica. Kasnije je ova odredba ublažena za one iz daljih krajeva i dijaspore. Sv. Luka je zapisao da je Isus s roditeljima svake godine hodočastio iz Nazareta u Jeruzalem o blagdanu Pashe (Lk 2,41).

U središtu hramskih obreda bilo je prinošenje životinjskih žrtava. Zakon je nalađao da se pred Gospodina ne dolazi praznih ruku (Izl 34,20). Kroz svoje žrtve narod je trebao Bogu izražavati svoju vjeru, zahvalnost, kajanje, zavjete... Međutim, u praksi se izvorni smisao žrtvovanja lako zaboravljao i ono se često svodilo na izvanjski obred, na formalističko i licemjerno slavljenje Boga. Uvijek kada vjernik zanemari izvornu svrhu obreda, u opasnosti je da mu prida neki drugi i iskrivljeni smisao. To dalje vodi u iskrivljeno shvaćanje Boga, u iskrivljeni odnos prema njemu, a zatim i u iskrivljen odnos prema samome sebi i drugima. Primjer toga imamo u pripovijesti o Kajinu i Abelu (v. Post 4,3-4): za razliku od Abelove žrtve, koja je bila pravedna jer je sam bio pravedan, Kajinova žrtva bila je licemjerna, jer su njegova djela bila zla (v. 1 Iv 3,12). Zato je Bog Abelovu žrtvu prihvatio, a na Kajinovu nije ni pogledao.

Među proročkim tekstovima Staroga zavjeta naći ćemo jako puno vrlo oštih opomena koje su proroci upućivali redom svećenicima, kraljevima i narodu da se odvrati od nepravednih žrtava, jer je jedina žrtva Bogu po volji ona kada se živi u vjernosti njemu i njegovoj riječi (v. Jer 4,4; 7,3-10; Amos 5,21-25; Ps 50,7-14 i dr.).

Pasha u Isusovo vrijeme

U Isusovo vrijeme pod Hramom se podrazumijevao golemi kompleks zgrada, trijemova i dvorišta u središtu kojega je bilo Svetište, a u Svetištu Svetinja nad svetinjama, koja je ostala prazna nakon što je Kovčeg Saveza nestao u Babilonskom razaranju Jeruzalema i Hrama (6. st. pr. Kr.). Površina cijeloga kompleksa bila je oko 150 000 m². Postojali su vrlo strogi propisi o tome tko, kada i kako u koji dio Hrama može pristupiti.

O blagdanu Pashe u Jeruzalem bi se slijevalo ogromno mnoštvo hodočasnika, prema nekim podacima nekoliko stotina tisuća. Tijekom blagdana za žrtvu bi se prinijelo 18–20 tisuća janjaca. Budući da je hodočasticima bilo puno lakše kupiti janje u Hramu nego ga sa sobom nositi od svojih domova, u Hramu, točnije u Predvorju pogana koje je bilo najprostranjenije i u koje je svatko mogao pristupiti, razvila se trgovina žrtvenim životinjama. Tu su bili također mjenjači novca. Oni su omogućavali hodočasticima da rimski novac, koji nije bio prikladan za Hram, zamijene hramskim i tako plate hramski porez i daju milostinju. Taj posao, koji je izvorno bio u službi hodočasnika, u praksi se sveo na unosan posao za svećenike i njihove suradnike te na bezočno izrabljivanje hodočasnika i hramskog kulta. Najbolji pokazatelj koliko je tu pohlepa bila na djelu pokazuje praksa da su se i golubovi prodavali. A oni su bili predviđeni za sirotinju koja nije imala novca da kupi janje. To je razlog zašto se Isus upravo njima obratio riječima: „Nosite to odavde i ne činite od kuće Oca mojega kuću trgovačku!“

Isus objavljuje novi Hram i novo klanjanje Bogu

Isusov postupak obično se tumači kao proročka gesta koja ima za cilj na dramatičan način izreći poruku. Zato su se njegovi učenici, kada su ga vidjeli u tom činu, prisjetili riječi psalma koji govori o revnosti za Dom Gospodnji (Ps 69,10). U njemu tada nisu vidjeli ništa više od toga.

Isusov čin doista jest kritika zloupotrebe Hrama i hramskog obreda od strane onih koji su njime upravljali. Riječi koje je Isus uputio prodavačima golubova kritika su potpuno iskrivljene slike Boga i njegova Hrama koju su hramski autoriteti ovakvom praksom usađivali u duše vjernika. Isus svojim postupkom hoće kazati da Bog nije trgovac, nego naš Otac. I s njime trebamo zasnivati sinovski odnos, a ne trgovački. On ne treba naše novce, ovce, volove ni golubove. Njemu čak nisu potrebne ni naše molitve, naša dobra djela i naše ispunjavanje zapovijedi. On je dovoljno Bog i bez toga. Da smo mu mi potrebni, da su mu potrebne naše žrtve i naša poslušnost,

ne bi ni bio Bog. Međutim sve je to potrebno nama, ali zato da bismo rasli u iskrenoj vjeri i pobožnosti.

Što je trgovački odnos? To je stav prema Bogu u kojemu mislim da Bog mene treba, da treba moje molitve i žrtve te da ga njima mogu kupiti. U korijenu toga stava je duboko nepovjerenje u Boga, a onda i pokušaj da ga se učini svojim slugom. Bog bi trebao mene slušati. On bi trebao činiti što ja njemu kažem. Nije li to ona kušnja na koju je Sotona u pustinji stavio Isusa kada ga je odveo na vrh Hrama i pozvao da se s njega baci (Mt 4,6). To je kušnja da Boga hoćemo natjerati da čini ono što mi hoćemo. Vrlo podmukla kušnja za našu vjeru. Lako se zavuče u nas i teško se otkriva.

Primjer trgovačkog odnosa nalazimo u Isusovoj prisposobi o izgubljenom sinu u liku starijega brata (v. Lk 15,11-32). Srdit zbog toga što je otac priredio slavlje jer mu se mlađi sin vratio, stariji sin ocu kaže: „Evo toliko ti godina služim i nikada ne prestupih tvoju zapovijed, a nikad mi ni jareta nisi dao da se s prijateljima provedem.“

Za razliku od trgovačkog, sinovski odnos je odnos ljubavi i prijateljstva. To je odnos u kojemu se ne trguje nego daruje besplatno i bezuvjetno. Hram i hramski obredi trebaju promicati takav odnos s Bogom, a ne trgovački.

Druga i još važnija poruka koju Isus ovim činom izriče sadržana je u njegovim riječima hramskim starješinama. Na njihovo pitanje: „Koji nam znak možeš dati da to smiješ činiti?“ on njima odgovara: „Razvalite ovaj Hram i ja ću ga za tri dana podići.“ Sveti pisac nadodaje da

je on govorio o hramu svoga tijela. Židovi ga ne shvaćaju, niti žele, a ovo će im kasnije poslužiti da ga optuže (v. Mk 14,58). Oni razmišljaju doslovno, zemaljski, tjelesno, a Isus simbolički, duhovno... Isus, dakle, ovim činom objavljuje da je on novi Hram u kojem čovjek može susresti pravoga Boga, upoznati ga i u istini mu se klanjati. Sjetimo se, osnovna svrha Hrama je da u njemu susretnemo Boga. Bog više nije vezan samo za jedno mjesto. On je svugdje, a mi ga susrećemo po Isusu Kristu (po Crkvi koja je njegovo mistično Tijelo).

Učenici su to shvatili tek kada je uskrsnuo. Tek tada su pravo razumjeli Pisma (Stari Zavjet) i njegove riječi te im povjerovali. Ovdje nam se daje ključno načelo za ispravno čitanje Svetoga pisma: Isusova muka, smrt i uskrsnuće jedini su ispravan ključ za razumijevanje Svetoga Pisma.

Tako dolazimo do zaključnih riječi evanđeoskog teksta u kojima sv. Ivan kaže kako su mnogi tih dana povjerovali u Isusa, jer su vidjeli znamenja koja je činio. No Isus se njima nije povjeravao jer ih je sve dobro poznao. Njemu nije nitko trebao tumačiti što je u čovjeku. Drugim riječima, znao je da njihova vjera još uvijek nije prava, nije ona do koje on nas želi dovesti i koja nas istinski približava k Bogu, oslobađa, spašava... Prava vjera je ona koja se temelji na vjeri u Krista raspetoga, koji je umro i uskrsnuo.

Zaključak

Svrha naših obreda, molitava i klanjanja je ući u zajedništvo s Bogom i otkriti ga kao našega Oca. To je moguće samo ako se Bogu klanjamo u duhu i istini, kako je Isus kazao Samarijanki (Iv 4,24). Što znači klanjati se u duhu i istini? Odgovor nam nude Isusove riječi: „Duh je onaj koji oživljuje, a tijelo ne koristi ništa. Riječi koje sam vam govorio duh su i život“ (Iv 6,63). Drugim riječima, duh je ono što je nepropadljivo, što ostaje za život vječni. U čovjeku je to besmrtna duša, Božji dah od kojega živimo (v. Post 2,7). Klanjati se Bogu u duhu znači klanjati mu se cijelim svojim životom, iskrena i nepodijeljena srca. A klanjati se u istini znači po mjeri Isusovih riječi. To je moguće samo onda kada smo u

zajedništvu s njime, s Isusom, koji je jedno s Ocem (Iv 10,30). Takvo klanjanje treba nas voditi do onoga što sv. Pavao stavlja kao uzor kršćanskog života: „Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist. A što sada živim u tijelu, u vjeri živim u Sina Božjega koji me ljubio i predao samoga sebe za mene“ (Gal 2,20). To je moguće samo ako trajno živimo sakramentalnim životom.

Don Marinko Mlakić
generalni vikar Šibenske biskupije

Nakon rasprave i iskazanih dojmova članovi su zahvalili don Marinku koji je snažno progovorio i duhovno nas okrijepio, a susret je završio blagoslovom te Hvalospjevom (Kol 1, 12-20):

„...Jer, svidjelo se Božu u njemu nastaniti svu Puninu i po njemu uspostavivši mir krvlju križa njegova izmiriti sa sobom sve, bilo na zemlji, bilo na nebesima.“

Željko Perković, dr. med.
predsjednik Podružnice HKLD-a u Šibeniku

Predstavljanje *Križnog puta s desnim razbojnikom* prof. dr. Ivana Bodrožića

U sjedištu HKLD-a u Zagrebu u petak 22. ožujka 2024. predstavljeno je novo izdanje Biblioteke **Signa cordis** HKLD-a: ***Križni put s desnim razbojnikom***, prof. dr. don Ivana Bodrožića. Knjižica je nastala na inicijativu članova HKLD-a koji su u rujnu 2023. hodočastili u Svetu zemlju, kao znak zahvale svom duhovniku prof. Ivanu Bodrožiću za duhovnu obnovu tijekom hodočašća te njegovu posvećenost Hrvatskom katoličkom liječničkom društvu

Okupljenima je dobrodošlicu poželio predsjednik HKLD-a **prof. dr. Rok Čivljak** koji je u ime izdavača predstavio ovo i ostala tiskana izdanja HKLD-a.

Prvi predstavljatelj bio je **prim. dr. sc. Ivan Čelić**, psihijatar iz Klinike za psihijatriju Vrapče, inače dugogodišnji bivši tajnik HKLD-a. Kao urednik ovoga izdanja naglasio je da „...razmatranje otajstava Muke Gospodnje u Svetom Gradu ima poseban intenzitet i značenje. Samo oni koji u Jeruzalemu mole pobožnost križnog puta mogu reći 'ovdje'. Ovdje, na ovome mjestu, Isus je osuđen na smrt; ovdje je umro na križu; i ovdje, na ovome mjestu, on je oživio od mrtvih i ustao iz groba, učinivši cijelu zemlju domom svoje djece.“ Pobožnost križnog puta ima svoje podrijetlo u evanđeoskim izvješćima o Isusovoj muci i smrti. Razni evanđelisti prikupljali su priče o Gospodinovom životu, ali ne na način kako se danas piše životopis ili provodi neko ispitivanje. Od 1880. godine franjevačka zajednica svakog petka s početkom u 15 sati predvodi križni put ulicama Jeruzalema. Danas *Via Dolorosa* slijedi samo dio onoga što bi bio put kojim je Isus prošao od pretorija do mjesta pogubljenja. *Via Dolorosa* nije samo ulica nego ruta koja se sastoji od dijelova nekoliko ulica, a podijeljena je između muslimanske i kršćanske četvrti, pojasnio je prim. dr. Ivan Čelić.

Drugi predstavljatelj *Križnog puta* bio je **prof. dr. Taras Barščevski** s Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. „U svom *Križnom putu s desnim razbojnikom*, duhovnik HKLD-a prof. dr. Ivan Bodrožić nudi nam duboko molitveno razmatranje Isusove muke

od osude na smrt do polaganja njegova tijela u grob prolazeći kroz četrnaest postaja Križnoga puta. No čini to iz jedne nove i veoma sugestivne perspektive desnog ili dobrog razbojnika, koji prati Isusa kroz cijeli njegov Križni put, od osude na smrt do smrti na križu i polaganja u grob. Noseći za Isusom svoj križ mržnje i grijeha, bezdušnosti i bezobzirnosti prema drugima, razbojnik kroz različite postaje prolazi i svoj put obraćenja, tako da će i sam umirući u mukama i bolovima moći ponoviti za Isusom: 'Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj', dok će njegovo mrtvo tijelo prihvatiti u svoj majčinski zagrljaj ona u čijem je krilu bilo satkano Isusovo tijelo. Snažan je to poziv što ga autor *Križnog puta s desnim razbojnikom* upućuje svojim originalnim promišljanjem ove tradicionalne pobožnosti da noseći za Kristom na svoje križeve boli i grijeha i mi nađemo svoj put obraćenja i iscjeljenja u Onome tko je liječnik duše i tijela“ istaknuo je prof. Barščevski.

Riječi pozdrava i zahvale okupljenima je uputio i sam autor **prof. dr. don Ivan Bodrožić**. Zahvalivši izdavaču i pojedincima koji su se angažirali u pripremi ovoga izdanja, prof. Bodrožić je istaknuo kako je ovaj *Križni put*

zamišljen kao jedan veliki liječnički pothvat i spasenjski zahvat. „Gospodin je na primjeru desnoga razbojnika ostvario sve ono što mu je bio stvarni cilj za javnoga djelovanja. Ako je sam rekao da ne treba zdravima liječnik, već bolesnima, želio se predstaviti kao liječnik. I on je to i bio. No s druge strane, njegova liječnička služba pretpostavlja spasenjsko liječenje, a ne tek neku vrstu uslužnoga liječenja na isključivo ljudski način. *Desni ili dobri razbojnik* primjer je toga, jer je riječ o čovjeku koji je tjelesno bio zdrav, ali u duši bolestan, jer je živio od razbojništva. Vjerovao je u oružje kao sredstvo dokazivanja i oruđe mogućega napretka, a na kraju shvatio da je to križ. On je dopustio da ga milost Božja zahvati i liječi na svakom koraku koji je doživio na križnome putu. Do vrha Kalvarije i do uspona na križ, bio je izliječen od svoje nevjere, svoje tvrdokornosti i bezboštva, te je primio milost spasenja“, pojasnio je svoju ideju *Križnoga puta s desnim razbojnikom* prof. Bodrožić.

Kako je svega nekoliko tjedana po povratku hodočasnika u Hrvatsku započeo oružani sukob u Svetoj zemlji, sukob koji je uzrokovao humanitarnu katastrofu i patnju brojnih

stanovnika ratom zahvaćenih područja, članovi HKLD-a posvetili su ovo izdanje *Križnoga puta* ne samo svojim članovima već i svima koji su tijekom ove Korizme, uz pomoć ove knjižice, spremni moliti za mir u svijetu, naglasio je na kraju ovoga okupljanja predsjednik HKLD-a **prof. dr. Rok Čivljak**. To je i razlog zašto su urednici knjižicu popratili fotografijama hodočasnika s hodočašća u Svetoj zemlji, a za naslovnicu odabrali fotografije **dr. Ranka Ladavca** iz Pule: jednu koja prikazuje natpis *Via dolorosa* na hebrejskom, arapskom i latinskom jeziku koji se nalazi na jednoj od kuća duž jeruzalemskog križnog puta, a drugu koja prikazuje autora za oltarom crkve sv. Josipa u Nazaretu gdje su članovi HKLD-a molili za sve preminule članove Društva i mir u svijetu. Predsjednik HKLD-a zahvalio je i **Almi Šimunec-Jović** na izradi prijeloma i oblikovanja knjige, kao i **mr. sc. Stjepanu Katiću** čije slike postaja križnoga puta (*Križni put*, 3. ciklus, 1998.) krase ovo izdanje.

Uz izravan prijenos putem komunikacijske platforme namijenjen članovima Društva izvan Zagreba, predstavljanju knjige u *Dvorani Margarita Peraica* nazočili su i novoimenovani požečki biskup **fra Ivo Martinović**, ravnateljica

Caritasa Zagrebačke nadbiskupije **s. Jelena Lončar**, utemeljiteljica Humanitarne organizacije „Zajednica Susret” **Bernardica Juretić Rožman**, zamjenica vrhovne glavarice sestara dominikanki Kongregacije sv. Anđela čuvara **s. Marina Pavlović** te brojni gosti i članovi HKLD-a. Vjerujemo da će *Križni put s desnim razbojnikom* prof. dr. don Ivana Bodrožića postati redoviti molitvenik i pomoć u duhovnom razmatranju Isusove muke na križu ne samo članova HKLD-a, već i šire javnosti.

Rok Čivljak

Posjet članova HKLD-a župi Naše Gospe Kraljice Hrvata u Torontu

Vič. Mladen Horvat, župnik župe Naše Gospe Kraljice Hrvata u Torontu, organizirao je početkom Korizme niz predavanja za svoje vjernike u kojima su sudjelovali i gosti iz Hrvatske među kojima i predsjednik HKLD-a.

U četvrtak 15. veljače 2024. **doc. dr. sc. Snježana Mališa** sa Sveučilišnog odjela za komunikologiju Hrvatskog katoličkog sveučilišta održala je predavanje na temu **Stanje i perspektiva katoličkog odgoja** u kojemu se osvrnula na odgojne procese koji vode k zrelosti i ostvarenju puta svetosti. U tome je osobito istaknula značenje cjelovitog pristupa odgoju koji se ostvaruje kroz autoritet, mudrost, izostanak osobnih interesa i ljubav odgajatelja.

U petak 16. veljače 2024. predavanje **Ovisnosti – bolesti modernog doba** održala je psihijatrica **izv. prof. dr. sc. Marta Čivljak**, pročelnica Sveučilišnog odjela za sestrinstvo Hrvatskog katoličkog sveučilišta koja je ukazala na rastući problem ovisnosti, osobito među mladima. No istaknula je kako su danas, uz ovisnosti o psihoaktivnim tvarima, osobito opasne ponašajne ovisnosti koje nisu vezane uz psihoaktivno sredstvo već određene aktivnosti: ovisnost o novim tehnologijama (internet, društvene mreže, videoigre) i ovisnost o kockanju.

Trećeg dana ovih susreta, u subotu 17. veljače 2024. predsjednik HKLD-a **izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak** s Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ i Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održao je predavanje **Liječenje i prevencija infektivnih bolesti**. On je dao prikaz najznačajnijih infektivnih bolesti koje su kroz povijest obilježile čovječanstvo, od pandemija kuge, kolere, gripe i HIV/AIDS-a, sve do aktualne pandemije COVID-19. Poučio je sudionike ovog susreta o najčešćim infektivnim bolestima današnjice te važnosti njihovog ranog otkrivanja i liječenja kao i mogućnostima prevencije.

Susrete je obilježio velik interes župljana kojima su se pridružili i zainteresirani članovi hrvatske dijaspe iz susjednih župa (Mississauga,

Oakville, Norval) koji su se nakon predavanja zadržali s predavačima u veoma sadržajnim raspravama te druženju s gostima iz Hrvatske koje je organizirao mjesni župnik.

Župa Naše Gospe Kraljice Hrvata u Torontu osnovana je 1951. godine kao personalna župa za Hrvate katolike na području Torontske nadbiskupije, a sadašnja župna crkva podignuta je 1965. godine u ulici koja od 1981. godine nosi naziv Croatia Street. Od 2011. župom upravlja **dr. sc. Mladen Horvat**, svećenik Varaždinske biskupije. Vlč. Horvat je nakon završetka studija teologije u Zagrebu 2000. postigao licencijat na Papinskom biblijskom institutu, a 2005. obranio doktorat iz područja biblijske teologije na Papinskom sveučilištu Urbaniana u Rimu. Od tada je predavao biblijske znanosti na više inozemnih sveučilišta, ponajviše na Sveučilištu u Torontu i Sveučilištu Zapadni Ontario u Londonu. Gostima iz Hrvatske bilo je iznimno iskustvo svakodnevno sudjelovati u molitvi časoslova, klanjanju i liturgiji uz vlč. Horvata koji je iz dana u dan obogaćivao naše razumijevanje Svetog pisma tumačeći biblijske tekstove. Svečanosti doživljaja dodatno je doprinosilo izvrsno liturgijsko pjevanje župnoga zbora koje predvodi i na orguljama prati **maestro Loris Buzdon**.

Tijekom tjedna koji su predavači iz Hrvatske proveli u Torontu susreli su se i s generalnim konzulom Republike Hrvatske u Mississaugi **gosp. Antom Jovićem** te **prof. dr. Marijom Ivankovic**, zamjenicom pročelnika Odjela za hitnu medicinu u *St. Joseph's Health Centre* i profesoricom hitne medicine na Sveučilištu u Torontu koje su upoznali s međunarodnim aktivnostima institucija iz kojih dolaze te mogućnostima povezivanja sa srodnim institucijama u Kanadi u kojima djeluje nemali broj hrvatskih državljana i Kanađana hrvatskog podrijetla. Prof. Čivljak darovao je domaćine tijekom susreta u Kanadi primjercima monografije koja je izdana povodom 25. obljetnice osnivanja HKLD-a, kao i primjercima zadnjih izdanja Glasnika HKLD.

Rok Čivljak

Čestitka predsjednika HKLD-a banjolučkim biskupima

HRVATSKO KATOLIČKO LIJEČNIČKO DRUŠTVO
THE CROATIAN CATHOLIC MEDICAL SOCIETY
SOCIETAS MEDICA CATHOLICA CROATICA

Praška 6/II, 10 000 Zagreb
Tel./fax: 01/4817537, Web: www.hkld.hr, E-mail: hkld@hkld.hr
HPB IBAN: HR 7323900011100374608
MB: 3734714, OIB: 35320884011

Biskupski ordinarijat Banjolučke biskupije
Kralja Petra I. Karađorđevića 80
78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina

n/p mons. Željko Majić, novoimenovani biskup banjolučki
mons. dr. Franjo Komarica, biskup banjolučki u miru

Zagreb, 18. prosinca 2023.

Poštovani oci biskupi!

Te Deum laudamus!

S radošću smo primili vijest da je Sveti Otac na blagdan Bezgrješnog začeća Blažene Djevice Marije prenio pravo upravljanja drevnom Banjolučkom biskupijom don Željku Majiću, dosadašnjem svećeniku Mostarsko-duvanjske biskupije.

Započeli smo ovu čestitku upravo riječima hvale Gospodinu, istim onim riječima kojima je biskup Franjo obznanio svijetu ovu vijest. I vjerujemo uistinu da će Dobri Otac voditi novog biskupa narodima i putevima koji vode do slave Božje.

Banjolučka biskupija nije samo „još jedno mjesto pod suncem“. To je drevni prostor na kojemu je hrvatski narod ostvario svoju opstojnost, pa i u teškim (možda najtežim) vremenima kroz koja ga je vodio upravo biskup Franjo. Nijedna svjetovna vlast nije bila dostatna pružiti toliku utjehu i nadu, kao i svjetlo opstanka, ovome narodu kao biskup Franjo. Na tome mu velika hvala! Ujedno molimo da i novi biskup nastavi istim stazama u pronalaženju pravednog zemaljskog puta povjerenog mu naroda – puta spasenja.

U tome neka mu je obilat Božji blagoslov!

A sada ostaje vjera, ufanje, ljubav, to troje. Ali je najveća među njima ljubav.
(1 Kor 13,13)

Pozdrav u Kristu

Izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak, dr. med.
Predsjednik HKLD-a

Čestitka predsjednika HKLD-a novoimenovanom požeškom biskupu

HRVATSKO KATOLIČKO LIJEČNIČKO DRUŠTVO
THE CROATIAN CATHOLIC MEDICAL SOCIETY
SOCIETAS MEDICA CATHOLICA CROATICA

Praška 6/II, 10 000 Zagreb
Tel./fax: 01/4817537, Web: www.hkld.hr, E-mail: hkld@hkld.hr
HPB IBAN: HR 7323900011100374608
MB: 3734714, OIB: 35320884011

Provincija sv. Jeronima
Franjevac trećoredaca glagoljaša
Matije Jandrića 21, 10 000 Zagreb

n/p fra Ive Martinovića,
novoimenovanoga požeškoga biskupa

Zagreb, 12. ožujka 2024.

Poštovani fra Ivo, novoimenovani požeški biskupe,

s radošću smo primili vijest da Vam je Sveti Otac povjerio pastoralno upravljanje Požeškom biskupijom. Nakon uspješnog upravljanja Provincijom sv. Jeronima franjevaca trećoredaca glagoljaša, preuzeti ćete još veću i odgovorniju službu pastira mlade, ali povijesno značajne Požeške biskupije. Mons. Antun Škvorčević koji je upravljao Požeškom biskupijom od njenoga utemeljenja 1997. godine utemeljio je put koji ćete Vi sada nastaviti. Zahvaljujemo Papi Franji na ovom daru Vašega imenovanja, a Gospodina molimo da blagoslovi Vaš rad te Vam da snage da nastavite uspješno voditi ovu hrvatsku Crkvu u dobro utemeljenoj zajednici vjernika, iako u vremenima koja su za nas kršćane opterećena brojnim izazovima i pošastima.

Hrvatsko katoličko liječničko društvo (HKLD) na području Požeške biskupije ima čak pet podružnica: Našice, Nova Gradiška, Pakrac-Lipik-Daruvar, Požega i Virovitica. Nadamo se da će Vaše dosadašnje iskustvo u pastoralnom djelovanju pomoći u oživljavanju aktivnosti ovih podružnica te suradnji sa središnjicom HKLD-a, a sve u interesu duhovne formacije zdravstvenih djelatnika koji su odabrali put svoga zaštitnika sv. Luke Evanđeliste kao i dobiti naših bolesnika kojima služimo i za koje skrbbimo.

Vjerujemo da ste s pouzdanjem preuzeli ovu službu te da ćete ju časno vršiti za dobrobit svih vjernika ove Biskupije, kao i Crkve u Hrvata. Neka Vas u Vašem poslanju prate riječi Svetoga Pisma koje je sv. Ignacije Lojolski upućivao sv. Franji Ksaverskome „Što koristi čovjeku, ako dobije cijeli svijet, a izgubi svoj život“ (Mk 8,36) kao i riječi našega zaštitnika sv. Luke „Žetva je velika, ali radnika malo. Molite dakle gospodara žetve da radnike pošalje u žetvu svoju. Idite!“. Stoga ćemo i mi članovi HKLD-a moliti za Vas!

U ime Upravnog odbora i svih članova Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva primite naše najiskrenije čestitke!

Pozdrav u Kristu

Izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak, dr. med.
predsjednik HKLD-a

Održana Skupština Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva

U subotu 2. ožujka 2024. u Varaždinu je održana redovna godišnja Skupština Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva (HKLD) kako bi se ocijenio rad Društva u protekloj godini i donio plan i program rada za tekuću godinu.

Skupštini je prethodila misa zahvalnica u Varaždinskoj katedrali koju je predvodio **mons. Josip Mrzljak**, varaždinski biskup u miru, a koncelebrirali su duhovnici HKLD-a **don Ivan Bodrožić**, **fra Domagoj Runje** (duhovnik Podružnice HKLD u Splitu), **vlač. Nikola Tomašević** (duhovnik Podružnice HKLD u Varaždinu) i **vlač. Matej Zakanj** (duhovnik Sekcije mladih HKLD).

Nakon pozdravnih riječi **dr. Lovre Mlakara**, predsjednika Podružnice HKLD-a u Varaždinu, Skupštinu je otvorio predsjednik HKLD-a **prof. dr. sc. Rok Čivljak** koji je svim nazočnima zahvalio na dolasku, a osobito izaslanicima iz udaljenih podružnica. Pozvao je nazočne da uvodnim promišljanjem svatko u sebi pokuša odgovoriti na tri pitanja: što misle zašto je 1991. osnovan HKLD, što smo od zadanih ciljeva trebali ostvariti, a što smo ostvarili u protekloj godini.

U svom izvješću Predsjednik HKLD-a osvrnuo se na brojne aktivnosti Društva u protekloj godini od prošle Izborne skupštine Društva održane u ožujku na kojoj su izabrani novi članovi upravnih tijela Društva. Redovito su se odvijale sjednice Upravnog odbora, od kojih su najvažnije

bile ona u svibnju 2023. godine održana u Vepricu, povodom obilježavanja 30. obljetnice osnivanja Podružnice HKLD-a u Splitu, te sjednica održana u studenome u Krašiću kojim povodom su dužnosnici HKLD-a posjetili obnovljeni Spomen-dom bl. Alojzija Stepinca, sjetivši se njegove mučeničke smrti za Kristovu Crkvu, a u godini obilježavanja 25. obljetnice njegove beatifikacije. Uslijedio je prikaz važnijih aktivnosti kronološkim redom.

Vrhunac aktivnosti HKLD-a u protekloj godini bilo je Nacionalno hodočašće HKLD-a u Svetu zemlju održano u rujnu 2023. na kojemu se okupio veliki broj članova HKLD-a uz članove njihovih obitelji. Hodočašće je bilo izvanredna prilika za duhovnu obnovu, koju je predvodio naš duhovnik **prof. Ivan Bodrožić**, ali i međusobno druženje članova HKLD-a što je urodilo idejama za buduće aktivnosti Društva.

Društvo je nastavilo s redovitim izdavačkim aktivnostima te je tijekom godine objavljeno četiri broja Glasnika HKLD, a u završnoj pripremi je izdavanje još dvije knjige iz biblioteke Signa cordis: knjiga Zanimanje: liječiti, olakšati, ohrabriti – Razmišljanja o etici u liječničkom pozivu počasnog predsjednika FIAMC-a **José María Simón Castellvíja** te knjiga Križni put s desnim razbojnikom **prof. dr. don Ivana Bodrožića**. Promocija ovih izdanja očekuje se tijekom mjeseca ožujka.

Nastavljena je dobra suradnja sa srodnim društvima i institucijama, ali uspostavljeni i novi kontakti koji bi u budućnosti mogli uroditi većim plodovima.

Predsjednik je na kraju zahvalio svim članovima Društva na dosadašnjem doprinosu, kao i svim sponzorima i podupirateljima Društva koji su nas materijalno i duhovno podupirali u

dosadašnjem radu. Pozvao je članove HKLD-a da se ohrabre riječima iz Evanđelja po Luki: „Žetva je velika, ali radnika malo. Molite, dakle, gospodara žetve da radnike pošalje u žetvu svoju. Idite! Evo, šaljem vas kao janjce među vukove... U koju god kuću uđete, najprije recite: ‘Mir kući ovoj!’... I kazujte im: ‘Približilo vam se Kraljevstvo Božje!’” (Lk 10,1-9).

Nakon izvješća predsjednika HKLD-a uslijedila su izvješća tajnika, rizničara, Nadzornog odbora, Suda časti te predstavnika podružnica i sekcija Društva. Tajnik Društva **dr. Andrija Miculinić** u svom izvješću pročitao je imena preminulih članova Društva u protekloj godini, a posebno smo se sjetili preminulog oca biskupa **mons. Valentina Pozaića**, prvog duhovnika i osnivača HKLD-a, kojih smo se prisjetili u molitvi i tijekom mise i na Skupštini.

Radnim dijelom Skupštine predsjedalo je Radno predsjedništvo na čelu kojega je bio **dr. sc. Ivan Čelić**, uz predstavnike podružnica iz Zagreba (**prim. dr. Ivan Barišić**), Koprivnice (**dr. Dražen Sačer**), Osijeka (**doc. dr. prim. Melita Polić-Vukšić**) i Varaždina (**dr. Lovro Mlakar**).

Na Skupštini je donesen i plan i program rada za 2024. godinu koji uz detaljna izvješća sa Skupštine donosimo u ovom broju Glasnika.

Andrea Koščec, mag. pharm.

tajnica HKLD-a

Izvešće predsjednika HKLD-a za 2023. godinu

I tijekom 2023. godine obilježili smo brojne aktivnosti kojima je naše Društvo nastavilo rasti i razvijati se, usprkos nekim manjim poteškoćama.

Na Izornoj skupštini HKLD-a održanoj 4. ožujka 2023. izabrani su novi članovi upravnih tijela Društva. Redovito su se odvijale sjednice Upravnog odbora, najčešće hibridno: dio članova sastajao se uživo, a oni iz udaljenih podružnica putem videopoziva. Od pet sjednica održanih tijekom 2023., najvažnije su bile ona održana 13. svibnja 2023. u Vepricu, povodom obilježavanja 30. obljetnice osnivanja Podružnice HKLD-a u Splitu, te sjednica održana 25. studenog 2023. u Krašiću, kojim povodom su dužnosnici HKLD-a posjetili obnovljeni Spomen-dom bl. Alojzija Stepinca, sjetivši se njegove mučeničke smrti za Kristovu Crkvu, a u godini obilježavanja 25. obljetnice njegove beatifikacije.

Slijedi prikaz važnijih aktivnosti kronološkim redom.

Dvadesetak članova HKLD-a u travnju 2023. sudjelovalo je na Simpoziju FEAMC-a „Međureligijski dijalog u medicini u Europi“ koji je održan u Tirani (Albanija), u sklopu kojega je osam članova Sekcije mladih sudjelovalo na Okruglom stolu „Biti katolički liječnik u Europi danas i sutra“ koji je održan zadnjeg dana Simpozija. Tijekom susreta održan je i sastanak Izvršnog odbora FEAMC-a na kojemu je predsjednik HKLD-a potvrđen za predstavnika FEAMC-a u Izvršnom odboru Svjetske federacije katoličkih liječničkih društava (FIAMC). Tom prigodom članovi HKLD-a susreli su se s hrvatskim misionarima u Albaniji **don Franom Čivljakom**, đakonom **Srećkom Franušićem** i **S. Andrijanom Vojvodić**, a tijekom razgledavanja povijesnih i kulturnih znamenitosti Tirane pridružila im se **gđa. Maja Drmač**, opunomoćena ministrica pri Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Republici Albaniji koja ih je upoznala s poviješću Albanije te brojnim poveznicama između hrvatskog i albanskog naroda.

U svibnju je HKLD u suradnji s Katoličkim bogoslovnim fakultetom Splitu organiziralo Međunarodni znanstveni skup „Teologija i medicina pred izazovima promjene spola“ povodom Međunarodnog dana priziva savjesti. Četrnaest istaknutih predavača, od kojih četiri članovi HKLD-a, znanstvenim i stručnim pristupom obradili su ovu iznimno osjetljivu temu iznošenjem vlastitih saznanja i iskustava. Velik interes sudionika i sadržajne rasprave pokazali su da je ovo tema o kojoj se malo govori na ovako znanstveno utemeljen način te da je odabir teme i mjesta održavanja bio pun pogodak. Naime, obilježavanje Međunarodnog dana priziva savjesti 15. svibnja u HKLD-u započelo je na inicijativu Sekcije farmaceuta i medicinskih biokemičara HKLD-a u Zagrebu, a prošle godine preraslo je u znanstveni skup u suorganizaciji s Katoličkim bogoslovnim fakultetom Sveučilišta u Splitu koji je okupio i proširio dijalog između zdravstvenih djelatnika i ostalih stručnjaka iz područja medicinskih, pravnih i teoloških znanosti, ne samo iz Hrvatske nego i iz inozemstva. Nakon uspješnog prošlogodišnjeg i ovogodišnjeg Simpozija, splitski HKLD i prof. Ivan Bodrožić zaslužili su dobiti podršku za nastavkom tradicije obilježavanja Međunarodnog dana priziva savjesti u Splitu.

Nažalost, 15. svibnja 2023. u 78. godini života, 50. godini svećeništva i 19. godini biskupstva preminuo je mons. dr. Valentin Pozaić, pomoćni biskup zagrebački u miru te osnivač i prvi duhovni asistent HKLD-a. Naš biskup (pater) Pozaić ostavio nam je veliku ostavštinu: bogoljublje, čovjekoljublje i domoljublje, ali i težnju iskrenoj i suosjećajnoj skrbi za naše bolesnike, sestrinskoj i bratskoj ljubavi prema kolegicama i kolegama, te vjeru u napredak HKLD-a. Svojim biskupskim geslom – *Elige vitam / Život biraj!* – istaknuo je okosnicu svoga životnoga mota koji je ugradio i u Statut HKLD-a: zaštitu ljudskoga života od začeca do prirodne smrti. Naše Društvo u lipnju je organiziralo komemoraciju za preminulog duhovnika HKLD-a u kojoj su se ispred HKLD-a

od biskupa prigodnim riječima oprostili sadašnji duhovnik i predsjednik HKLD-a, kao i generalni tajnik Papinske akademije za život **mons. dr. Renzo Pegoraro**, generalni vikar i moderator Nadbiskupskog duhovnog stola Zagrebačke nadbiskupije **mons. Tomislav Subotičanec**, te dekan Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i predstavnik Hrvatske pokrajine Družbe Isusove **prof. dr. Ivan Šestak**. Tijekom komemoracije citate iz različitih radova biskupa Pozaića čitali su članovi Sekcije mladih HKLD-a.

Uoči Svjetskog dana mladih, koji je ove godine održan u Portugalu 1. – 6. kolovoza 2023. godine, članovi HKLD-a sudjelovali su u međunarodnom ljetnom kampu za mlade medicinare pod nazivom „Tirocinium AD MMXXIII“ u blizini Lisabona. Tijekom ovog susreta grupa od pedesetak mladih liječnika i studenata medicine iz desetak zemalja predvođena svojim mentorima i edukatorima raspravljala je o najvažnijim temama iz područja medicinske etike. Ovo je bio prvi takav ljetni kamp koji je organiziran na inicijativu nekolicine članova FIAMC-a iz Sjedinjenih Američkih Država, Brazila, Portugala, Nizozemske i Hrvatske, a čija ideja je začeta tijekom održavanja 26. kongresa FIAMC-a u Rimu. Jedan od idejnih začetnika i organizator kampa bio je i predsjednik HKLD-a koji je s grupom od četvero članova Sekcije mladih (**dr. Marko Skender**, **dr. Tea Borović**, **dr. Matej Pedišić** i **dr. Mihael Vidojević**) sudjelovao u ovom kampu. To je bila i prva aktivnost novoosnovanog međunarodnog društva mladih katoličkih liječnika Societas Lucae koje će pod okriljem FIAMC-a ubuduće koordinirati edukaciju i formaciju mladih katoličkih liječnika diljem svijeta. Nadamo se da će ova inicijativa uroditi plodom i u Hrvatskoj te da će se ubuduće i u Hrvatskoj održavati ljetni kampovi za formaciju mladih liječnika i studenata medicine, kao i drugih zdravstvenih djelatnika.

Povodom Nacionalnog dana mirotvorstva, koji je Hrvatski sabor proglasio 2018. godine, gradovi Lipik i Pakrac organizirali su 19. kolovoza 2023. obilježavanje 32. obljetnice nestanka dr. Ivana Šretera, ravnatelja lipičke bolnice i člana HKLD-a. Dr. Šreter je bio mirotvorac i humanista,

zagovarao je suživot Hrvata i Srba bez nasilja i netrpeljivosti, ali su ga 19. kolovoza 1991. oteli srpski pobunjenici, nakon čega je mučen i zlostavljan te mu se gubi svaki trag. Ispred HKLD-a na skupu su sudjelovali dopredsjednik HKLD-a **dr. sc. Petar Bilić**, saborski zastupnik i član HKLD-a **prim. dr. sc. Ivan Čelić** te članovi Podružnice HKLD-a Pakrac-Lipik-Daruvar.

U listopadu 2023. predsjednik Društva izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak sudjelovao je u pilot-projektu Caritasa Zagrebačke nadbiskupije o edukaciji starijih osoba u ruralnim područjima.

Podružnica HKLD-a „Mons. Marcel Krebel“ u Puli organizirala je 9./10. prosinca 2023. hodočašće u Istru povodom blagdana Gospe Guadalupske – zaštitnice nerođene djece – jer se u Pavlinskom samostanu sv. Petra i Pavla u malom istarskom gradiću Sveti Petar u Šumi nalazi kapelica posvećena nerođenoj dječici u koju članovi istarske podružnice HKLD-a već godinama hodočaste uz klanjanje i molitvu za nerođene. Ove godine pridružili su im se i članovi HKLD-a iz Zagreba, Splita i Zadra predvođeni duhovnikom **prof. dr. sc. Ivanom Bodrožićem** i predsjednikom **izv. prof. dr. sc. Rokom Čivljakom**. Tom prigodom posjetili smo istarski gradić Pićan u kojemu je hodočasnik dočekaio mjesni župnik **preč. Antun Kurelović**. Pićan je nekada bio sjedište drevne Pićanske biskupije, a njen naslovni biskup bio je i naš prvi duhovnik **mons. Valentin Pozaić**. Vlč. Antun bio je iznimno počašćen našim posjetom, a sa sjetom se prisjetio ranijih susreta s mons. Pozaićem, osobito njegovog prvog pohoda „svojoj“ biskupiji Pićan nakon što je bio zaređen za pomoćnoga zagrebačkoga biskupa. Ujedno smo posjetili Lanišće u kojemu je **bl. Miroslav Bulešić** mučeničkom smrću posvjedočio svoju odanost Kristu. Župnik **Josip Mašina** detaljno nam je ispričivijedao događaje toga kobnoga 24. kolovoza 1947. kada je skupina komunističkih pristalica pokušala spriječiti podjelu sakramenta Sv. potvrde nakon čega su ušli u župni dvor i mučki ubili tada mladog 27-godišnjeg svećenika Miroslava Bulešića.

Tijekom 2023. u više podružnica HKLD-a (Zagreb, Vinkovci, Varaždin) organiziran je stručni skup „Odgovornost za život u demografskoj

obnovi Hrvatske“. U njemu su sudjelovali **dr. Danijela De Micheli Vitturi**, specijalistica obiteljske medicine i logoterapeut, **dr. Martin Martinović**, specijalist pedijatar te **mr. sc. Žarko Šperanda**, specijalist ginekologije i opstetricije. Demografija nije medicinska struka, ali se liječnici različitih medicinskih specijalizacija izravno ili neizravno bave pojedinim segmentima zdravlja i bolesti koji mogu pozitivno ili negativno utjecati na demografsku sliku nacije. Tako su članovi HKLD-a različitih specijalnosti ukazali na elemente koji doprinose negativnoj demografskoj slici Hrvatske, ali i na moguća rješenja kojima se na nju može pozitivno djelovati. Važno je da svi sebi osvijestimo što utječe na negativne demografske trendove te da svatko iz svoje male perspektive doprinos pozitivnim kretanjima: jednim djetetom više, jednim unukom više, pomaganjem svojoj djeci, svojim susjedima, učenicima, studentima... da se stvori jedna pozitivna atmosfera u društvu u kojem će se svako dijete prepoznati kao dar i odlučiti se prihvatiti taj dar koji smo i mi dobili onoga dana kad smo nastali.

U prosincu je u Podružnici HKLD-a u Đakovu obilježen Mjesec borbe protiv ovisnosti predavanjem **prim. dr. sc. Ivana Čelića** „Ima li za ovisnosti lijeka?“. Ovaj susret organizirao je **dr. Mirko Petrošević**, predsjednik đakovačke Podružnice, a sudjelovali su predsjednici i članovi podružnica HKLD-a iz Požege, Osijeka, Slavenskog Broda i Vinkovaca, dok su im se iz Zagreba pridružili predsjednik i dopredsjednik HKLD-a. Skup je moderirao **dr. sc. Pavao Mikulčić**, duhovnik Podružnice u Đakovu. Ovo je bio primjer dobre suradnje središnjice i više podružnica HKLD-a što sugerira novi Statut HKLD-a kako bi se okupljali članovi HKLD-a na regionalnoj razini. Nazočnima se obratio i udijelio im blagoslov **mons. dr. Đuro Hranić**, đakovačko-osječki nadbiskup i metropolit koji je s članovima Upravnog odbora HKLD-a razgovarao o dosadašnjim, ali i budućim aktivnostima Društva uz mogućnost organizacije međunarodnog susreta katoličkih liječnika na temu uloge zdravstvenih djelatnika u Domovinskom ratu.

Od duhovnih sadržaja HKLD-a tijekom 2023. godine, uz uobičajeno obilježavanje *Dana života*,

Dana bolesnika, obnove posvete zdravstvenih djelatnika Presvetom Srcu Isusovom te molitve za nerođene (Gospa Guadalupske) koji se organiziraju po podružnicama, za istaknuti je: korizmu duhovnu obnovu s **mons. Matom Uzinićem**, riječkim nadbiskupom (ožujak, Zagreb); susret s **mons. dr. Petrom Palićem**, biskupom mostarsko-duvanjskim (travanj, Mostar); duhovne rekolekcije s **fr. Stipanom Jurićem**, umirovljenim profesorom Angelicuma, uoči blagdana sv. Luke; liturgijsko slavlje na sam blagdan sv. Luke koje je u Bogoslužnom prostoru bl. Alojzija Stepinca na Kaptolu predvodio **mons. Ivan Štironja**, porečko-pulski biskup (listopad, Zagreb); proslavu blagdana sv. Kuzme i Damjana u organizaciji Sekcije farmaceuta sa susretom članova više susjednih podružnica (rujan, Kuzminec); hodočašće u Vukovar i Ilok povodom *Dana sjećanja na žrtve Domovinskog rata*, u organizaciji Podružnice HKLD-a „Branimir Richter“ u Zagrebu (studenj, Vukovar/Ilok), i druge.

Tijekom duhovnih rekolekcija uoči blagdana sv. Luke u *Dvorani Margarita Peraica* u sjedištu Društva otvorena je izložbe sakralne umjetnosti autorice **Ivane Trostman** iz Dubrovnika, a **Brigita Konsuo Peček**, urednica biblioteke *Stella Maris*, predstavila je knjigu Donalda H. Callowaya *Marijino Biserje* (listopad, Zagreb).

Vrhunac aktivnosti HKLD-a u protekloj godini bilo je Nacionalno hodočašće HKLD-a u Svetu zemlju koje je održano u rujnu 2023., a na kojemu se okupio veliki broj članova HKLD-a uz članove njihovih obitelji. Hodočašće je bilo izvanredna prilika za duhovnu obnovu, koju je predvodio naš duhovnik **prof. Ivan Bodrožić**, ali i međusobno druženje članova HKLD-a što je urodilo idejama za buduće aktivnosti Društva. Detaljnije izvješće o ovom hodočašću, kao i drugim aktivnostima HKLD-a, mogu se pronaći na mrežnoj stranici Društva kao i u Glasniku HKLD.

Društvo je nastavilo s redovitim izdavačkim aktivnostima te je tijekom godine objavljeno četiri broja *Glasnika HKLD*, a u završnoj pripremi je izdavanje još dvije knjige iz biblioteke *Signa cordis*: knjiga Zanimanje: liječiti, olakšati, ohrabriti – Razmišljanja o etici u liječničkom

pozivu počasnog predsjednika FIAMC-a **José María Simón Castellvíja** te knjiga Križni put s desnim razbojnikom **prof. dr. don Ivana Bodrožića**. Promocija ovih izdanja očekuje se tijekom mjeseca ožujka. Iako izdavačke aktivnosti našega Društva iziskuju velik dio financijskih sredstava, važno je napomenuti da se velik dio tih sredstava namiruje donacijama pojedinaca te nekih tvrtki i institucija što umanjuje financijsko opterećenje Društva. Osim toga, redovito tiskanje Glasnika i knjiga predstavlja najvidljiviju i najvrjedniju aktivnost HKLD-a po čemu je rad Društva prepoznat ne samo među članovima HKLD-a.

Nastavljena je dobra suradnja sa srodnim društvima i institucijama, ali su uspostavljeni i novi kontakti koji bi u budućnosti mogli uroditi većim plodovima, kako na domaćoj (Hrvatsko katoličko društvo medicinskih sestara i tehničara, Hrvatsko katoličko sveučilište, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Centar za proučavanje odnosa znanosti i religije Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska biskupska konferencija, Hrvatska katolička mreža, Laudato TV, Radio Marija) tako i na međunarodnoj sceni (FEAMC, FIAMC, Papinska akademija za život, MaterCare International).

Zahvaljujemo svim članovima Društva na dosadašnjem doprinosu, kao i svim sponzorima i podupirateljima Društva koji su nas materijalno i duhovno podupirali u dosadašnjem radu. Kao niti prije 30 godina kada je utemeljeno Hrvatsko katoličko liječničko društvo, ni danas nije jednostavno niti još uvijek oportuno biti članom HKLD-a koji promiče kršćanska načela u zaštiti zdravlja naroda i čuvanju ljudskoga života od začeca do prirodne smrti. Stoga pozivam članove HKLD-a da se ohrabre riječima iz Evanđelja po Luki: „*Žetva je velika, ali radnika malo. Molite, dakle, gospodara žetve da radnike pošalje u žetvu svoju. Idite! Evo, šaljem vas kao janjce među vukove... U koju god kuću uđete, najprije recite: 'Mir kući ovoj!'... I kazujte im: 'Približilo vam se Kraljevstvo Božje!'*” (Lk 10,1-9).

Rok Čivljak

predsjednik HKLD-a

Izvešće tajnika Društva

Društvo sada broji 1140 članova, u 25 podružnica. U proteklih godinu dana upisano je 49 nova člana, 9 članova je zatražilo ispis iz Društva na vlastiti zahtjev, 6 je reaktiviralo članstvo, 16 članova je preminulo: Biserka Zorić Bujanović, Daniela Poretti, Jadranka Kelečić, Nada Perčinić-Franković, Magda Bebek Nadalin, Nikica Tulić, Branka Jurjević, Neven Orhel, Vlado Oberiter, Hrvoje Šimić, Ivanka Zlatica Vlaić, Spomenka Petković, Aloiz Groš, Branko Mihalj, Anja Bačić, Daniela Anić Pejić.

Osobito se ističe smrt našeg dugogodišnjeg i prvog duhovnika HKLD-a, mons. dr. Valentina Pozaića.

Tijekom 2023. godine održano je 5 sjednica Upravnog odbora, kako hibridnih tako i 2 uživo (u svibnju u Vepricu te u studenom u Krašiću). Redovito primamo poštu naših članova i vanjskih suradnika. Šalju se čestitke za Božić i Uskrs članovima i suradnicima, crkvenim institucijama i velikodostojnicima. Također se važne obavijesti i informacije o sastancima šalju putem e-pošte, a po potrebi objavljuju i na mrežnim stranicama Društva.

Zapisnici sastanaka se uredno vode i pohranjuju ovjereni u arhivi Društva.

Ivan Bambir, dr. med.

Andrea Koščec, mag. pharm.

tajnici HKLD-a

Izvešće Nadzornog odbora Društva

Izvešće podnosi prof. dr. sc. Marija Žagar, predsjednica Nadzornog odbora.

Bilo je omogućeno sudjelovanje na sjednicama Upravnog odbora bilo uživo ili putem Zoom poveznice. Nije nađeno nepravilnosti u radu Upravnog odbora niti financijskom poslovanju Društva. Posebno je apostrofirani rad Uredničkog odbora Glasnika čijim angažmanom ponovo redovito izlazi Glasnik HKLD koji dolazi u ruke svih članova Društva diljem Hrvatske, što svakako treba dalje podržati.

Prof. dr. sc. Marija Žagar, dr. med.
predsjednica Nadzornog odbora

Izvešće Suda časti Društva

Izvešće podnosi predsjednica Suda časti, prim. dr. sc. Ružica Šmalcelj. U protekloj godini nisu imali povoda susretima jer nije prijavljen niti jedan predmet te stoga nije bilo aktivnosti.

Prim. dr. sc. Ružica Šmalcelj, dr. med.
predsjednica Suda časti

Izvešće Podružnice HKLD-a u Dubrovniku

Sjednice Upravnog odbora održavaju se u Liječničkom klubu OB Dubrovnik jednom mjesečno, svakog prvog ponedjeljka nakon redovitog susreta Podružnice. Podružnica je stabilna te broji tridesetak članova. Novoprimljeni član je dr. Mihael Vidojević, povratnik nakon završenog fakulteta u Rijeci, a preminula je dr. Nikica Tulić.

Sastanci se održavaju na mjesečnoj bazi uz sudjelovanje u pub-kvizovima na kojima nam se pridružuju mlađi kolege koji bi se uskoro mogli učlaniti u Podružnicu. Tradicionalna „Kava s predsjednikom HKLD-a“ odražana je u srpnju 2023. U ime Podružnice istaknuta je i hvalevrijedna inicijativa u obrani života; predsjednik je sudjelovao u promociji knjige „Argumentirano za život“. Obilježen je Tjedan palijative te su članovi Podružnice u organizaciji šefa Palijativnog odjela OB Dubrovnik posjetili pacijente.

Od duhovnih aktivnosti se izdvajaju: sastanci i sv. misa svaki prvi ponedjeljak koje vodi duhovnik Podružnice don Marinko Šljivić, u suradnji sa sestriškim HKDMST, u OB Dubrovnik funkciju kapelana vrši don. Jure Paponja i pomoćnik don Ivo Markić. Osim božićne i uskršnje duhovne obnove, proslavljeni su blagdani Gospe od Zdravlja i sv. Luke Evanđeliste svečanim misnim slavljem u bolničkoj kapelici. Predsjednik Podružnice je sa svojom obitelji predmolio prvu postaju križnog puta na padinama Srđa posvećenog obitelji. Planiraju se hodočašće s duhovnikom u Tabor te sudjelovanje u promociji knjige o laičkoj misiji u Africi.

U suradnji s Caritasom organizirali smo 17. humanitarnu akciju „Podijelimo radost Božića“ i prikupili kamion potrepština koje smo dostavili stanovnicima Borovog naselja kod Vukovara.

Izvršna je komunikacija s biskupom Rokom Glasnovićem, generalnim vikarom biskupije mons. Ivicom Pernarom te lokalnim dominikancima i kapucinima s kojima je organiziran niz stručnih i životnih predavanja za mlade majke.

Tomislav Ljubičić, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Đakovu

Tijekom 2023. godine u Podružnici HKLD-a u Đakovu održano je nekoliko tradicionalnih susreta prema planu i programu rada HKLD-a. Upravni odbor Podružnice izabran je na Skupštini u veljači 2023. godine. U protekloj godini imamo jedno novo aktivirano članstvo, dr. Blaženka Kukić, nemamo preminulih, a ukupni broj članova je 13. Redoviti sastanci Podružnice održavaju se u prostorijama župe Dobrog Pastira u prigodi većih blagdana te u adventu i korizmi. Uz članove Podružnice, uvijek je prisutan naš duhovni asistent dr. Pavao Mikulčić, uz prigodni nagovor i razmatranje.

U drugom vikendu u svibnju 2023. održali smo hodočašće Gospi Dragotinskoj zajedno s vatrogascima Osječko-baranjske i Brodsko-posavske županije. Zajedničko misno slavlje su predvodili naši duhovnici, bivši, prof. dr. Grgo Grbešić i sadašnji dr. Pavao Mikulčić. Nakon toga smo imali druženje i zajednički ručak u kući naše dopredsjednice dr. Ive Angebrandt u Kondriću.

U studenom smo održali tribinu na temu „Ima li za ovisnosti lijeka?“. Predavač je bio istaknuti član HKLD-a prim. dr sc. Ivan Čelić. Bila je velika posjećenost, a posebno smo zahvalni na odzivu našim kolegama iz susjednih podružnica – osječke, brodske i vinkovačke. Među nazočnima je bio i naš predsjednik prof. dr sc. Rok Čivljak, dopredsjednik dr. sc. Petar Bilić i regionalna predstavica doc. dr sc. Melita Vukšić Polić. Prije tribine nas je primio u svom dvoru naš nadbiskup mons. dr. Đuro Hranić s kojim smo proveli lijepe trenutke u ugodnom druženju.

Mirko Petrošević, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Karlovcu

Podružnica Karlovac ukupno broji 27 članova. Tijekom 2023. godine nema novoprimljenih niti preminulih članova. Od stručnih aktivnosti održane su:

- 23. 3. 2023. – predavanje “Kineziologija rada”, doc. dr. sc. Josipa Nakić u “Aquatiga”;
- 31. 1. 2024. – predavanje “Ishemijske bolesti srca”, prof. dr. sc. Edvard Galić, dr. med., Gradska knjižnica “Ivan Goran Kovačić” u Karlovcu.

Aktivnosti su pratili lokalni mediji – Trend TV, KAportal i Radio Mrežnica. Od duhovnih aktivnosti izdvajaju se:

- 2. 9. 2023. – suorganizacija obiteljskog hodočašća HKLD-a u Nacionalno svetište sv. Josipa u Karlovcu;
- 26. 9. 2023. – obilježavanje blagdana Sv. Kuzme i Damjana sv. misom u crkvi Presvetog Srca Isusovog u Karlovcu;
- 18. 10. 2023. – obilježavanje blagdana Sv. Luke sv. misom u crkvi Presvetog Srca Isusovog u Karlovcu;
- 23. 12. 2023. – “U iščekivanju Božića” - tradicionalno okupljanje članova HKLD-a pri svetoj misi Zornici, zadnju subotu Adventa u crkvi Presvetog Srca Isusovog u Karlovcu
- 11. 2. 2024. – obilježavanje Svjetskog dana bolesnika svetom misom u crkvi Presvetog Srca Isusovog u Karlovcu.

Na svim aktivnostima Podružnice HKLD-a u Karlovcu sudjeluju i članice HKDMST. Vjeronaučna dvorana crkve Presvetog Srca Isusovog u Karlovcu uvijek je na raspolaganju članovima HKLD-a i HKDMST zahvaljujući susretljivosti vlč. Dražena Karačića. Mons. Antun Sente, rektor Nacionalnog svetišta sv. Josipa u Karlovcu uvijek je na raspolaganju članovima HKLD-a i HKDMST. Podružnica surađuje i s drugim lokalnim društvima: 8. 12. 2023. sudjelovali smo na obilježavanju 29. godine osnutka Hrvatskog katoličkog društva medicinskih sestara i tehničara u Karlovcu.

Ankica Pleša, dr. med.
predsjednica Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Koprivnici

Tijekom 2023. godine održana su dva sastanka Upravnog odbora podružnice u Pastoralnom centru. Vodstvo izabrano na obnoviteljskoj skupštini i dalje nastavlja sa svojim redovitim aktivnostima. Primljeno je osam novih članova te Podružnica sada broji 68 članova.

Održana su dva stručna predavanja: prim. dr. B. Ujević: „Priziv savjesti” i prof. dr. M. Stanojević: „Etičke dileme u neonatologiji”.

Od duhovnih aktivnosti izdvajaju se:

- korizmena duhovna obnova u Ludbregu s varaždinskom podružnicom HKLD-a i koprivničkom podružnicom HKDMST-a;
- božićna duhova obnova u Koprivnici;
- sudjelovanje naših članova sa zagrebačkom podružnicom na hodočašću u Kuzminec te sudjelovanje na hodočašćima u Nacionalno svetište „Sveti Josip” Karlovac i u Vukovar-Ilok;
- zajedničke aktivnosti sa župom „Blaženi Alojzije Stepinac” uz duhovnika Podružnice vlč. Davora Šumandla.

Podružnica je 2023. bila domaćin 16. likovnoj koloniji HKLD-a održanoj u Koprivnici i Cvetkovcu.

Podružnica redovito surađuje drugim udrugama na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini i to sa Hrvatskim liječničkim zborom (HLZ), koprivničkom podružnicom HKDMST, Hrvatskom ligom protiv raka, Hrvatskim Crvenim križem, lokalnim medijima i portalima te župom Bl. Alojzija Stepinca.

Marija Sačer, dr. med.
predsjednica Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Osijeku

Sastanci Upravnog odbora održavaju se u Nadbiskupskom vikarijatu u Osijeku na adresi J. J. Strossmayera 58. Učestalost održavanja je 3 do 4 puta godišnje. Na njima u pravilu sudjeluju svi članovi Upravnog odbora uz povremene goste, kao što su bivše predsjednice (Anamarija Čondor, dr. med. i regionalna predstavnica doc. prim. dr. sc. Melita Vukšić Polić, dr. med.) koje uvelike pomažu i sudjeluju u radu Upravnog odbora i Podružnice. Informacije o donesenim odlukama i najavama dogovorenih susreta šalju se mailom članovima i prijateljima Podružnice.

Sastav Upravnog odbora izabran na redovnoj izbornoj skupštini 13. veljače 2023. godine, s naknadnim izborom rizničara na skupštini 21. veljače 2024. nakon ostavke Luke Raškovića, dr. med. koji je podnio ostavku zbog preseljenja u drugo mjesto.

Tijekom 2023. primljeno je pet novih članova Podružnice. Trenutno Podružnica broji ukupno 46 članova. Od stručnih aktivnosti održana su dva predavanja:

Od duhovnih aktivnosti izdvajaju se:

- 17. ožujka 2023. – korizmena duhovna obnova;
- 5. srpnja 2023. – misa zahvalnica;
- 16. listopada 2023. – proslava blagdana sv. Luke;
- 14. prosinca. 2023. – adventska duhovna obnova.

Na hodočašću HKLD-a u Svetu zemlju sudjelovale su predsjednica osječke podružnice prim. dr. sc. Jadranka Arambašić, dr. med. sa suprugom, regionalna predstavnica slavonskih podružnica doc. prim. dr. sc. Melita Vukšić Polić, dr. med te Vlatka Krizmanić, dr. med.

Podružnica aktivno surađuje s Hrvatskim katoličkim društvom medicinskih sestara i tehničara (HKDMST) i Udrugom katoličkih intelektualaca (UKI) čiji se članovi redovno pozivaju na aktivnosti Podružnice.

Aktivnosti Podružnice redovito su potpomognute radom nadbiskupijskog Instituta za novu

evangelizaciju "Sv. Ivan Pavao II." Predsjednica podružnice prim. dr. sc. Jadranka Arambašić, dr. med. sudjelovala je na čak dva susreta s ocem nadbiskupom mons. Đurom Hranićem što potvrđuje dobru suradnju i podršku koju Društvo ima od strane Crkve na ovim prostorima. Prvi susret je bio u Đakovu 21. 11. 2023. prilikom obilježavanja mjeseca borbe protiv ovisnosti i predavanja prim. dr. sc. Ivana Čelića, a drugi 9. 2. 2024. tijekom posjeta oca nadbiskupa KBC-u Osijek prilikom proslave Gospe Lurdske i XXXII. Svjetskog dana bolesnika.

Prim. dr. sc. Jadranka Arambašić, dr. med.
predsjednica Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a Pakrac-Lipik-Daruvar

Podružnica u 2023. godini ima jednog novog člana i jednu reaktiviranu članicu.

Od aktivnosti Podružnice se izdvajamo:

- 11. veljače 2023. – prigodom blagdana Gospe Lurdske i obilježavanja 31. svjetskog dana bolesnika prisustvovali smo svetim misama u Pakracu i Lipiku koje su predvodili vlč. Jozo Zorić i vlč. Roko Ivanović. Istoga dana predsjednik Podružnice kao pozvani gost prisustvovao je godišnjoj skupštini Hrvatske udruge katoličkih medicinskih sestara i tehničara u Požeškoj biskupiji – Ogranak Pakrac, s kojima imamo dugogodišnju dobru suradnju. Tom prigodom održao je prigodni pozdravni govor.
- 23. veljače 2023. – u Pakracu je održana godišnja Skupština Podružnice koja je bila i izborna. Dosadašnjim dužnosnicima Podružnice produženi su mandati: prim. dr. Oto Kraml – predsjednik, dr. Anđelka Gajšak Špančić – dopredsjednica, dr. Marica Topić – tajnica, dr. Nenad Peić – rizničar. Vlč. Jozo Zorić - duhovni asistent.
- 4. ožujka 2023. – kao izaslanik Podružnice prim. Kraml prisustvovao je redovnoj izbornoj skupštini HKLD-a u Zagrebu u Dvorani Margarita Peraica.
- 19. ožujka 2023. – povodom blagdana sv. Josipa, koji se od 1996. slavi i kao Dan Grada Pakraca, održana je svečana sjednica pakračkog Gradskog vijeća kojom prilikom je član naše Podružnice dr. Ivica Turuk, spec. pedijatar, primio nagradu „Pečat Grada Pakraca“ zbog svog zapaženog rada i doprinosa zajednici.
- 18. travnja 2023. – u Muzeju grada Pakraca otvorena je izložba "Hrvatski sveci i blaženici u našem narodu" ak. slikarice Iris Mihatov Miočić, u organizaciji vlč. Joze Zorića i grada Pakraca. Na svečanom otvorenju ove izložbe slika sakralnog karaktera nazočili su članovi Podružnice sa svojim duhovnikom.
- 19. svibnja 2023. – u Lipiku je održan X. balneološki skup „Dr. Ivan Šreter“.
- 27. svibnja 2023. – Podružnica HKLD-a „Branimir Richter“ iz Zagreba posjetila je Lipik i Pakrac na svom sedmom po redu izletu „Tako blizu, a tako daleko!“. Cjelodnevni izlet proveden je u druženju s nama članovima Podružnice HKLD-a Pakrac, Lipik, Daruvar i našim duhovnikom, a središnji događaj je bio slavljenje sv. mise u crkvi UBDM u Pakracu i prisjećanje događaja i mjesta povezanih s našim mučenikom kolegom dr. Ivanom Šreterom.
- 22. lipnja 2023. – održano je tradicionalno biskupijsko hodočašće zdravstvenih djelatnika Gospi Voćinskoj. Na njemu su sudjelovali članovi naše Podružnice sa svojim duhovnikom.
- 18. kolovoza 2023. – povodom Nacionalnog dana mirotvorstva koji je Hrvatski sabor proglasio 2018. godine, gradovi Pakrac i Lipik organizirali su obilježavanje 32. obljetnice nestanka dr. Ivana Šretera, ravnatelja lipičke bolnice i tadašnjeg predsjednika regionalnog Kriznog štaba za Zapadnu Slavoniju. On je sudjelovao u osnivanju Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva 16. veljače 1991. godine u Zagrebu postavši članom HKLD-a. Ovom obilježavanju nazočili su i članovi Podružnice uz kolege iz Središnjice našeg Društva u Zagrebu dr. Ivana Čelića i dr. Petra Bilića.
- 16. rujna 2023. – bili smo na hodočašću u organizaciji našeg duhovnika u Krasno, Senj

i Nacionalno svetište sv. Josipa u Karlovcu. Učestvovala su i članice HKDMST-a Ogranak Pakrac i župljani. U Krasnom nas je dočekaio voditelj svetišta vlč. Stjepan Zeba koji nam je približio povijest svetišta, a zatim smo slavili svetu misu. U Senju smo obišli Katedralu Uznesenja Blažene Djevice Marije o kojoj nam je govorila kustosica muzeja. Na povratku smo posjetili muzej i crkvu Nacionalnog svetišta svetog Josipa u Karlovcu s kojim nas je upoznao rektor mons. Antun Sente.

- 18. listopada 2023. – članovi Podružnice obilježili su blagdan sv. Luke. Sv. misu slavio je vlč. Jozo Zorić, naš duhovnik. Slijedilo je druženje i razgovor o aktualnim temama.
- 22. listopada 2023. – gostovali su Zagrebački liječnici pjevači i voditelj zbora prof. dr. Mijo Bergovec, koji su nastupili u crkvi UBDM Pakrac u organizaciji našeg duhovnika. Ovaj događaj je obradovao prisutne župljane.

Prim. Oto Kraml, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvješće Podružnice HKLD-a „Mons. Marcel Krebel“ u Puli

Sastanci Upravnog odbora kao i sastanci članova HKLD-a održavaju se povremeno, većinom u dvorani Župne crkve sv. Pavla u Puli.

U 2023. novoprimljena su tri člana Podružnice: Krešimir Milas, dr. med., Loredana Premate Milas, dr. med. i Sonja Fabris Ivšić, dr. med. Preminula je dr. sc. Daniela Poretti, dr. med. (12. 2. 2023.).

Za blagdan sv. Luke 18. 10. 2023. imali smo svetu Misu u Župnoj crkvi sv. Pavla u Puli koju je predvodio mr. Ilija Jakovljević, župnik u Fažani. Nakon mise župnik je za članove HKLD-a i vjernike predstavio novi Duhovni dnevnik blaženog Miroslava Bulešića čiji je on autor.

U listopadu 2023. održane su 24. po redu duhovne vježbe u rezidenciji Družbe Isusove u Opatiji, u organizaciji pulske i riječke podružnice HKLD-a. Zadnjih godina pridužuju se i članovi

iz drugih Podružnica. O istom smo izvjestili u Glasniku HKLD-a.

U prosincu 2023. organizirali smo nacionalno hodočašće HKLD-a povodom blagdana Gospe Guadalupske. Bilo je prisutno oko 35 članova iz raznih podružnica HKLD-a. U dva dana posjetili smo Hum, Pićan, Sv. Petar u Šumi gdje je i bila misa i klanjanje za nerođene, te zajednička misa treće nedjelje došašća u Župnoj crkvi sv. Pavla u Puli, koju je predvodio duhovnik Društva prof. dr. Ivan Bodrožić. Nakon mise posjetili smo Svetvinčenat i Lanišće, mjesta posebno povezana uz blaženog Miroslava Bulešića, koji je ubijen iz mržnje prema vjeri u Lanišću 1947. godine. O istom smo izvjestili u Glasniku HKLD-a.

Pet članova Podružnice sudjelovalo je na drugom nacionalnom hodočašću HKLD-a u Svetu zemlju od 3. do 10. rujna 2023.

Duhovnik Podružnice je preč. Milan Mužina, župnik Župe sv. Pavla u Puli, a Porečko-pulska biskupija imenovala je Đuru Vuradina, OFM za bolničkog kapelana koji redovito posjećuje bolesnike u bolnici. Suradnja sa duhovnikom Podružnice je uvijek dobra i kvalitetna. Duhovnik uvijek za korizmu pošalje članovima prigoduinu duhovnu misao.

Kako naša Biskupija do 2023. nije imala svoga mjesnog pastira, komunikacija s Biskupijom se odvijala povremeno. No kako je ustoličen novi porečki i pulski biskup mons. Ivan Štironja, za 2024. godinu je u planu posjet Upravnog odbora Podružnice biskupu u Poreč.

Kako je Pula dobila novu bolnicu koja se sada nalazi na jednom mjestu u Santorijevoj ulici, u tijeku je uređenje Kapele koja se nalazi na samom ulazu u bolnicu. U planu je tokom ove godine blagolov i posveta Kapele, te nastaviti do sada ustaljenu praksu da mjesni biskup na dan bolesnika posjeti jedan bolnički odjel. Ove godine misa za Dan bolesnika bila je u samostanu sv. Franje u Puli, u nedjelju 12. veljače 2024. Bila je pristuna i ravnateljica bolnice, inače član HKLD-a.

Mr. sc. Andrej Angelini, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Rijeci

Novi Upravni odbor Podružnice HKLD-a u Rijeci izglasan je dana 6. travnja 2022. godine na obnoviteljskoj skupštini u Velikoj vijećnici Nadbiskupskog ordinarijata u Rijeci. Na zadnjoj Skupština podružnice održanoj 3. veljače 2023. raspravljalo se o revidiranoj listi članstva Podružnice, ciljevima daljnjeg rada, organizaciji predavanja i seminara.

Podružnicu ukupno broji 41 člana. Tijekom 2023. godine novoprimljenih u Podružnicu bilo je šest članova. Preminuli članovi u 2023. godini su Nada Perinčić Franković, dr. dent. med. (21. 4. 1944. – 2023.) i dr. Magda Bebek Nadalin (9. 12. 1940. – 12. 4. 2023.).

U razdoblju od 3. do 5. veljače 2023. u Velikoj dvorani Nadbiskupskog ordinarijata u Rijeci, Zajednica Molitva i Riječ – Područna zajednica Rijeka, organizirala je Seminar nove evangelizacije po modelu prof. Tomislav Ivančić na temu "A vi, što vi kažete, tko sam ja?" Voditelji seminara su bili Silva Vrdoljak, teologinja i mentorica u hagioterapiji Zajednice Molitva i Riječ te Josip Kuzmanić, dipl. ing.

U veljači 2023. godine tajnik Podružnice dr. Darko Planinić bio je gost u emisiji "Metanoja" na Hrvatskom radiju Rijeka u sklopu obilježavanja Svjetskog dana bolesnika. Voditelj emisije fra Ivan Dominik Iličić.

Dana 18. 11. 2023. Podružnica je u Velikoj dvorani Nadbiskupskog ordinarijata u Rijeci organizirala predavanje i otvorenu raspravu na temu "Pacijenti s palijativnim potrebama". Predavanje je održala naša članica iz Pule dr. sc. Julijana Franinović Marković, spec. neurologije, jedna od najzaslužnijih osoba za veliki napredak palijativne skrbi na području Istre. Prije predavanja svetu misu u Katedrali sv. Vida za predvodio je vlč. Mario Tomljanović.

Od duhovnih aktivnosti se izdvajaju:

- Dana 28. siječnja 2023. misnim slavljem i simpozijem na temu palijativne skrbi svečano

je obilježena deseta obljetnica osnutka riječkog hospicija "Marija Krucifiksa Kozulić". Misno slavlje u sjemenišnoj kapeli predvodio je riječki nadbiskup mons. Mate Uzinić u suslavlju s nadbiskupom u miru mons. Ivanom Devčićem. Nakon mise u predavaonici hospicija održan je simpozij pod naslovom "Palijativna skrb – kada više ne možemo utjecati na ishod, ali možemo na put" na kojemu su govorile liječnice članice pulske podružnice HKLD-a dr. sc. Julijana Franinović Marković te mag. pharm. Irena Grahovac i bioetičarka dr. Marta Carti.

- Dana 16. lipnja 2023. u organizaciji riječke podružnice HKLD-a i HKDMST-a na svetkovinu Presvetog Srca Isusova, u kapeli Bogoslovog sjemeništa "Ivan Pavao II" u Rijeci, slavljena je sveta misa za obnovu posvete članica i članova HKLD-a Presvetom Srcu Isusovu. Misu je predvodio vlč. Nikola Vranješ, duhovnik Hrvatskog katoličkog društva medicinskih sestara i tehničara.
- Od 13. do 15. listopada 2023. u Opatiji održane su po 24. put duhovne vježbe za članice i članove HKLD-a u Rezidenciji Družbe Isusove uz crkvu Navještenja Blažene Djevice Marije u suorganizaciji riječke i pulske podružnice HKLD-a. Duhovne vježbe vodio je p. Nikola Stanković, SJ.
- Dana 22. ožujka 2023. u organizaciji Hrvatskog katoličkog društva medicinskih sestara i tehničara ogranak Rijeka, organizirana je duhovna obnova za sve medicinske sestre, tehničare, liječnike, njegovatelje i druge djelatnike u zdravstvu u predavaonici riječkog hospicija "Marija Krucifiksa Kozulić" na temu "Korizma kao poticaj za duhovno razlučivanje". Duhovnu obnovu kao i svetu misu u kapeli Bogoslovnog sjemeništa "Ivan Pavao II" predvodio je vlč. Nikola Vranješ.

Doc. dr. sc. Kristian Krpina, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Slavanskom Brodu

Sastanci Upravnog odbora održavaju se 2 do 3 puta godišnje, u bolnici „Dr. Josip Benčević“ jer tu radi najveći broj članova Upravnog odbora, ili u župnom dvoru kod duhovnika ako je organizirano drugo prigodno okupljanje.

U 2023. godini nije bilo novoprimljenih članova, a preminula je dr. Adelhajda Balen Krekman.

Od duhovnih aktivnosti održane su korizmena i adeventska duhovna obnova.

Podružnica surađuje s Hrvatskim katoličkim društvom medicinskih sestara i tehničara te Hrvatskim katoličkim prosvjetnim društvom.

Tajnik i rizničar Podružnice ujedno je i predsjednik inicijative „40 dana za život“ u Slavanskom Brodu, a članovi predsjedništva Podružnice drže predavanja na predbračnim tečajevima, članovi su pastoralnih vijeća u svojim župama te na taj način također doprinose radu Podružnice i mjesne Crkve.

Ivan Krajinović, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Splitu

U Podružnici se redovito održavaju sjednice Upravnog odbora. Trenutno su u evidenciji 102 člana Podružnice.

U organizaciji i/ili uz sudjelovanje članova Podružnice, tijekom 2023. godine održane su aktivnosti koje su navedene kronološkim redom:

1. Ponedjeljak, 6. veljače 2023.: „Uz Dan života, Odgovornost za život u demografskoj obnovi hrvatske“ (susret i predavanje dr. Danijele De Micheli Vitturi);
2. Ponedjeljak, 27. veljače 2023.: Izborna skupština Podružnice HKLD-a u Splitu;
3. Petak i subota, 17. i 18. ožujka 2023.: 34. Obiteljski susret naslovljen „Lice i naličje ljubavi“ – „Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio!“;

4. Subota, 1. travnja 2023.: Korizmena duhovna obnova splitske podružnice HKLD-a, održana u Franjevačkom klerikatu u Splitu (voditelj fra. Domagoj Runje, novi duhovnik Podružnice);

5. Uskrsni Ponedjeljak, 9. travnja 2023.: Tradicionalna krunica i sv. misa za zdravstvene djelatnike u crkvi Gospe od Zdravlja u Splitu (misu predvodio fra Domagoj Runje, duhovnik Podružnice);

6. Četvrtak, petak i subota, 11., 12. i 13. svibnja 2023.: Proslava tridesete obljetnice kontinuiranog rada Podružnice HKLD-a u Splitu, obilježena s tri događaja: tradicionalnim hodočašćem sv. Leopoldu Bogdanu Mandiću u Zakućac kraj Omiša, sudjelovanjem na „Simpoziju o teološkim i medicinskim izazovima promjene spola“, održanom na splitskom KBF-u te hodočašćem u Svetište Majke Božje Lurdske u Vepric, sa svečanom skupštinom Podružnice i zajedničkim druženjem;

7. Ponedjeljak 29. svibnja 2023.: Predavanje i razgovor na temu „Umijeće slušanja“ (p. Nikola Stanković i dr. Danijela De Micheli Vitturi);

8. Od četvrtka do nedjelje, 8. do 11. lipnja 2023.: sudjelovanje naših članova na tradicionalnoj Tijelovskoj duhovnoj obnovi u Krasnom;

9. Četvrtak 15. lipnja 2023.: Sveta misa za pok. mons. Valentina Pozaića, pomoćnog zagrebačkoga biskupa i prvog duhovnog asistenta Hrvatskoga katoličkoga liječničkoga društva (crkva Presvetog Otkupitelja u Splitu – Klerikat, misu predvodio fra Domagoj Runje, duhovnik Podružnice);

10. Od petka do nedjelje, 13. do 15. listopada 2023.: sudjelovanje naših članova na tradicionalnim duhovnim vježbama u Rezidenciji Družbe Isusove u Opatiji (voditelj p. Nikola Stanković, DI);

11. Srijeda, 18. listopada 2023.: Proslava blagdana Sv. Luke (crkva Presvetog Otkupitelja u Splitu – Klerikat, misu predvodio fra Domagoj Runje, duhovnik Podružnice);

12. Ponedjeljak, 27. studenog 2023.: dva stručno-medicinska predavanja s temama vezanim za kraj života: „Psihičko stanje osobe i njezinih bližnjih pri donošenju odluka o kraju života“ i „Palijativna skrb u Splitsko-

dalmatinskoj županiji“ (dr. Tomislav Franić i dr. Ivana Marasović Šušnjara);

13. Subota, 16. prosinca 2023.: Tradicionalna Adventska duhovna obnova u Franjevačkom klerikatu na Trsteniku (voditelj fra Domagoj Runje, duhovnik Podružnice).

Važno je spomenuti da je u radijskoj emisiji „Živjeti ljubav“ na Radio Mariji, koju uređuje i vodi dr. Danijela De Micheli Vitturi, u 2023. godini zapažen nastup imao naš duhovnik fra Domagoj Runje koji je 3. prosinca 2023. godine govorio o značaju i praktičnim detaljima obilježavanja 800. obljetnice postavljanja prvih jaslca sv. Franje.

Podružnica je vrlo aktivna i sudjeluje u zajedničkim programima s drugim podružnicama.

Prof. dr. sc. Ivica Grković, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Šibeniku

Sastanci Upravnog odbora nisu se održavali, a članovi su kontaktirani telefonom i elektroničkom poštom te su se na isti način dogovarali i sastanci, dnevni red i aktivnosti Podružnice. Redoviti sastanci su se kao i dosada održavali u Župi Presvetog Srca Isusova u Šibeniku. U protekloj godini novoprimljeni je jedan član, dr. Ante Meić-Sidić, pa sada Podružnica okuplja ukupno 23 člana.

U matičnoj župi Podružnica je obilježila Dan života predavanjem dr. Ivana Zmijanovića, dopredsjednika Podružnice, „Svetost života“. Članovi Podružnice su sudjelovali na međunarodnom znanstvenom skupu u organizaciji KBF-a Split i HKLD-a: „Teologija i medicina pred izazovima promjene spola“ 12. svibnja 2023. kao i na on-line predavanjima i tečajevima u organizaciji Društva.

Od duhovnih aktivnosti se izvaja:

- Povodom obilježavanja 30. obljetnice djelovanja Podružnice Split, članovi naše Podružnice hodočastili su svetom Leopoldu Bogdanu Mandiću u Zakučac 11. svibnja, a 13. svibnja u Svetište Majke Božje Lurdske u Vepricu, gdje je svečano obilježena 30. Podružnice HKLD-a u Splitu;
- Na Duhovski ponedjeljak članovi Podružnice su bili pozvani na druženje s katoličkim udrugama u matičnoj župi;
- članovi Podružnice su 10. rujna sudjelovali na hodočašću u Biskupiju kod Knina povodom obilježavanja 725. obljetnice osnutka Šibenske biskupije;
- na blagdan sv. Luke članovi Podružnice su sudjelovali u procesiji s unošenjem kipa Presvetog Srca Isusova koji se nakon 77 godina vratio u prostorije matične ustanove, OB Šibenik, u novu bolničku kapelu. Misno slavlje je predvodio biskup šibenski mons. Tomislav Rogić.

Dušobrižništvo bolesnika na području Podružnice provode don Tomislav Puljić, don Ante Vrcić, pomoćnik bolničkog kapelana u OB Šibenik te fra Mario Lemo u Kninu.

Članovi Podružnice sudjelovali su u procesiji i na svečanom misnom slavlju za blagdan sv. Mihovila kao i na središnjem euharistijskom slavlju blagdana prvoga hrvatskog kanoniziranog sveca Nikole Tavelića u Šibeniku.

Dopredsjednik Podružnice dr. Ivan Zmijanović sudjeluje u aktivnostima i predavanjima Udruge „40 dana za život – Hrvatska za život“ i jedan je od voditelja Tečaja fetalne ehokardiografije u organizaciji HLZ-a, Hrvatskog društava za perinatalnu medicinu HLZ-a, Akademije medicinskih znanosti Hrvatske i udruge „Veliko srce malom srcu“.

U posebnim prigodama, na svečanostima i svetkovinama u biskupiji članovi podružnice su imali kratke i vrlo ugodne i sadržajne susrete sa mjesnim biskupom i generalnim vikarom.

Željko Perković, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvješće Podružnice HKLD-a u Varaždinu

Na obnoviteljskoj skupštini 15. veljače 2023. izabran je novi Upravni odbor Podružnice u Varaždinu: Lovro Mlakar, predsjednik, Veridijana Pavlović, dopredsjednica, Veronika Jaković, tajnica, Marin Senčar, rizničar Podružnice. Duhovnik podružnice je vlč. Nikola Tomašević.

Podružnica trenutno ima 26 članova u bazi, a tijekom 2023. je novoupisanih osam članova te reaktivirana tri člana.

Tijekom 2023. bilo je nekoliko stručnih aktivnosti:

- Ciklus okruglih stolova o djelovanju katolika danas „Zdravstvo – liječiti bližnjega“, Varaždin, 6. studenog 2023.;
- Ciklus okruglih stolova o djelovanju katolika danas „A mir ljudima na nizini“, Varaždin, 4. prosinca 2023.;
- Stručni skup „Odgovornost za život u demografskoj obnovi Hrvatske“, Varaždin, 13. prosinca 2023.;

Od duhovnih aktivnosti se izdvajaju:

- Korizmena duhovna obnova za članove kopriivničke i varaždinske podružnice HKLD-a, Ludbreg, 30. ožujka 2023.;
- Hodočašće u Biškupec, 15. kolovoza 2023.;
- Hodočašće bolesnika, osoba s invaliditetom, medicinskih i karitativnih djelatnika u Ludbreg, 27. kolovoza 2023.;
- Hodočašće u Kuzminec, 26. rujna 2023.;
- Adventska duhovna obnova, Varaždin 15. prosinca 2023.

Lovro Mlakar, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvješće Podružnice HKLD-a u Zadru

U Podružnici se redovito odvijaju mjesečni susreti, uglavnom utorkom ili srijedom, s našim duhovnikom vlč. Martinom Jadreškom, u Župi sv. Josipa na Plovaniji u kojoj je on župnik. U dogovoru s duhovnikom, svaki susret je drugačije organiziran, pa tako imamo ili nagovor svećenika ili klanjanje, a kroz korizmu i križni put.

Održali smo izbornu skupštinu 28. ožujka 2023. na kojoj je potvrđen dosadašnji sastav Upravnog odbora.

Nekoliko naših članova sudjelovalo je na Tijelovskoj duhovnoj obnovi u Krasnom u lipnju 2023. godine: dr. Miroslava Markulin sa suprugom, dr. Vlatko Grković sa suprugom, dr. Danijela Uhoda Sorić, dr. Ruža Dražina, dr. Silvestra Kolega i dr. Ana Petrić.

U srijedu 18. listopada 2023. slavili smo sv. misu u crkvi sv. Šime povodom blagdana sv. Luke, zaštitnika Društva. Nakon sv. mise imali smo prigodno druženje kod župnika don Damira Šehića.

U utorak 16. siječnja 2024. članovi naše Podružnice predvođeni našim duhovnikom vlč. Martinom Jadreškom posjetili su časne benediktinke u samostanu Svete Marije u Zadru. Dočekala nas je M. Anastazija Čizmin, opatica samostana, sa svojim koludricama. Opatice su nas upoznale sa svojim radom i djelom. Njihov život ispunjen je molitvom, čitanjem Svetoga Pisma i duhovnih spisa, slavljenjem euharistije, razmatranjem Božje riječi u šutnji i tišini. Koludrice su pozvane i na rad koji im je povjeren, a Pravilo sv. Benedikta sažeto je u geslu „Moli i radi da se u svemu slavi Bog“.

Planiramo kao Podružnica u 2024. godini ostvariti susret s našim novim nadbiskupom mons. Milanom Zgrablićem te organizirati hodočašće članova Podružnice sa članovima naših obitelji.

Ana Petrić Ažić, dr. med., univ. mag. sanit. publ.
tajnica Podružnice

Izveščće Sekcije farmaceuta i medicinskih biokemičara HKLD-a

Sekcija je imala puno aktivnosti tijekom cijele godine. Osobito se ističu sljedeće:

- 7. 3. 2023. Korizmena duhovna obnova koju je održao fra Draženko Tomić na temu „Medicinski djelatnik kao odraz lika Kristova“;
- 4. 4. 2023. doc. dr. sc. Matea Radačić-Aumiler izlagala je predavanje „Važnost racionalne primjene antibiotika“;
- 2. 5. 2023. Iva Vučemilo, mag. pharm. održala je predavanje „Prirodne tvari u liječenju neuropatske boli“;
- 12. 5. 2023. održan je simpozij povodom Dana priziva savjesti „Teologija i medicina pred izazovom promjene spola“ (KBF Split);
- 3. 6. 2023. članovi sekcije su sudjelovali na hodočašću Majci Božjoj u Remetama, Ljekarna nebeska;
- 26. 9. 2023. članovi su sudjelovali na hodočašću u Kuzminec sv. Kuzmi i Damjanu;
- 9. 10. 2023. duhovnik fra Ivan Dominik Iličić predvodio je proslavu dana Ivana Leonardija, zaštitnika Sekcije;
- 17. 10. 2023. održano je predstavljanje knjige Luke Triapala „Ime bez svake gorčine“;
- 7. 11. 2023. Koraljka Gobov-Prstačić, mag. pharm. održala je predavanje „Uloga farmaceuta u procesu kontrole i izrade citostatika i biološke terapije“;
- 2. 12. 2023. organiziran je bioetički tečaj Etički izazovi u Medicini II. – Početak života;
- 18. 12. 2023. duhovni susret u Došašću s novim duhovnikom, salezijancem don Nikom Tunjićem.

Jasna Ćurić, mag. pharm.
predsjednica Sekcije

Izveščće Sekcije doktora dentalne medicine HKLD-a

Godišnja izvještajna skupština Sekcije održana je 29. siječnja 2024. u prostorijama HKLD-a u Zagrebu kojom prigodom je obilježeno 10 godina od osnutka Sekcije doktora dentalne medicine HKLD-a. Prof. dr. sc. Marin Vodanović, predsjednik Sekcije, kroz prezentaciju je prikazao aktivnosti Sekcije za 2023. godinu:

- ažuriranje podataka o članovima HKLD-a iz redova doktora dentalne medicine;
- održano predavanje Implantoprotetska terapija pacijenta nakon liječenja karcinoma tonzile: prikaz slučaja (predavanje je održao Ivan Matoš, dr. med. dent.);
- gostovanje prof. dr. sc. Marina Vodanovića na Radio Mariji 25. siječnja 2023. u emisiji Zubna putovnica koju vode dr. sc. Anka Jurišić Kvesić i dr. Marijana Radić Vuleta;
- sudjelovanje u hodočašćima i drugim aktivnostima podružnice „Branimir Richter“ u Zagrebu.

Prof. Vodanović napomenuo je da se neke predviđene aktivnosti u 2023. godini nisu mogle izvršiti te će se realizirati kroz 2024. godinu, kao npr. predavanje o temporomandibularnim poremećajima (Škljocaj u čeljusnom zglobu – znak za uzbunu, autora Josipa Kranjčića) te edukacija djece o oralnoj higijeni po vrtićima koje vode časne sestre).

Prof. dr. sc. Marin Vodanović, dr. med. dent.
Predsjednik Sekcije

Izvješće Sekcije mladih HKLD-a

Godina je bila ispunjena brojnim aktivnostima od kojih se izdvajaju:

- sudjelovanje osam članova Sekcije na Simpozij u Albaniji krajem travnja 2023. u organizaciji FEAMC-a;
- sudjelovanje četiri člana Sekcije u ljetnom kampu *Tirocinium* u organizaciji FIAMC-a uoči Svjetskog dana mladih (srpanj/kolovoz, Portugal);
- Sekcija mladih se susrela sa kolegama iz Slovenije u Ljubljani u rujnu 2023.;
- uz veliku pomoć predsjednika, Roka Čivljaka i profesorice Zore Zakanj ostvarena je suradnja s vlč. Matejem Zakanjem za kojega se nadamo da bi uskoro mogao biti i potvrđen od Zagrebačke nadbiskupije za duhovnika Sekcije. Održao je nekoliko kateheza i druženja u kojima su svi zajednički rasli;
- Sekcija je sudjelovala u drugim aktivnostima Društva, poput komemoracije za prvog duhovnika HKLD-a mons. dr. Valentina Pozaića, proslave blagdana sv. Luke, obilježavanja dana bolesnika i dr.

Ponekad je teško motivirati mlade da sudjeluju i dolaze u većem broju, budući da su tijekom studija uključeni i pozvani sudjelovati i u aktivnostima. Ipak, postoji tendencija da se kroz nova poznanstva i aktivnosti Društva koje članovima Sekcije omogućuju susrete s iskusnijim kolegama i prenošenju kako profesionalnog tako i vjerskog aspekta liječništva, mladi bolje povežu. Tu vidimo osnovu za daljnju izgradnju i rast Sekcije.

Marko Skender, dr. med.
predsjednik Sekcije

Izvešće Sekcije za izdavaštvo HKLD-a

Redovita godišnja izvještajna Skupština Sekcije za izdavaštvo HKLD-a održana je 15. siječnja 2024. u Dvorani Margarita Peraica u Zagrebu.

Glasnik HKLD-a – izvještaj glavnog urednika, izv. prof. dr. sc. Roka Čivljaka

Sastav Uredničkog odbora Glasnika HKLD čine: Ivan Bodrožić (Split), Rok Čivljak (Zagreb), Danica Galešić Ljubanović (Zagreb), Ivica Grković (Split), Stjepan Katić (Zagreb), Ivana Klinar (Zagreb), Marko Skender (Zagreb), Zora Zakanj (Zagreb).

Izdavački savjet čine: Petar Bilić (Zagreb), Suzana Bukovski (Zagreb), Marta Čivljak (Zagreb), Ivan Čelić (Zagreb), Jasna Ćurić (Zagreb), Danijela de Micheli Vitturi (Split), Vlatko Grković (Zadar), Andrea Koščec (Zagreb), Natalia Kučić (Rijeka), Rožica Lončarić Krnjak (Zagreb), Vesna Lukinović-Škudar (Zagreb), Ivan Novak (Zagreb), Biserka Perković (Šibenik), Mirko Petrošević (Đakovo), Darko Richter (Zagreb), Ivan Školka (Osijek), Žarko Šperanda (Požega), Marija Žagar (Zagreb).

Na zajedničkoj sjednici Uredničkog odbora i Izdavačkog savjeta održanoj 9. veljače 2023., Rok Čivljak izabran je za glavnog urednika Glasnika HKLD. Zbog velike pomoći koju pruža u pripremi tekstova za Glasnik, glavni urednik imenovao je dosadašnjeg tajnika Uredničkog odbora dr. Marka Skendera pomoćnikom glavnog urednika.

I u protekloj godini uspjeli smo objaviti četiri broja Glasnika u kojima je objavljeno: 14 znanstvenih i stručnih radova, 10 osvrti, 2 povijesna priloga, 2 razgovora s članovima Društva, 8 izvješća sa Skupštine, 56 vijesti iz podružnica i sekcija, 12 vijesti iz FEAMC-a i FIAMC-a te 13 priča i pjesama.

Glavni urednik zahvaljuje na pomoći i podršci članovima Uredničkog odbora i Izdavačkog savjeta koji pomažu u obradi tekstova za Glasnik. Sve je veći broj članaka koji pristižu u uredništvo od vanjskih suradnika što podiže

kvalitetu časopisa. Na žalost, dio članova koji je obećao napisati radove na temelju svojih izlaganja na skupovima HKLD-a nije poslao svoje priloge za Glasnik.

Bilo je i nekoliko kritika koje se odnose na velike troškova Glasnika što navodno opterećuje financije Društva. Međutim, činjenice govore suprotno: u protekloj godini troškovi tiskanja četiri broja Glasnika (tiskarski troškovi i honorar za tehničku pripremu) iznosili su 12.056,26 EUR (otprilike 10 EUR po članu). Od donacija i prihoda za reklame u Glasniku prikupljeno je 6.125,40 EUR (otprilike 50% troškova). To znači da se iz proračuna Društva (prihoda od članarina) potrošilo svega 5 EUR po članu za tiskanje Glasnika (podsjećamo da su od prošle godine iznosi članarina povećani na 40 EUR po članu). I dalje dio troškova generira tiskanje i slanje Glasnika i članovima Društva koji nisu platili članarinu za što Urednički odbor ne može snositi odgovornost; za to su odgovorne podružnice koje moraju ažurirati svoje članstvo i prikupljati članarine od svojih članova. Treba i dalje tražiti dodatne mogućnosti financiranja Glasnika. U tijeku je ponovna prijava Glasnika u Hrčak.

Objavljivanje Glasnika spada u jednu od najznačajnijih i vidljivih aktivnosti Društva što treba nastaviti podržavati jer je to nasljeđe osnivača HKLD-a da Društvo izdaje kvalitetan bioetički časopis.

Uredništvo zahvaljuje svima na sugestijama i pomoći oko pisanja članaka i prikupljanja svih materijala (tekstova, izvješća, fotografija, povijesnih osvrti...), a osobito na recenzijama što je podiglo kvalitetu Glasnika. Kreirane su upute za autore, uvedeni engleski sažetci i ključne riječi i svi preduvjeti za indeksiranje glasnika i povećavanje vidljivosti. Prvi korak je uvrštavanje Glasnika HKLD-a u bazu Hrčak, a ako ćemo redovito izlaziti i imati kvalitetne radove baza Hrčak sama predlaže mogućnost indeksiranja u Scopus. Želja je nastaviti s objavljivanjem članka iz medicinske etike,

ali i ostalih područja medicine. Važno bi bilo imati više stručnih radova, poneki znanstveni rad, a manje izvještaja, oni bi se prvenstveno objavljivali na web stranici. U objavama u Glasniku se pazi da svaka podružnica izda bar po jedan izvještaj o svojim aktivnostima kako bi se potaknuo njihov rad.

Zbog porasta troškova tiskanja Glasnika tražiti će se nove donacije kako bi se nastavilo s istim ritmom izlaženja glasila HKLD-a. Prošle godine nismo dobili donaciju zaklade HAZU što smo vidjeli na njihovim stranicama, a nismo dobili nikakav pisani odgovor.

Web stranica HKLD-a – izvještaj glavnog urednika, mr. sc. Stjepana Katića

Stranica je redizajnirana zahvaljujući individualnoj donaciji jednog člana Društva koji je htio ostati anonimn. Stranica na brz i ažuran način objavljuje sve događaje, izvještaje i skupštine HKLD-a, a na stranici se zahvaljujući

redizajnu mogu naći i raniji brojevi Glasnika HKLD-a u pdf-formatu. Vijesti se redovito objavljuju i na Facebook stranici HKLD-a.

U raspravi je diskutirano koliko brojeva Glasnika bi trebali tiskati godišnje. Za sada ostaje dinamika od 4 broja godišnje i zbog obaveza prema sponzorima oglasnog prostora i prema Hrčku u koji smo prijavili dinamiku izlaženja. U završnoj pripremi je izdavanje još dvije knjige iz biblioteke *Signa cordis*: knjiga Zanimanje: liječiti, olakšati, ohrabriti – Razmišljanja o etici u liječničkom pozivu počasnog predsjednika FIAMC-a José María Simón Castellvíja te knjiga Križni put s desnim razbojnikom prof. dr. don Ivana Bodrožića. Promocija ovih izdanja očekuje se u ožujku.

Usvojen je plan rada za 2024., a u Sekciju su uključene dr. Marija Prskalo i dr. Ana Magličić.

Dr. sc. Ivana Klinar, dr. med.
predsjednica Sekcije

PLAN I PROGRAM RADA HKLD-a ZA 2024. GODINU	
Siječanj	Godišnje skupštine podružnica i sekcija (po podružnicama)
4. veljače 2024.	Obilježavanje Dana života (po podružnicama)
11. veljače 2024.	Obilježavanje Dana bolesnika (po podružnicama)
2. ožujka 2024.	Redovna izvještajna Skupština HKLD-a (Varaždin)
12. ožujka 2024.	Tribina u suradnji s Centrom za proučavanje odnosa znanosti i religije Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu Suvremeni aspekti braka i roditeljstva Dvorana Margarita Peraica, Praška 6/II, Zagreb u 18 sati
15. ožujka 2024.	Projekcija filma i predavanje uoči hodočašća HKLD-a u Poljsku Domađoj Pejić: Smijem li te zvati svojim – sjećanje na Ivana Pavla II. Dvorana Margarita Peraica, Praška 6/II, Zagreb u 18 sati
22. ožujka 2024.	Predstavljanje nove knjige iz Biblioteke Signa cordis Ivan Bodrožić: Križni put s desnim razbojnikom Dvorana Margarita Peraica, Praška 6/II, Zagreb u 18 sati
3. – 7. travnja 2024.	Hodočašće HKLD-a u Poljsku povodom svetkovine Božjeg milosrđa
17. svibnja 2024.	Simpozij povodom Dana priziva savjesti Ovisnost o kockanju u suradnji s Katoličkim bogoslovnim fakultetom Sveučilišta u Splitu (Split, KBF)
30. svibnja – 2. lipnja 2024.	Upravni odbor FEAMC-a uz simpozij Professional and Ethical Challenges in Medicine During War (Đakovo/Vukovar)
30. svibnja – 2. lipnja 2024.	Tijelovska duhovna obnova (Krasno)
17. lipnja 2024.	Obnova posvete zdravstvenih djelatnika Presvetom Srcu Isusovom (po podružnicama)
kolovoz 2024.	Ljetna škola etike HKLD-a
19. – 22. rujna 2024.	Konferencija MaterCare International Establishing My Identity in Christ (Rim, Italija)
26. rujna 2024.	Proslava blagdana sv. Kuzme i Damjana (po podružnicama)
4. – 5. listopada 2024.	Simpozij u suradnji s Papinskom akademijom za život Challenges of Medical Professionalism in Today's World (Dubrovnik)
18. listopada 2024.	Proslava blagdana sv. Luke (po podružnicama)
16. – 17. studenoga 2024.	Povodom obilježavanja Dana sjećanja na žrtve Domovinskog rata Hodočašće u Škabrnju (u suradnji s Podružnicom HKLD-a u Zadru)
12. prosinca 2024.	Molitva za nerođene/Gospa Guadalupska (po podružnicama)

Dobrodošli u HKLD: Popis članova Društva učlanjenih tijekom 2023. godine

1. Mario Cemkovčan, dr. med. – HKLD Koprivnica
2. Jelena Filipović, dr.med. – HKLD Koprivnica
3. Ana Evačić Lončar, dr. med. – HKLD Koprivnica
4. Dominik Lončar, dr. med. – HKLD Koprivnica
5. Driton Prekazi, dr. med. – HKLD Koprivnica
6. Nikolina Puc Obleščuk, dipl. ing. – HKLD Koprivnica
7. Ivana Agatić Rašković, dr. med. – HKLD Osijek
8. Jerko Arambašić, dr. med. – HKLD Osijek
9. Dr. sc. Vlatka Kovač, dr. med. – HKLD Osijek
10. Mladen Oršolić, dr. med. – HKLD Osijek
11. Luka Rašković, dr. med. – HKLD Osijek
12. Zrinka Romić Belić, dr. med. – HKLD Osijek
13. Danijel Čolak, dr. med. – HKLD Pakrac-Lipik-Daruvar
14. Sonja Fabris, dr. med. – HKLD Pula
15. Loredana Milas, dr.med. – HKLD Pula
16. Krešimir Milas, dr. med. – HKLD Pula
17. Dr. sc. Sandra Graf Župčić, dr. med. – HKLD Rijeka
18. Doc. dr. sc. Suzana Jonovska, dr. med. – HKLD Rijeka
19. Željko Matković, dr. med. – HKLD Rijeka
20. Matko Spicijarić, dr. med. – HKLD Rijeka
21. Marina Žilić Dešić, dr. med. – HKLD Rijeka
22. Dr.sc. Miroslav Župčić, dr. med. – HKLD Rijeka
23. Dr. sc. Manuela Miletić, dipl. ing. med. biokem. – HKLD Sisak
24. Marija Ruševljan Jurić, dr.med. – HKLD Sisak
25. Marta Krilčić, dr. med. – HKLD Slavonski Brod
26. Ivana Beć, dr. med. – HKLD Varaždin
27. Silvija Cikač, dr. med. – HKLD Varaždin
28. Jelena Čorić, dr. med. – HKLD Varaždin
29. Gabrijela Dedić, dr. med. – HKLD Varaždin
30. Klara Grahovec, dr. med. – HKLD Varaždin
31. Jasminka Grgurović, dr. med. – HKLD Varaždin
32. Đurđa Hren Obranić, dr. med. – HKLD Varaždin
33. Zrinka Huđek Leskovar, dr. med. – HKLD Varaždin
34. Veronika Jaković, dr. med. – HKLD Varaždin
35. Mirna Pavlović, dr. med. – HKLD Varaždin
36. Marin Senčar, dr. med. – HKLD Varaždin
37. Ana Skupnjak, mag. pharm. – HKLD Varaždin
38. Petra Švenda, dr. med. – HKLD Varaždin
39. Martina Vidović, dr. med. – HKLD Varaždin
40. Alžbeta Grgić, dr. med. – HKLD Zadar
41. Doc. prim. dr. sc. Tihomir Banić, dr. med. – HKLD Zagreb
42. Ružica Bojčić, dr. med. – HKLD Zagreb
43. Koraljka Gobov Prstačić, mag. pharm. – HKLD Zagreb
44. Helena Golenić Novosel, dr. med. dent. – HKLD Zagreb
45. Ivan Marčeta, dr. med. – HKLD Zagreb
46. Elvira Matijević, dr. med. – HKLD Zagreb
47. Dijana Mayer, dr. med. – HKLD Zagreb
48. Hrvoje Vraneš, student med. – HKLD Zagreb
49. Marija Vukušić, dr. med. dent. – HKLD Zagreb
50. Dr. sc. Maja Živković, dr. med. – HKLD Zagreb

In memoriam:

Popis članova Društva umrlih tijekom 2023. godine

1. Mons. dr. Valentin Pozaić
(15. 9. 1945. – 15. 5. 2023.)
prvi duhovnik HKLD-a
2. Alojz Groš, dr. med.
(20. 5. 1945. – 3. 2. 2023.)
HKLD Virovitica
3. Dr. sc. Biserka Zorić Bujanović, dr. med.
dent.
(7. 2. 1944. – 8. 2. 2023.)
HKLD Zagreb
4. Dr. sc. Elena-Daniela Poretti, dr. med.
(3. 11. 1947. – 12. 2. 2023.)
HKLD Pula
5. Anita Bačić, dr. med.
(25. 7. 1946. – 28. 2. 2023.)
HKLD Bjelovar
6. Prim. Jadranka Kelečić, dr. med.
(1. 7. 1957. – 12. 3. 2023.)
HKLD Zagreb
7. Magda Bebek Nadalin, dr. med.
(9. 12. 1940. – 2023.)
HKLD Rijeka
8. Nikica Tulić, dr. med.
(20. 1. 1960. – 1. 4. 2023.)
HKLD Dubrovnik
9. Spomenka Petković, dr. med. dent.
(2. 11. 1950. – 11. 4. 2023.)
HKLD Vinkovci
10. Branka Jurjević, dr. med.
(8. 9. 1942. – 29. 4. 2023.) HKLD Zagreb
11. Mr. sc. Branko Mihalj, dr. med. dent.
(19. 10. 1951. – 6. 5. 2023.)
HKLD Požega
12. Mr. sc. Neven Orhel, dr. med.
(27. 1. 1947. – 4. 6. 2023.) HKLD Zagreb
13. Prof. dr. sc. Vlado Oberiter, dr. med.
(16. 4. 1923. – 7. 8. 2023.)
HKLD Zagreb
14. Mr. sc. Hrvoje Šimić, dr. med.
(28. 10. 1972. – 20. 9. 2023.)
HKLD Našice
15. Nada Perčinić-Franković, dr. med. dent.
(21. 4. 1944. – 3. 11. 2023.)
HKLD Rijeka
16. Ivanka Zlatica Vlaić, mag. pharm.
(23. 5. 1944. – 5. 12. 2023.)
HKLD Zagreb
17. Daniela Anić Pejić, dr. med.
(15. 3. 1971. – 22. 12. 2023.)
HKLD Zagreb

Vjera – temelj života doktora i pukovnika, oca osmero djece, dr. Mirka Karačića

*„Imajte vjeru u Boga, u svoje znanje i sposobnosti. Također, naoružajte se strpljivošću.
Poslušajte latinsku uzrečicu: Omnia mea mecum porto!“*

Donosimo priču o članu Hrvatskoga katoličkog liječničkog društva, doktoru i pukovniku dr. Mirku Karačiću, djelatniku Vojnog zdravstvenog središta, Zapovjedništva za potporu i specijalistu interne medicine unutar sustava MORH-a. Uz sve zahtjeve koje nosi takva karijera, dr. Karačić iznimno uspijeva harmonizirati taj aspekt svojega života s obiteljskim obvezama, održavanjem sretne i skladne obitelji s osmero djece i suprugom liječnicom, dr. Edvinom Maras Karačić, također članicom HKLD-a. Njegova nepokolebljiva predanost i vjera čine temelj njegova pristupa vojnoj medicini.

Kada se susretnete s pukovnikom Mirkom Karačićem, vojnim liječnikom, internistom i obiteljskim čovjekom koji sa suprugom odgaja osmero djece, odmah primijetite da je vođen dubokim uvjerenjima. Sve te uloge balansira s posebnom strašću i predanošću da pomogne ljudima. U razgovoru za Hrvatski vojnik otkrio je kako je njegova vjera utjecala na njegovu odluku da postane vojni liječnik i koliko mu ona znači u životu.

Pukovnik Mirko Karačić, djelatnik je Vojnog zdravstvenog središta, Zapovjedništva za po-

tporu i jedini je specijalist interne medicine unutar sustava MORH-a. Uz sve zahtjeve koje nosi takva karijera, pukovnik Karačić iznimno uspijeva harmonizirati taj aspekt svojega života s obiteljskim obvezama, održavanjem sretne i skladne obitelji s osmero djece i suprugom koja je također liječnica. Njegova nepokolebljiva predanost i vjera čine temelj njegova pristupa prema vojnoj medicini, dok svakodnevno svladava različite izazove koje to područje donosi. Pukovnik Karačić bavi se širokim spektrom kliničkih pregleda i internističkih pretraga, uključujući ergometriju, KMAT, Holter EKG, UZV abdomena i još mnogo toga. Njegov specifičan fokus pregledi su vojnih pilota, ali vodi i preglede civilnog zrakoplovnog osoblja kao zrakoplovno-medicinski ispitivač.

Iskustva iz Domovinskog rata

Put do uspjeha nije bio lak. Kao student medicine, pridružio se borbi za obranu suvereniteta Republike Hrvatske, prvo kao dragovoljac, a zatim kao vojnik-bolničar u 150. brigadi HV-a. Nakon završetka studija medicine, novачen je za vojnog liječnika zbog potreba na terenu u Lici. Sjeća se kako je kao mladi liječnik ustrojjavao terensku ambulantu za novopridošle vojnike, provodeći cijepljenje protiv tetanusa prije odlaska u Liku. Rad na terenu sastojao se od preventivne skrbi, liječenja vojnika kada nije bilo borbenih djelovanja, kao i zbrinjavanja ranjenih s terena i njihova brzog transporta do kirurške ekipe u gospičkoj bolnici tijekom borbenih djelovanja. Kao što sam priznaje, najveći mu je izazov bio kvalitetno i brzo zbrinuti ranjenog vojnika. Jedan od njegovih najizazovnijih trenutaka u karijeri vojnog liječnika bila je situacija na terenu u kojoj je kao mladi liječnik sudionik Domovinskog rata zbrinjavao teško ranjenog vojnika. Ključni su

uzajamno povjerenje i timski rad. Sjeća se specifične situacije u kojoj su s medicinskim tehničarom i skupinom izvidnika, dugotrajno prenosili na nosilima ranjenog vojnika s velikom ranom na bedru. Uspjeli su stabilizirati vojnika primjenom odgovarajućih medicinskih postupaka, unatoč izazovu postupanja u borbenim uvjetima. Poslije su saznali da se vojnik uspješno oporavio nakon operacije, što im je donijelo veliko zadovoljstvo i potvrdilo važnost dobro usklađenog medicinskog tima u ratnim uvjetima. Bilježeći svoje iskustvo s ranjenim vojnikom i kako su ga, unatoč izazovima, uspjeli stabilizirati, dokazao je kako je njegova medicinska stručnost, utemeljena na snažnoj vjerničkoj pozadini, postala instrumentalna u spašavanju života. „Moja osobna vjera u Isusa Krista postala je svjesna odluka i opredjeljenje desetak godina prije početka Domovinskog rata, kada sam pohađao vjeronauk kod pokojnog prof. Tomislava Ivančića”, kaže dr. Karačić. „Pogledavši unatrag, shvaćam da sam tada bio kao zrno gorušice iz prispodobe koje je palo na plodno tlo. Bog me posadio u Hrvatsku i hrvatski narod te mi omogućio da moja vjera raste paralelno s mojom ljubavlju prema narodu i domovini”, iskreno nam kaže, podsjećajući na mudre riječi blaženog kardinala Alojzija Stepinca: „Za uvjereni katolika ljubav prema narodu nije predmet trgovine ni za novac ni za slavu, nego je ona moralna i etička dužnost.“ Ljubav prema domovini, ponajprije je u njemu izazvala duboko poštovanje prema hrvatskim

braniteljima, koji su izvršavajući svoju vojnu službu pokazali iznimno domoljublje. Neki od njih provodili su cijele zime na straži, boreći se sa smrzavanjem kako bi obranili domovinu, dok su drugi bili ranjeni, a neki nažalost i dali svoj život za nju. „Zbog toga se moja odluka o vojnoj službi nije temeljila samo na potrebi za radnim mjestom liječnika s obzirom na to da sam završavao pripravnički staž. Tada sam bio prožet idealizmom da ću kao mlad hrvatski časnik sanitetske službe i sam pridonijeti razvoju Hrvatske vojske.” Ta kombinacija vjere, domoljublja i osobne potrebe vojnog liječnika odvela ga je na teren povijesne Like. Ta iskustva neprocjenjivo su oblikovala njegov daljnji profesionalni razvoj, dajući mu priliku služiti svojoj zemlji, dok je uz isto vrijeme nastavljao slijediti svoju strast prema medicini.

Vjera kao glavni pokretač

Njegova vjera utječe na njegov svakodnevni život. „Molitva i euharistija daju mi snagu za darivanje vremena i ljubavi drugima: u obitelji – svojoj supruzi i djeci, te na radnom mjestu pacijentima kojima svojim znanjem mogu pomoći”. Na pitanje kako usklađuje svoju vjersku praksu s obvezama prema vojsci i obitelji, odgovara iskreno i pragmatično. „Radim u redovito radno vrijeme od ponedjeljka do petka. Tako sam se organizirao da, kad god mi obveze dopuste, tijekom tjedna odlazim na večernju svetu misu, bilo sam ili sa suprugom”, objašnjava. Ističe da dnevna zajednička molitva sa suprugom i djecom, kao i redoviti odlazak cijele obitelji na nedjeljnu svetu misu, pruža obiteljsko zajedništvo i stabilnost. „Bog nam govori kroz našu savjest. Ona je osobito značajna za svakog čovjeka i stoga je potrebno razvijati i njegovati vlastitu savjest.” Pukovnik dodaje da kao katolik u Hrvatskoj vojsci ima priliku za duhovnu skrb preko vojnih kapelana koji mogu pomoći u produbljivanju vjere i razvijanju savjesti u skladu s učenjima Katoličke crkve. Otvoreno govori o tome kako mu vjera pomaže pri suočavanju s osobnim i profesionalnim izazovima: „Vjerujem da nam Bog neće dati križ veći od onog koji možemo nositi. Tražiti i prihvatiti Božju volju ključno je

u trenucima kad naiđem na nepravdu, bilo to u osobnom životu ili na profesionalnom planu. Kad se vrata zatvore, često je potrebno osvrtni se jer Bog nam pokazuje put i otvara nova vrata. Nekad je dovoljno i samo malo pokucati." Kao otac osmero djece i suprug liječnice, prepoznaje izazove balansiranja između profesionalnih i obiteljskih obveza. „Relativno kasno sam zasnovao obitelj, ali naučio sam se organizirati. Dežurstva, pripravnosti na terenima i službena putovanja zahtijevali su mnogo vremena, ali skladan brak olakšava izvršavanje svih profesionalnih obveza." Vjera, kako kaže, ima ključnu ulogu u obavljanju njegovih poslova kao vojnog liječnika. „Potrebno je savjesno obavljati sve svoje poslove, tako i posao vojnog liječnika. Sve je Božje djelo i svaki čovjek zaslužuje najbolju moguću skrb." Obiteljske obveze su nepredvidljive, ali uzajamna požrtvornost i povjerenje omogućuju uspješan balans. Sretan je što ima kolege koje ga mogu zamijeniti kad treba. Kad je riječ o dinamici obiteljskog života, prisutnost supruge koja je također liječnica igra ključnu ulogu. „Moja supruga ima dosta razumijevanja za moje poslovne obveze. U nekim stručnim pitanjima možemo se međusobno konzultirati i nadopunjavati", kaže dr. Karačić.

Otac osmero djece

Obitelj je za njega na prvom mjestu, a s obzirom na to da imaju šestero školske djece i dvoje predškolske, kao i dijete s posebnim

potrebama, dinamika obitelji nikad nije dosadna. „U srži našeg obiteljskog života leže zajedničke avanture koje nas vode preko vrhova planina koje krase Hrvatsku planinarsku obilaznicu. Svaki je vrh za nas poseban izazov i trijumf, a zadnji koji smo osvojili je sv. Ilija na Pelješcu, u slikovitom proljeću ove godine. Ono što je nekad bio zadatak samo za nas roditelje, da nosimo mlađe članove obitelji na našim planinarenjima, sada je prešlo u ruke naših starijih sinova koji su dovoljno odrasli da pridonesu. No, s vremenom se mijenjaju i naši prioriteti. Obiteljska planinarenja postaju rjeđa jer su vikendi ispunjeni školskim obvezama naše djece. Naše kćeri, osim redovitih školskih obveza, pohađaju i glazbenu školu, gdje svoje talente koriste dajući svoj glazbeni doprinos kroz dječji župni zbor. Trojica sinova završila su osnovnu glazbenu školu, a neki su već zakoračili prema sportu ili nastavku glazbenog obrazovanja u srednjoj školi. Da sve obveze naše velike obitelji funkcioniraju besprijekorno, Google kalendar postao je naš neprocjenjiv saveznik, zamijenivši staromodne papiriće s bilješkama i podsjetnicima.“

Zaključivši naš razgovor, pukovnik dr. Karačić pokazao nam je kako se vojna profesija i obiteljski život mogu izvrsno uklopiti. Kao otac osmero djece, kojima uz svoju suprugu, pruža stabilnost i ljubav, svoj životni moto vidi u vjeri, ljubavi i poslu koji obavlja sa strašću i posvećenošću. Unatoč izazovima koje pruža rad u vojsci, on pronalazi zadovoljstvo u služenju svojoj zemlji, svojoj obitelji i pozivu. Svojim primjerom i postignućima, inspiracija je za sve

mlade ljude koji se nalaze na početku svoje medicinske karijere. Na kraju, pukovnikov savjet za mlade liječnike, bez obzira na sektor u kojem rade, jasan je i jednostavan: „Imajte vjeru u Boga, u svoje znanje i sposobnosti. Također, naoružajte se strpljivošću. Poslušajte latinsku uzrečicu: *Omnia mea mecum porto!* Usavršavajte se u znanju i vještinama jer vam vlastito znanje i stečene vještine nitko ne može oduzeti.”

Njegove riječi poticaj su: ne bojati se izazova, ulagati u svoje znanje, vještine i karakter te biti strpljiv i izdržljiv na svojem putu. U vojnoj medicini, pukovnik Karačić ističe važnost profesionalnosti, čestitosti, tinskog rada i

ljubavi prema domovini. Ove vrijednosti, kaže, trebaju biti temelji svakog liječnika koji odluči pristupiti Hrvatskoj vojsci. Konačno, on je sam dokaz da se, uz iskrenu vjeru, strpljivost i posvećenost, može postići životna ravnoteža i uspjeh. Kroz svoju iznimnu karijeru vojnog liječnika, pukovnik Karačić naučio je kako vjera i potpora obitelji mogu biti temelji za izdržljivost, uspjeh i ravnotežu u životu. Neka nam njegova predanost, obitelj i vjera budu podsjetnik da se, uz istinsku strast i nepokolebljivu vjeru, može ostvariti iznimno ispunjen i sretan život. Uz takve vrijednosti u srcu, ne postoje granice onog što možemo postići.

Izvor: Hrvatski vojnik

Zadar: Posjet Samostanu benediktinki Svete Marije u Zadru

U utorak 16. siječnja 2024. članovi Podružnice HKLD-a u Zadru, predvođeni našim duhovnikom vlč. Martinom Jadreškom, posjetili su časne sestre u Samostanu benediktinki Svete Marije u Zadru. Dočekala nas je M. Anastazija Čizmin, opatica Samostana, sa svojim koludricama s kojima smo susret započeli zajedničkom molitvom u crkvi Svete Marije. Nastavili smo s obilaskom Samostana i saznali puno novih informacija o samom samostanu.

Opatice su nas upoznale sa svojim radom i djelom. Njihov život ispunjen je molitvom, čitanjem Svetog Pisma i duhovnih spisa, slavljenjem euharistije, razmatranjem Božje riječi u šutnji i tišini. Koludrice su pozvane i na rad koji im je povjeren, a Pravilo sv. Benedikta sažeto je u geslu „Moli i radi da se u svemu slavi Bog“.

Zadrani su vrlo ponosno na svoje benediktinke koje su stoljetne čuvarice kulturne baštine Zadra. A svima je poznato „Zlato i srebro Zadra“

– stalna izložbe crkvene umjetnosti u sklopu zadarskog Samostana benediktinki Sv. Marije. Susret s našim benediktinkama sve nas je duhovno obogatilo i donio mir u naša srca te smo se svi složili da ćemo susret ponoviti.

Ana Petrić Ažić, dr. med.

tajnica Podružnice HKLD-a u Zadru

Zagreb: Dan bolesnika u bazilici sv. Antuna u Zagrebu

U nedjelju 11. veljače 2024. u bazilici Sv. Antuna Padovanskog na zagrebačkom Svetom Duhu proslavljen je spomendan Gospe Lurdske i Svjetski dan bolesnika. U molitve su uključili sve bolesne osobe, osobito one koji zbog bolesti ne mogu sudjelovati u molitveno-liturgijsko-katehetskom životu Nadbiskupije. Na župnoj svetoj misi u slavlje su se uključili članovi Hrvatskoga katoličkog liječničkog društva (HKLD), Hrvatskog katoličkog društva medicinskih sestara i tehničara (HKDMST), studenti i profesori Odjela sestrinstva i Kluba „Nutrix“ Hrvatskog katoličkog sveučilišta (HKS) te medicinske sestre članice redovničkih zajednica pri Hrvatskoj redovničkoj konferenciji na čelu sa svojim Povjerenstvom. Nakon svih jutarnjih svetih misa, u katehetskoj dvorani *Antonio* vjernici su se mogli susresti s dežurnim liječnicima, medicinskim sestrama i studentima koji su mjerili krvni tlak i šećer u krvi te mogli dobiti besplatni savjet liječnika. Svima je podijeljena i ovogodišnja Papina poruka za Dan bolesnika.

Na početku svete mise sve je prisutne pozdravio župnik i rektor Bazilike **fra Ivan M. Lotar**, napose „sve one čiji dan slavimo danas, a to smo, u nekom širem kontekstu, zapravo svi mi: bolesni na tijelu, u duhu ili na duši. Nema osobe koja nije iskusila slabost, nemoć i teškoću bolesti. U našim molitvama su napose osobe s invaliditetom i teškoćama u razvoju te njihove obitelji.“

Svetu misu predslavio je **pater Ilija Grgić**, poglavar Misionara Krvi Kristove i duhovnik HKDMST-a, dok su u koncelebraciji, uz Rektora Bazilike, bili i rektor HKS-a **prof. dr. Željko Tanjić** i provincijal Hrvatske provincije svetoga Jeronima franjevaca konventualaca **fra Miljenko Hontić**.

„Pozdravljam sve vas koji svakodnevno služite dobru čovjeka stvorena na sliku i priliku Božju te pri tome hrabro i odvažno svjedočite vrijednosti evanđelja u vremenima kada to, kako kaže sv. Pavao, možda ponekad i nije zgodno“ – istaknuo je fra Ivan.

Pater Grgić je u svojoj homiliji istaknuo važnost obilježavanja Svjetskoga dana bolesnika osvrćući se na evanđeoski tekst apostola Marka. Prispodoba o Isusovom ozdravljanju gubavca jedno je od objašnjenja zašto je sv. Ivan Pavao II. uspostavio Svjetski dan bolesnika. Sveti Otac Ivan Pavao II. naglašavao je nadnaravnu dimenziju bolesti i proživljavanja iste, ističući važnost odnosa između Boga i bolesnika. Velečasni se nadovezao na Papinu izjavu rekavši kako je izrazito bitno da bolesnik prihvati svoje stanje i smogne hrabrosti da zamoli Boga za ozdravljenje jer je Bog uvijek uz sve ljude i nikada ih ne napušta. Gubavac iz Markova evanđelja simbol je svih bolesnika i njihovih patnji dok hode svojim putem k ozdravljenju, on je učinio upravo ono što je velečasni Ilija naglasio da je bitno, prihvatio je svoju bolest i pouzdao se u Boga da će mu pomoći na svome putu prema ozdravljenju.

Fra Ivan je na kraju zahvalio svima prisutnima: „Hvala svima vama imenovanima i, još češće

neimenovanim, junacima naših bolnica i drugih zdravstvenih ustanova. Napose svim bolničkim kapelanima. Dopustite mi spomenuti samo našega požrtvovnoga i hrabroga subrata **fra Filipa Musu**, ali i sve njegove kolege, koji na svaki telefonski poziv iz bolnica ostavljaju sav svoj posao, odmor, slobodno vrijeme te hitaju bolesniku u potrebi. Hvala svom medicinskom osoblju koje ima osjećaj za bolesnike potrebite svećenikova blagoslova, odrješenja, pričesti i bolesničkoga pomazanja, kao i svim članovima obitelji koji na vrijeme prepoznaju nužnost svećenikova dolaska. Hvala svima vama koji u bolnicama i pred njima molite i svjedočite svoju vjeru u kompleksnosti vremena i društva u kojem živimo! Hvala svima na suradnji i organizaciji ovoga lijepoga događaja. Posebno zahvaljujem dobročiniteljima koji su velikodušno posudili uređaje i pribor za mjerenje krvnog tlaka, kao i svim volonterima, poglavito studentima. Bratska zahvalnost ide i članici HKLD-a dr. Antoniji Vukšić, našoj župljanki, na ideji i inicijativi za ovaj susret.“

Nakon župnih obavijesti prisutnima se obratila i **prof. Danica Galešić Ljubanović**, predsjednica podružnice HKLD-a „Branimir Richter“ u Zagrebu istaknuvši svoju zahvalnost na gostoprimstvu i spomenuvši ukratko povijest

obilježavanja Svjetskoga dana bolesnika u Zagrebu. Svoj govor završila je riječima Majke Terezije, zaštitnice Odjela za sestrinstvo HKS-a: „Ne čekajte vođe; učinite to sami, čovjek čovjeku“, na taj način naglasivši važnost liječnika i medicinskih sestara na bolesnikovu putu k ozdravljenju. Na kraju svete mise, u znak zahvalnosti svih prisutnih poklonila je rektoru fra Ivanu i župi Sv. Antuna umjetničko djelo, sliku s moslavačkim pejzažom kao uspomenu na ovaj dan.

Tekst: *fra Ivan Marija Lotar*

Foto: *Badrov*

Požega: Članovi Podružnice HKLD-a u Požegi obilježili Dan bolesnika

Prigodom spomendana Gospe Lurdske i Svjetskog dana bolesnika, požeški biskup **mons. dr. Antun Škvorčević** pohodio je u četvrtak, 8. veljače 2024. Opću županijsku bolnicu u Požegi te u bolničkoj kapeli predvodio euharistijsko slavlje za bolesnike i bolničko osoblje. Na glavnom bolničkom ulazu biskupa su dočekali ravnatelj bolnice **dr. Ivan Vukoja**, zamjenica ravnatelja **dr. Matea Vujnović** i pomoćnica ravnatelja za sestrinstvo **s. Silvija Marić**. S biskupom su koncelebrirali bolnički dušobrižnik **vlč. Josip Krpeljević** i tajnik **vlč. Matej Siluković**.

Na početku slavlja biskup je s poštovanjem i radošću pozdravio ravnatelja i njegove suradnike, te sve bolničke djelatnike i nazočne bolesnike. S poštovanjem, jer vrše posebno djelo milosrđa u spomenutoj bolnici, pomažući onima koji su u posebnim životnim okolnostima, kako bi osjetili da su i u svojim zdravstvenim poteškoćama ljudi dostojanstva. S radošću, jer ponovno može ovdje predvoditi misno slavlje nakon što to minule tri godine zbog pandemije COVID-19 i nekih drugih okolnosti nije bilo moguće. Napomenuvši da slavimo spomendan Gospe Lurdske, biskup je podsjetio da je Lurd postao jedno od snažnih svjetskih duhovnih lječilišta, gdje bolesnici pronalaze sebe u višim i dubljim dimenzijama negoli je čovjekova tjelesnost, njegova bolest ili tjelesno zdravlje. Kazao je da se to lurdsko ozračje na ovaj spomendan na neki način proširuje diljem svijeta, te i mi želimo ovom svetom misom, svojom molitvom, sabranošću i duhovnošću

biti dio onoga što je u Lurdu pokrenula Isusova Majka.

Članicama Hrvatske katoličke udruge medicinskih sestara i tehničara u Požeškoj biskupiji čestitao je blagdan njihove svete zaštitnice. Čestitku je proširio i na sve druge, jer je Gospa Lurdska blagdan svih onih koji se potaknuti čežnjom zaustavljaju pred pitanjem kako doći do cjelovitog zdravlja duše i tijela, do pobjede nad smrću. Kazao je kako odgovor na tu čežnju pronalazimo u Isusu Kristu, u njegovoj ljubavi jačoj od smrti, koju je na križu posvjedočio, a koju slavimo u svakoj svetoj misi.

Upitavši u homiliji sudionike slavlja što bi to bilo zdravlje po koje dolazimo u bolnicu, i dokle ono seže, biskup je ustvrdio da zdravlje nije nešto što možemo kupiti u trgovini, izmjeriti metrom, ili staviti na vagu, jer ono nadilazi fizičko stanje našeg ljudskog postojanja. Izrazio je uvjerenja da radi toga svećenik ili biskup nije stranac kad dođe u bolnicu – i to ne samo onda kad se razboli, nego svaki puta kad s polazišta vjere dođe služiti zdravlju bolesnika – koje je jedna od njihovih najplemenitijih duhovnih djelatnosti. Kazao je da nas blagdan Gospe Lurdske duhovno prenosi u Lurd, gdje postoje neke klinike i djeluje određen broj liječnika, ali gdje se na osobit način snažno doživljava spomenuta neuhvatljivost zdravlja, ona dimenzija do koju ne mogu doprijeti ni liječnici ni bilo koji drugi ljudski stručnjaci, nego samo Bog. Naglasio je da se u Lurdu uči kako postati dionik Božjih mogućnosti s obzirom na naše zdravlje u svoj širini tog pojma, koji uključuje i čovjekovu tjelesnost i njegovu duhovnost. Lurd je mjesto gdje se fizičkim bolesnicima pomaže da ne budu duhovno izgubljeni, nego živi u dubini svoga bića kao neponovljive i jedinstvene osobe.

Polazeći od prvog naviještenog čitanja iz Knjige proroka Izaije, biskup je istaknuo kako je židovski narod u babilonskom sužanjstvu iskusio svu težinu gubitka vlastitog identiteta, ali je to za njega bilo spasonosno jer ga je Bog tim putem osvjestio kako mu se to dogodilo

zbog nevjernosti Bogu i njegovu Savezu, utemeljenom na Deset Božjih zapovijedi, ili deset „riječi“ (hebr. *dabarim*) ponašanja. Vršenje tih deset životnih pravila uzdižu čovjeka na Božju razinu postojanja, ne dopuštajući da potone u izgubljenost, u koju čovjek upada kad se odrekne Boga i počne živjeti po prohtjevima vlastite sebičnosti, ustvrdio je biskup. Kazao je da prorok Izaija u ovom ulomku pjeva radosnu pjesmu Jeruzalemu, pozivajući sunarodnjake da kliču i vesele se s njime zbog povratka oslobođenih sužanja, ozdravljenih u srcu nekoć odmetnutom od Boga a sada obnovljena vjernošću Bogu. Još je biskup spomenuo kako u toj prorokovoj lirskoj pjesmi Jeruzalemu prepoznajemo na neki način i pjesmu Lurdu, jer sva obećanja što ih je Bog po proroku dao Jeruzalcima na svoj su način ostvarena na tom svetom mjestu. Napose mir koji poput rijeke preplavljuje ljude, sigurnost koju osjećaju kao dojenče na grudima svoje majke, utjeha koju rasplakanom sinu može samo majka udijeliti, te radost i sreću koji cvatu poput mlade trave. Mir, sigurnost, utjeha, radost i sreća – sve su to neuhvatljive stvarnosti, koje sami sebi ne možemo udijeliti, a toliko su bitne za naše postojanje da bez njih nije moguće biti čovjek, ustvrdio je biskup. Riječima drevne a ponešto cinične poslovice „*Medice, cura teipsum!*“ – „Liječniče, izliječi samoga sebe!“ podsjetio je da pred spomenutim temeljnim stvarnostima našega života ostajemo nemoćni i upućeni na Božju milost i dobrotu, koja nam daruje puninu postojanja, nazvanu spasenje.

Osvrćući se na naviješteni evanđeoski ulomak o pohodu Blažene Djevice Marije rođakinji Elizabeti, biskup je kazao sudionicima slavlja kako se to dogodilo nakon što je Marija, prihvativši suradnju s Bogom na njegovu naumu spasenja, začela Isusa snagom Duha Svetoga. Naglasio je kako je Marija pohitjela na susret sa svojom rođakinjom koja je nerotkinja i u starosti, ali je Božjom odlukom na izvanredan način začela dijete, Ivana Krstitelja. Kazao je da su dvije spomenute žene postale duhovni prostor u kojem se Božje djelo vjerom prepoznaje, kojem se raduje, za njega zahvaljuje i s njim surađuje. Navedeno nas evanđelje uvjerava kako postoje

Božje mogućnosti i na zdravstvenom području te nam postavlja pitanje hoće li se one našom suradnjom ostvarivati te zdravlje dosegne onu puninu koju nazivamo spasenje u Isusu Kristu, život vječni, za kojim u dubini našeg srca čeznemo. Homiliju je biskup završio citatom iz Poruke pape Franje za ovogodišnji Svjetski dan bolesnika pod naslovom Nije dobro da čovjek bude sam (Post 2, 18). Kazao je da sveti Otac spomenuti svetopisamski navod primjenjuje na bolesnike i one koji im služe, te u svojoj Poruci između ostalog veli: „Prvi oblik skrbi koji nam je potreban u bolesti jest blizina puna suosjećanja i nježnosti. Brinuti se za bolesnu osobu, stoga, znači prije svega brinuti se za njezine odnose, sve odnose: s Bogom, s drugima – članovima obitelji, prijateljima, zdravstvenim djelatnicima – sa stvorenim svijetom, sa samim sobom. Je li to moguće? Da, moguće je i svi smo pozvani predano raditi na ostvarivanju toga. Pogledajmo sliku milosrdnog Samaritanca (usp. Lk 10, 25-37), njegovu sposobnost da se zaustavi i iskaže blizinu, nježnost kojom vida rane brata koji trpi. Imajmo na pameti ovu središnju istinu našega života: došli smo na svijet jer nas je netko prigrlilo, stvoreni smo za ljubav, pozvani smo na zajedništvo i bratstvo. Ta dimenzija našeg bića podupire nas posebno u vremenima bolesti i slabosti i prva je terapija koju svi zajedno moramo primjenjivati kako bismo liječili bolesti društva u kojem živimo. Vama koji bolujete od neke privremene ili kronične bolesti poručujem: nemojte se sramiti svoje želje za blizinom i nježnošću! Nemojte je skrivati i nemojte nikada misliti da ste drugima na teret! Stanje bolesti potiče svakoga da zaustavi pretjerani tempo u koji smo uronjeni i ponovno pronađe samoga sebe.“

„U ovoj promjeni epohe u kojoj živimo, posebno smo mi kršćani pozvani usvojiti suosjećajni Isusov pogled. Brinimo se za one koji pate i koji su sami, možda čak i potisnuti na rub društva i odbačeni. Liječimo rane samoće i izolacije uzajamnom ljubavlju koju nam Krist Gospodin daje u molitvi, a posebno u Euharistiji. I tako se složno suprotstavimo kulturi individualizma, ravnodušnosti, odbacivanja i razvijamo kulturu nježnosti i suosjećanja. Bolesni, slabi i siromašni su u središtu Crkve i moraju također biti u središtu naše ljudske pozornosti i naših pastoralnih nastojanja. Ne smijemo to zaboraviti! Povjermimo se Blaženoj Djevici Mariji, Zdravlju bolesnika, da nas zagovara i pomogne nam da budemo tvorci blizine i bratskih odnosa.»

Na svršetku misnog slavlja biskup je rekao da svetopisamski navod „nije dobro da čovjek bude sam“ svjedoči koliko su nam potrebni

drugi, osobito kad smo u stanju bolesti i nemoći. To je poziv da budemo ponajprije u zajedništvu s Bogom, jer smo u najtežoj osami onda kad svedemo sebe na sebe same, na ono što iz naših mogućnosti radimo, a to je uvijek „malo“ za naše srce koje nam kaže da smo stvoreni za „više“, dapače, za Onoga koji je naše „sve“, ustvrdio je biskup. Zamolio je Blaženu Djevicu Mariju neka bdije nad svakim bolesnikom, nad ovom ustanovom i svakim od nas, kako se nitko ne bi osjetio sâm, osobito u najtežim trenucima bolesti i umiranja. Svim bolničkim djelatnicima na čelu s ravnateljem zahvalio je za sve što u ovoj ustanovi čine za ljudsko zdravlje. Medicinskim sestrama zahvalio je što svojom stručnošću služe bolesnicima, a osobito za ono što svojim duhovnim nastojanjem unose u ovu bolnicu.

Izvor teksta i fotografija: pozeska-biskupija.hr

Zagreb: Liturgijsko slavlje u grkokatoličkoj konkatedrali svetih Ćirila i Metoda

U okviru korizmene pripreme za Uskrs, u konkatedrali svetih Ćirila i Metoda u Zagrebu, održano je svečano liturgijsko slavlje u četvrtak, 22. veljače 2024. Liturgijsko slavlje je predslavio **otac Nenad Krajačić**, župnik župe svetih Ćirila i Metoda u Zagrebu, uz nazočnost drugih grkokatoličkih svećenika i bogoslova. Slavlje je održano u Ćirilometodskoj ulici 1 u Zagrebu, na Velikoposni četvrtak, u kojem je na poseban način, pjevanjem liturgije, bilo naznačeno ozračje prvoga korizmenog tjedna.

Duhovni nagovor u okviru liturgijskog slavlja održao je **vlč. Matej Zakanj**, mladomisnik, župni vikar župe Svetog Pavla u Retkovcu i duhovnik Sekcije mladih HKLD-a. Osim vjernika ove grkokatoličke župe, liturgijskom su slavljju prisustvovali i članovi HKLD-a te vjernici bratovštine Marijanskog zavjeta za Domovinu.

Tijekom duhovnog nagovora, vlč. Zakanj se posebno osvrnuo na značenje sv. Bazilija Velikog, čije su ikona i relikvije smješteni na istaknutom mjestu u konkatedrali. Razmatrajući korizmeno vrijeme, posebno je naglasio aktualnost i tumačenje apostolskog nauka sv. Bazilija. Sv. Bazilije Veliki otac je istočnog monaštva, a sastavio je i svetu liturgiju (Liturgija Bazilija Velikog). Uz ostala djela, napisao je i Ascetiku koja sadrži vrlo korisna pravila i praktične pouke o krepostima i dužnostima monaha. U svojim je katehezama naglašavao važnost dviju dimenzija: milosrđa i poniznosti, koje predstavljaju savršen način življenja kršćanskoga života. On je svojoj braći uvijek naglašavao da moraju živjeti puninu onoga što je Isus Krist govorio – ljubav prema svome bližnjemu. Zato je na genijalan način uspio spojiti dvije strane kršćanskoga života: kontemplaciju i akciju. One se posebno očituju u suživotu i pomaganju svim kršćanima. Kao takav, ovaj je svetac bio jedan od utemeljitelja karitativnog rada kroz osnivanje bolnica i sirotišta.

Vlč. Matej Zakanj pozvao je prisutne da nauk sv. Bazilija Velikog pokušaju slijediti sjedinjujući

se s Kristom u molitvi, kako bi snagu te molitve prenosili na sve kršćane. Svetoga Bazilija posebno je zanimalo Srce Isusovo, sjedište Njegova osjećajnog života. Isus je imao prave ljudske osjećaje koji su u isto vrijeme bili i sveti. Imati zdrav, normalan i razvijen osjećajni život za čovjeka je veliko bogatstvo. Čovjek bez osjećaja duševno je sakat. Nedostaje mu nešto što je veoma važno za čovjeka. Čovjek koji se ne zna ničemu diviti, ni za čim čeznuti, ništa i nikoga ljubiti, pravi je duševni bogalj. A kad čovjeku nedostaju plemenitost, ljubaznost, požrtvovnost, ona neka unutarinja i vanjska finoća, on postaje grub i neosjetljiv za brata čovjeka koji je u potrebi.

U nastavku duhovnog nagovora, vlč. Zakanj je sve prisutne pozvao na dostojanstven korizmeni hod, prožet molitvom, postom i djelima milosrđa.

Nakon liturgijskog slavlja upriličeno je zajedničko druženje i razgledavanje stalnog postava Sakralnog muzeja Grkokatoličkog sjemeništa. Zajedničko slavlje se nastavilo u 20 sati na Kamenitim vratima molitvom svete krunice te prigodnom molitvom vjernika, što je organizirala bratovština Marijanskog zavjeta za Domovinu. Posebno je svečan i dirljiv dio večeri bio Molben Presvetoj Bogorodici. Na ovaj način, iskazano je štovanje Gospodinu i Bogorodici, te zajedništvo i ljepota kršćanskog slavljenja u duhu ekumenizma.

Tekst i fotografije: *prof. dr. sc. Zora Zakanj*

Varaždin: Održana korizmena duhovna obnova

U Varaždinu je 8. ožujka 2024. održana korizmena duhovna obnova za članove varaždinske i koprivničke podružnice HKLD-a. Susret je započeo nagovorom o molitvi koji je održao **vlč. Nikola Tomašević**, duhovnik varaždinske podružnice.

U prvom dijelu je bila riječ o tome kako je molitva egzistencijalna potreba svakoga čovjeka koja se može okarakterizirati kao dah duše (papa Franjo). Ako čovjek ne odgovara na tu potrebu, ne da duši disati.

Drugi dio nagovora je bio o discipliniranosti i redovitosti molitve te kako postići navedeno.

U trećem dijelu je bila riječ o važnosti trenutaka šutnje u molitvi, posebno na početku molitve,

u kojem se otvaramo ne samo za ono za što trenutno molimo, nego i za Boga samoga i Njegovu riječ koja je veći dar od svih drugih darova i milosti koje molitvama tražimo.

Nakon lijepog i poticajnog nagovora, prisutni članovi su imali priliku za pojedinačnu ispovijed, a potom je uslijedila sv. misa koju je predvodio varaždinski biskup **mons. Bože Radoš** u zajedništvu s **vlč. Nikolom Tomaševićem** i **vlč. Markom Domiterom**. Biskup je u homiliji govorio o Bogu koji je naš liječnik i koji je odredio lijek našim grijesima, a to su molitva, post i djela milosrđa.

Duhovnoj obnovi je prisustvovalo tridesetak članova iz obje podružnice koji su se po završetku duhovnog programa okupili na zajedničkom druženju i večeri u dvorani Biskupskog ordinarijata.

Veronika Jaković

Zagreb: Održano stručno predavanje doc. dr. sc. Darka Perovića

Podružnica HKLD-a „Branimir Richter“ u Zagrebu ugostila je 21. veljače 2024. **doc. dr. sc. Darka Perovića**, koji je u prepunoj *Dvorani Margarita Peraica* u Praškoj ulici u Zagrebu održao predavanje pod naslovom „Moderno liječenje križobolje“.

Koliko je tema aktualna, najbolje je svjedočio interes nazočnih koji su popunili dvoranu HKLD-a, ali i svih koji su predavanje pratili putem video prijenosa. Na početku predavanja, cijenjenog kolegu je predstavila predsjednica Podružnice **prof. dr. sc. Danica Galešić Ljubanović**, poželjevši mu dobrodošlicu.

Doc. prim. dr. sc. Darko Perović je specijalist opće kirurgije, subspecijalist iz traumatologije, voditelj Odjela za spinalnu kirurgiju u Zavodu za ortopediju i traumatologiju Kliničke bolnice Dubrava u Zagrebu. U uvodu je doc. Perović iznio osnovne pojmove i definicije križobolje te je, iznoseći podatke o epidemiologiji i prevalenciji križobolje, istaknuo da je križobolja nakon prehlade drugi najčešći razlog posjete pacijenata liječnicima obiteljske medicine. Prema najosnovnijoj podjeli, ona može biti akutna i kronična. Križobolja, posebno ona kronična, je za pacijenta, njegovu obitelj i društvo u cjelini neugodan simptom koji narušava kvalitetu života i uzrokuje visoku stopu dugotrajnih izostanaka s posla i bolovanja, što predstavlja „skupu dijagnozu“ s gledišta zdravstvene ekonomike.

Usljedio je prikaz razvoja konzervativnih i kirurških tehnika u liječenju križobolje, indikacije za njihovu primjenu, prikaz prednosti i nedostataka pojedinih metoda liječenja. Svoje je predavanje na poseban način učinio zanimljivim navodeći primjere iz vlastite prakse, te ishode liječenja u pacijenata pojedinih dobnih i etioloških skupina s križoboljom.

Put modernom liječenju križobolje u našoj zemlji počeo je 2008. godine zahvaljujući tadašnjem ministru zdravstva dr. Andri Vlahušiću koji je začetnik inicijative da se prvi zahvati, uz pomoć inozemnih kolega, izvedu u Dubrovniku. U

Dubrovniku je na edukaciji bio i doc. Perović te se nakon edukacije i uz konzultaciju s kolegama iz svijeta odlučio na prve minimalno invazivne zahvate u liječenju križobolje. Ubrzo je uslijedio razvoj novih minimalno invazivnih operacija u hrvatskim bolnicama. Zaista se može reći da su prikazane operativne metode (vertebroplastika, intersponizni umetak, perkutana fiksacija kralježnice, endoskopska discektomija, METRx dekompresija, SED) veliki napredak u operacijskom liječenju križobolje s visokom stopom uspješnosti. S druge strane, fascinira činjenica komfora za pacijente koji već nakon nekoliko sati praćenja ili sljedećeg dana mogu biti otpušteni na kućno liječenje.

U zaključnome dijelu svojega predavanja doc. Perović se osvrnuo na multidisciplinarni pristup problemu križobolje te činjenicu da ponekad pacijentu s križoboljom ne pomažu niti zahvati moderne minimalno invazivne vertebralne kirurgije. To znači da etiologiju križobolje, kao jedne od najčešćih bolesti modernog doba, treba promatrati i liječiti s više aspekata o čemu najbolje govore riječi sv. Ivana Pavla II. iz enciklike *Salvifici doloris* (Spasonosno trpljenje) broj 5: „Čovjek trpi na različite načine

koje medicina često ne dohvaća ni svojim najrazvijenijim specijalizacijama. Patnja je nešto šire od bolesti, nešto složenije i dublje ukorijenjeno u samu narav. Riječ je, dakle, o boli duhovne naravi, a ne samo o psihičkoj dimenziji boli koja prati kako moralno tako i tjelesnu patnju.“

Zahvalivši se predavaču na odazivu, izvrsnom i poticajnom predavanju, predsjednica Podružnice, prof. dr. sc. Danica Galešić Ljubanović poklonila je doc. Peroviću poticajni poklon: knjigu drugog predsjednika HKLD-a, pokojnog akademika Antona Švajgera „Spisi medicinske etike“.

Tekst i fotografije: *prof. dr. sc. Zora Zakanj, dr. med.*

Nakon ovoga izuzetno zanimljivog i aktualnog predavanja, uslijedila je poticajna rasprava među sudionicima, koji su potvrdili velike uspjehe u napretku operativnog liječenja križobolje, ali i potrebi da se više radi na kvalitetnom, multidisciplinarnom i duhovnom pristupu u liječenju ovih bolesnika.

Split: Održana tradicionalna korizmena duhovna obnova

U petak 8. ožujka 2024. godine u popodnevnim i večernjim satima održana je u Franjevačkom samostanu o. Ante Antića u Splitu korizmena duhovna obnova za članove HKLD-a. Sastojala se od tri dijela, a predvodio ju je duhovnik splitske podružnice **izv. prof. fra Domagoj Runje**.

Prigodno datumu održavanja duhovne obnove, u prvom dijelu promišljali smo i razgovarali na temelju teksta devetoga poglavlja Sažetoga izvješća Prvoga zasjedanja XVI. redovne opće skupštine biskupske sinode održanoga u Rimu od 4. do 29. listopada 2023. godine. Riječ je o poglavlju koje nosi naslov „Žene u životu i poslanju Crkve“.

Konvergencije (teme oko kojih postoji suglasje) kao i pitanja koja treba razmotriti te prijedloge u vezi s razmatranim temama donijeli su u svom izvješću sudionici Sinode iz raznih dijelova svijeta, a mi smo ih promatrali kroz prizmu prisutnosti žena u životu i poslanju Crkve u našoj sredini. Na početku smo se prisjetili kako su, od samog početka stvaranja, muškarac i žena zamišljeni kroz jedinstvo i različitost, kao zajedništvo bez „natjecateljske odgovornosti“. U razmišljanja i govoru o trenutnim, ali i budućim ulogama žena u Crkvi, treba svakako izbaciti izričaj koji ovaj govor percipira kroz „pitanje“ ili (još više

pogrešno) „problem“ žena u poslanju Crkve. Zapaženo je kako su žene, uz nezamjenjivu ulogu odgojiteljice u vjeri u vlastitoj obitelji, zauzete i odgovorne i u mnogim duhovnim i pastoralnim aktivnosti župnih zajednica, premda obično ne na formalan način u smislu obnašanja ustanovljenih crkvenih službi.

U drugom dijelu duhovne obnove sudjelovali smo u pobožnosti Križnoga puta u samostanskoj crkvi Presvetoga Otkupitelja. Veoma poticajna prigodna razmatranja pripremili su i čitali članovi Franjevačke mladeži, a nakon Križnoga puta uslijedilo je euharistijsko slavlje s Večernjom iz časoslova.

Treći dio bilo je druženje uz prigodni stol u korizmenom duhu i ozračju bratske ljubavi dok su nam u ušima odzvanjale riječi Evanđelja koje smo upravo čuli na svetoj misi: Boga ljubiti iz svega srca, iz svega razuma i iz sve snage i ljubiti bližnjega kao sebe samoga – više je nego sve paljenice i žrtve. (Mk 12,33).

Fra Domagoj Runje

duhovnik Splitske podružnice HKLD-a

Dr Ivica Grković

predsjednik Splitske podružnice HKLD-a

Osijek: Korizmena duhovna obnova triju katoličkih udruga

U organizaciji Instituta za novu evangelizaciju *Sveti Ivan Pavao II.* u Osijeku je u Nadbiskupskom vikarijatu 13. ožujka 2024. održana korizmena duhovna obnova za članstva Podružnice HKLD-a u Osijeku, Udruge katoličkih intelektualaca i Katoličke udruge za pomoć starijim i nemoćnim osobama „Veronikin rubac“.

Duhovno-molitveni susret sastojao se od: pripreme za sakrament pomirenja, molitve, triju duhovnih skladba u solističkoj izvedbi **Kristine Owais**, sopranistice u Oprenom ansamblu HNK-a u Osijeku, slušanja Božje riječi uz razmatranje bibličara **vlč. dr. sc. Ivana Benakovića** u vidu duhovne meditacije, zajedničkoga promišljanja o poslušanom te završne molitve.

Priprava je započela prilikom za sakrament sve-te ispovijedi te su pokornicima na raspolaganju bili **vlč. Benaković**, **vlč. Davor Vuković** i **fra Zoltan Dukai**. Večernje sabiranje je molitveno otvorio vlč. dr. sc. Davor Vuković, predstojnik Instituta i duhovnik katoličkih liječnika i intelektualaca, koji je prethodno pozdravio članstvo i predsjednicu osječke podružnice HKLD-a **prim. dr. sc. Jadranku Arambašić**, članstvo UKI-ja i u ime odsutne predsjednice **prof. dr. sc. Ružice Pšihistal**, volontere i predsjednicu „Veronikina rupca“ **Ines Maldini**, svećenike i umjetnicu Owais koja je pjevanjem skladbe Ave Marija usvećanila zajedničku pripravu za Uskrs. Uvo-deći u promišljanje o polazišnom biblijskom tekstu iz Ivanova evanđelja, Benaković je razložio kontekst Isusova govora, s polemičkim tonom u kojemu Isus u prvom licu govori o samome sebi. „Isus je doveden u pitanje, htjeli su ga zapravo ubiti i upravo je to ono što je i sama muka, smrt

i uskrsnuće Isusa Krista koja je trajna opozicija između Krista i svijeta u kojoj je Krist pokazao način kako živjeti sa svijetom i u svijetu. To je biblijski tekst kojeg ste danas mogli slušati na misnom slavlju. Kako bismo razumjeli tekst, moramo se smjestiti u kontekst (Iv 5,1-3a.5-16) – Isus je ozdravio uzetoga čovjeka ‘u Jeruzalemu se kod Ovcjih vrata nalazi kupalište koje se hebrejski zove Bethzatha, a ima pet trijemova’. Isus je ozdravio čovjeka i nastaje problem: ‘Zbog toga su Židovi još više gledali da ga ubiju’ (Iv 5, 17) jer ne samo što je izliječio čovjeka u subotu, kršeći subotu po židovskome zakonu, nego i Boga naziva Ocem izjednačujući sebe sa Bogom te kreće Isusova besjeda o samome sebi u kojoj on na neki način opravdava samoga sebe i prikazuje tko je Isus Krist. To je temeljna misao. Uđemo li u tu istu dinamiku shvaćanja i spoznavanja tko je osoba Isusa Krista, onda ćemo i mi sami moći zrelije živjeti svoje kršćanstvo. ‘Zaista, zaista, kažem vam: Sin ne može sam od sebe činiti ništa, doli što vidi da čini Otac; što on čini, to jednako i Sin čini. Jer Otac ljubi Sina i pokazuje mu sve što sam čini. Pokazat će mu i veća djela od ovih te ćete se čudom čuditi. Uistinu, kao što Otac uskrisuje mrtve i oživljava tako i Sin oživljava koje hoće. Otac doista ne sudi nikomu: sav je sud predao Sinu, da svi časte Sina kao što časte Oca...’, poručio je vlč. Benaković.

Razložio je što znači biti poučen tek o istinama vjere i imati osobno znanje o osobi Isusa Krista, imati iskustvo vjere u intimnom odnosu s Bogom, recimo pri ulasku u sakramentalni brak, ženidbu, pitajući je li brak valjan za nevjerujuće bez iskustva vjere. Spomenuo je kako isusovci imaju tečaj molitve, tečaj kršćanske duhovnosti rekavši kako je zanimljivo pitanje znamo li uopće moliti: „Kakva je tvoja molitva, je li tek nabranje nekih naučenih fraza? Je li to istinska svijest o Bogu da je On živ, djeluje i da svoje biće, sve što jesi stavljaš u odnos s Bogom? Tako da posao koji radiš, činiš iz kršćanskoga uvjerenja da postoji Bog, postoji onostrani Božji korektiv i da nećeš učiniti nešto što bi, možda,

učinio da Boga nema. Važno je posvješćivati koliko istinski vjerujemo u Boga koji, doista, treba prožeti sve ono što mi jesmo!“

Spomenuvši knjigu „Zemlja staza nebeska“ (izdavač KS 2023.) francuskog filozofa Fabricea Hadjadja, Benaković je pojasnio tezu u knjizi „da mi vjernici trebamo napustiti paradigmu promatranja Boga – zemlja je samo put u nebo, mi ćemo jednoga dana znati što je Bog, a Hadjadj kaže ne, i pogledamo li teologiju sv. Augustina, Tomu Akvonskog, svi su govorili o nečemu drugome“. „Zemlja je putokaz i mi se pripremamo, ali mi veća sada i ovdje moramo početi promatrati znakove Božje prisutnosti. I to je ono o čemu govori biblijski tekst Ivanova evanđelja (Iv 5, 17-30) i tu je, usudio bih se reći, kriza Crkve danas. Previše smo se fiksirali na ‘jednoga dana ćemo nešto živjeti’. Ne! Ivanovo evanđelje, po pitanju eshatologije, nauka o posljednjim stvarima, naviješta prostornu prezentsku eshatologiju. To znači da naglašava sadašnji trenutak. Znači, kada si na euharistijskom slavlju i moliš, moliš u svijesti da sada već istinski kušaš Boga, povezuješ se intimno s njime i to već sada i ovdje stvara nebeski potencijal. I tvoj život, koji će jednoga dana nastupiti kao vječni život u Bogu, samo je produžetak onoga što si ti ovdje već sada počeo živjeti. To je jako važno shvatiti! Tada, doista, kršćanstvo ima smisla, oplemenjuje moj život. Promatramo li već sada ono u čemu živimo i krećemo se, možemo prepoznati Bog jest, Bog je tu, On djeluje, upravlja procesima“, promišljao je Benaković.

Ukazao je na česti problem kod intelektualaca u kojemu intelekt postavlja jako puno pitanja pa „intelekt može biti prepreka dolasku u osobni odnos s Bogom, u intimno povezivanje s Kristom jer razumski želimo opravdati događaje, primjerice grijeh“. Razložio je kako „za otvorenu vjeru ne treba fakultet nego milost i molitva, otvorenost za Boga i njegovu milost“ te se „vjera rađa u vlastitoj nemoći, nesposobnosti, krhkosti bića i tada je čovjek istinski otvoren i poslušan Bogu koji može donijeti red, svojom milošću uspostaviti pravilne odnose među ljudima, a to je ono što je Isus činio za svoga zemaljskoga života i čini danas u snazi svoga Uskrsnuća“.

Vlč. Benaković opetovao je temeljnu važnost iskustva vjere, Božjega prisuća u vlastitom životu (obitelji, na radnom mjestu) i „istinske vjernosti na koju se izliva blagoslov“ te pojasnivši redak (Iv 5, 24) tko sluša moju riječ i vjeruje onomu koji me posla, ima život vječni, kazao kako je to „prezentska perspektiva Ivanova evanđelja“.

„Slušanje Božjega glasa je ekvivalent, znak jednakosti sa vjerovati. Slušati Kristovu riječ i vjerovati je isto. Koliko je čitanje Biblije prisutno u tvom životu? U posluhu vjere, Kristu, Riječi, dopuštaš li da te Riječ mijenja? Biblijski tekst je performativni, oblikovateljski govor... Krist ima Život i daruje nama Život. Za to ćemo moliti na koncu promišljanja. Darovan nam je biološki život, tu smo. Zašto ne bismo iskoristili život da postane vječni život! Kršćanska nas vjera uči da, ukoliko ovdje i sada: oslušujemo, vjerujemo i kušamo istinski Boga, dopuštamo da nas On mijenja, raduje i otkrivamo njegovo lice, onda nećemo govoriti da je život prijelaz u ništavilo, nego vjerujemo da, doista, prelazimo u simfoniju radosti, preobilje radosti koju smo ovdje sada iskusili kao kršćanska zajednica, vjernici koji su dopustili Kristu prožimati našu stvarnost“, zaključio je Benaković.

Poslušano je pjevanje „Krist na žalu“ i moderator Vuković potaknuo je razgovor o poslušanom. Nadovezujući se na misao o posadašnjenju Božje riječi u konkretnom življenju Riječi, fra Zoltan Dukai, franjevac u Franjevačkom samostanu sv. Križa u Tvrdi i duhovnik „Veronikina rupca“, darovao je svećenicima presliku knjige *Biblija i molitva* pojasnivši kako autor Mariano Magrassi u vrijednomu štivu (prijevod o. dr. Martina Kirigina tiskao je Benediktinski samostan u Čokovcu 1988.) upućuje da „moramo živjeti biblijskim životom te se svaki kršćanski život nalazi u napetosti između ‘već’ i ‘još ne’, a to znači sadašnji trenutak spasenjske ekonomije“.

Duhovna obnova zaključena je molitvom i završnim blagoslovom vlč. Benakovića te pjesmom *Milost*. Za susret triju katoličkih udruga zahvalio je Vuković uzdajući će da će duhovna obnova biti plodonosna.

Nevenka Špoljarić

Izvor: djos.hr

Slavonski Brod: Korizmena duhovna obnova

Članovi Podružnice HKLD-a u Slavonskom Brodu organizirali su već tradicionalnu korizmenu duhovnu obnovu koju je predvodio duhovnik Podružnice **vlč. Robert Farkaš**, župnik Župe sv. Leopolda Mandića na Mikrorajonu u Slavonskom Brodu.

Obnova je započela pobožnošću križnoga puta čije su tekstove čitali liječnici bračni par Ivan Krajinović, predsjednik društva i supruga mu Gabrijela. Predvođeni potom misno slavljem duhovnik Farkaš svoje je župljane pozvao da posebno mole za liječnike, da se ugledaju na Isusa najvećeg liječnika kako bi poput njega s pažnjom i strpljenjem liječili svoje pacijente. Pojasnio je kako je uz tjelesno jednako važno i duhovno zdravlje.

„Korizma nas potiče da posvetimo pažnju ne samo tjelesnom, nego i duhovnom zdravlju, a lijek za to su post, molitva i dobra djela. Korizma je ljekovito vrijeme, koje nas želi ojačati duhovno kako bi tjelesne patnje i križeve mogli nositi s vjerom, s pouzdanjem. Bog dopušta patnju, jer kroz nju puno toga možemo načuti, ojačati,

shvatiti koliko nam je Bog potreban, koliko smo maleni...“, rekao je uz ostalo duhovnik Farkaš.

Ustvrdio je da, iako to nije lako, isplati se ovdje na zemlji postiti, moliti, dobra djela činiti, Božju riječ slušati i izvršavati, jer ono što nas u vječnom životu čeka je ljepše i bolje od svega ovoga što na ovoj zemlji proživljavamo.

Liječnici su druženje nastavili u župnoj vjeronaučnoj dvorani gdje im se obratio predsjednik Podružnice **dr. Ivan Krajinović**.

Ivan Krajinović

Dubrovnik: Korizmena duhovna obnova

Korizmena duhovna obnova za medicinsko osoblje održana je u bolničkoj kapelici OB Dubrovnik u ponedjeljak 18. ožujka 2024. u organizaciji Podružnice HKLD-a u Dubrovniku, u suradnji s podružnicom Hrvatskog katoličkog društva medicinskih sestara i tehničara. Duhovnu obnovu predvodio je duhovnik Podružnice HKLD-a don Marinko Šljivić. Razmatrali smo vrline svete Marte koja je bila potpuno predana sadašnjem trenutku i onome što radi, svoje probleme predavala izravno Isusu te je nakon njegovog ukora, nastavila s radom u duhu redovničkog gesla – čini što činiš.

Tomislav Ljubičić

Požega: Prim. Georgije Diklić dobitnik nagrade za životno djelo

Najstariji živi primarijus požeške bolnice **prim. dr. Georgije Diklić**, zajedno sa svojom pokojnom suprugom Verom član Podružnice HKLD-a u Požegi od njezinog osnutka, dobitnik je nagrade Grada Požege za životno djelo.

Rođen je 14. studenoga 1933. godine u Dopsinu (Vladislavci). Nakon završene osnovne škole u Osijeku, pohađa požešku Gimnaziju, a potom završava Medicinski i Veterinarski fakultet u Zagrebu. Zaposlio se u Medicinskom centru u Požegi. Nakon završene specijalizacije u Zagrebu, 1970. godine osniva Odjel radiologije u požeškoj bolnici. Prim. Diklić objavio je značajan broj radova kao prvi autor iz područja kliničke radiologije, u za to doba istaknutim časopisima. Kao pomoćnik ravnatelja dao je značajan doprinos u izgradnji požeške bolnice u kojoj je proveo cijeli radni vijek.

Pored liječničkog poziva, angažirao se u kulturnom i vjerničkom životu Požege i Hrvatske. Značajan doprinos dao je u organizaciji arheološkog iskapanja benediktinske opatije svetog Mihovila na lokalitetu Rudine. Objavio je samostalne publikacije Iskrice duha (2002.), Didine pjesmice (2008.), Zavičajne ravni (2010.), Izazovi pogleda (2021.) i Promišljanja (2023.). U pripremi je i monografija o plemićkoj obitelji Kraljević iz koje potječe njegova pokojna supruga Vera. U Domovinskom ratu bio je predsjednik Mirotnog pokreta koji je pridonio mirnoj predaji požeške vojarne.

Kao kršćanin dao je neprocjenjiv doprinos ekumenizmu. Na njegova ekumenska razmišljanja utjecali su njegovi roditelji, supruga Vera te intenzivna suradnja s kardinalom Franjom Kuharićem, biskupima Đurom Kokšom i Antunom Škvorčevićem, episkopom Emilijanom Marinovićem, don Živkom Kustićem, akademikom Matkom Peićem i drugima. Kao

član Republičke vjerske komisije sudjelovao je u organizaciji prvog dolaska Pape Ivana Pavla II. u Hrvatsku 1994. godine.

Životni put prim. Diklića put je hrabrog i dosljednog liječnika, kršćanina i humanista. Temelj njegovog životnog djela je poštivanje svakog ljudskog bića, njegovog identiteta te uvažavanje i spajanje različitosti. Svojim životom ističe jedinstvo fizičke i psihičke komponente čovjeka, franklovski im dodaje nedjeljivu duhovnu komponentu, a štamparovski dodatno i socijalnu.

Ivan Čelić

Sastanak Upravnog odbora FEAMC-a i konferencija „Profesionalni i etički izazovi u medicini tijekom ratnih sukoba“

Đakovo – Vukovar
30. svibnja – 2. lipnja 2024.

Hrvatsko katoličko liječničko društvo (HKLD) ove godine će biti domaćin sastanka Upravnog odbora FEAMC-a (Europska federacija katoličkih liječničkih društava) koji će se održati 30. svibnja – 2. lipnja 2024. godine u Đakovu i Vukovaru. Tim povodom na poziv FEAMC-a organizirati ćemo konferenciju „Profesionalni i etički izazovi u medicini tijekom ratnih sukoba“. Budući da trenutno bjesne brojni oružani sukobi diljem svijeta (Rusija-Ukrajina, Izrael-Palestina, Sirija, Mjanmar, Sudan, Burkina Faso, Haiti...), ratna medicina je postala važan globalni zdravstveni problem. Nažalost, jedna od prvih žrtava rata je zdravstveni sustav jer često bivaju napadnute i oštećene zdravstvene ustanove, a mnogi zdravstveni djelatnici i sami postaju žrtve. Liječnici i drugi zdravstveni djelatnici moraju pružiti odgovarajuću zdravstvenu skrb u ekstremnim uvjetima, suočavajući se s nizom profesionalnih i etičkih izazova.

Ugledni međunarodni znanstvenici i stručnjaci govorit će na ovoj konferenciji o različitim aspektima ratne medicine, uključujući duhovnu pomoć vojnicima, civilima i zdravstvenim radnicima tijekom oružanih sukoba. Domaćini iz Hrvatske iznijet će svoja iskustva iz Domovinskog rata u kojemu su zdravstveni djelatnici odigrali veliku ulogu u očuvanju zdravstvenog sustava pod velikim pritiskom, a svojim herojskim naporima omogućili pružanje odgovarajuće zdravstvene skrbi vojnicima i civilima, nerijetko i onima s protivničke strane. Ujedno će ovo biti prilika da se liječnicima iz Europe prikažu stradanja zdravstvenih ustanova i zdravstvenih djelatnika te iskustva hrvatske ratne medicine tijekom Domovinskog rata. Globalna zdravstvena zajednica mora se uključiti u zagovaranje zaštite vojnika i civila, ali i zdravstvenih radnika u ratom zahvaćenim područjima.

ORGANIZATORI

Europska federacija katoličkih liječničkih društava (FEAMC, Fédération Européenne des Associations Médicales Catholiques)

Hrvatsko katoličko liječničko društvo (HKLD)

ZNANSTVENI ODBOR

Prof. Vincenzo Defilippis, MD, PhD (Bari, Italy) – predsjednik FEAMC-a

Prof. Rok Čivljak, MD, PhD (Zagreb, Croatia) – predsjednik HKLD-a

Prof. Rev. Ivan Bodrožić, PhD (Split, Croatia)

Petar Bilić, MD, PhD (Zagreb, Croatia)

Prof. Frans J. van Ittersum, MD, PhD (Amsterdam, The Netherlands)

Prof. Ivica Grković, MD, PhD (Split, Croatia)

Darko Richter, MD, PhD (Zagreb, Croatia)

ORGANIZACIJSKI ODBOR (abecednim redom)

Prof. Jadranka Arambašić, MD, PhD (Osijek, Croatia)

Ivan Ćelić, MD, PhD (Zagreb, Croatia)

Andrea Koščec, M.Pharm. (Zagreb, Croatia)

Andrija Miculinić, MD (Zagreb, Croatia)

Rev. Pavao Mikulčić, PhD (Đakovo, Croatia)

Mirko Petrošević, MD (Đakovo, Croatia)

POZVANI PREDAVAČI (abecednim redom)

Jure Bogdan (Zagreb, Croatia)

Ihor Bojko (Lviv, Ukraine)

Vincenzo Defilippis (Bari, Italy)

Rok Čivljak (Zagreb, Croatia)

Anica Djamić (Croatia/Ukraine)

Ivica Grković (Split, Croatia)

Frans J. van Ittersum (Amsterdam, The Netherlands)

Elena Jelavić (Zagreb, Croatia)

Dubravka Kocijan Hercigonja (Zagreb, Croatia)

Andrea Koščec (Zagreb, Croatia)

Simon Kulli (Vau i Dejës, Albania)

Matko Marušić (Zagreb, Croatia)

Réginald Moreels (Belgium)

Ružica Pavić-Kevrić (Zagreb, Croatia)

Renzo Pegoraro (Vatican/Italy)

Nicola Petrosillo (Rome, Italy)

Darko Richter (Zagreb, Croatia)

Irena Zakarija Grković (Split, Croatia)

PRELIMINARNI PROGRAM

Četvrtak, 30. svibnja 2024.

8:00 – 14:00	Dolazak pozvanih predavača u Zračnu luku Franjo Tuđman
14:00	Prijevoz autobusom do Đakova
18:30	Sudjelovanje na svečanoj misi i tijelovskoj procesiji u đakovačkoj katedrali
20:00	Večera, noćenje

Petak, 31. svibnja 2024.

7:30	Doručak
9:30 – 11:00	Predavanja – Sekcija 1
11:00	Stanka za okrjepu
11:30 – 13:00	Predavanja – Sekcija 2
13:00	Ručak
14:30 – 17:00	Predavanja – Sekcija 3
18:30	Sвета misa u đakovačkoj katedrali
20:00	Svečana večera

Subota, 1. lipnja 2024.

7:30	Doručak
9:00	Odlazak u Vukovar
9:30	Posjet Nacionalnoj memorijalnoj bolnici „Dr. Juraj Njavro“ u Vukovaru
10:30 – 12:00	Predavanja – Sekcija 4
12:00	Zatvaranje konferencije
12:30	Stanka za okrjepu
13:00	Obilazak Gradskog muzeja u dvorcu Eltz, Memorijalnog groblja žrtava Domovinskog rata u Vukovaru, Spomen doma Ovčara
15:00	Izlet u Ilok (Dvorac Odescalchi, Franjevački samostan, Principovac)
18:00	Sвета misa u crkvi sv. Ivana Kapistrana u Iloku
19:30	Večera

Nedjelja, 2. lipnja 2024.

8:00	Doručak
10:30	Sвета misa u đakovačkoj katedrali i susret s nadbiskupom mons. Đurom Hranićem
14:00	Povratak u Zagreb

REGISTRACIJA I KOTIZACIJA

Kotizacija uključuje pristup konferenciji, radne materijale, smještaj za 3 noćenja u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama, sve obroke, okrjepu u stankama te društveni program. U kotizaciju nisu uključeni putni troškovi. Registracija i uplata kotizacije obavlja se preko mrežne stranice FEAMC-a na: <https://feamc.eu/feamc-2024-meeting-professional-and-ethical-challenges-in-medicine-during-war/>

Kotizacija	
Članovi FEAMC-a i HKLD-a	EUR 300
Ostali sudionici	EUR 400
Osobe u pratnji	EUR 300
Studenti i specijalizanti	EUR 150
Registracija poslije 1. svibnja 2024.	EUR 500

HKLD će osigurati sufinanciranje za ograničeni broj sudionika (članova HKLD) pri čemu će prednost imati članovi Sekcije mladih te oni koji se ranije prijave. Mole se članovi HKLD-a i naši podupiratelji koji su zainteresirani pomoći organizaciju ove konferencije da svoje donacije uplate na račun HKLD-a:

Hrvatsko katoličko liječničko društvo
 HPB IBAN: HR7323900011100374608
 SVRHA UPLATE: "donacija za troškove konferencije u Đakovu"
 POZIV NA BROJ: u malu kućicu upisati "99"
 Za dodatne informacije i registraciju javiti se u:

Ured HKLD-a:

Tajništvo (Slavica Grubišić, Andrea Koščec)
 Mail: tajnistvo@hkld.hr

Ured FEAMC-a:

Mail: secretary-general@feamc.eu / diogocunhasa@hotmail.com

Poruka predsjednika FEAMC-a za Uskrs 2024.

Dragi kolege i dragi prijatelji,

Veliki tjedan počinje!

Svake godine opetovano proživljavamo ovo vrijeme iščekivanja Isusa koji ulazi u Jeruzalem, kao i bol njegovog raspeća te naposljetku radost Uskrsnuća.

Susrećemo mnoga lica iz narativa Evanđelja: Judu, koji izdaje i ne vjeruje u Gospodinovo oprostjenje te odlazi da se objesi; Petra koji ga izdaje, ali se priklanja Božjoj milosti; dva zločinca raspeta uz Isusa, jednoga koji prkosi i nastavlja Ga vrijeđa, drugoga koji pak priznaje da je On onaj Pravedni te Ga moli za oprostjenje. Ali Marijino lice prati nas dok slijedimo Isusa: njena tišina, njena bol koja slama srce, njene suze te njena nada, drže nas za ruke dok doživljavamo Uskrsnu trodnevnicu.

Zamišljam Mariju odjevenu ne kako se pojavljuje u našim procesijama Velikog petka, nego u pregači, kao jednu od onih koje su nosile naše majke ili bake: pregače posluživanja

i dobrodošlice. Da, zamišljam ju kako nosi pregaču jer je to konkretan znak svakodnevnog služenja životu i svjesno prihvaćanje Božje volje (Ecce).

Ako smo i mi, kao liječnici i kršćani, autentični sluge života (kako nas naš voljeni papa Franjo potiče da budemo), hajdemo onda stajati uz Mariju uz podnožje križa (Stabat), bilo kojeg križa koji čovječanstvo danas proživljava (žrtve rata i progona, migranti koji umiru ili su u poteškoćama na kopnu ili moru, gladni ili ostavljeni, „odbačeni“ naših raskošnih društava); neka naša razočaranja i suze nađu utjehu u Mariji (ona nikad nama neće reći „ma nije to ništa“, nego uvijek „ja sam uz tebe“); pouzdajmo se u Mariju u iskušenjima i hrabrom svjedočenju, jer ne ostavlja nas same i uvijek nas zagovara pred svojim Sinom.

Dakle, dragi prijatelji, sretan Veliki tjedan, intenzivno proživljen da prelazeći kroz dugu noć križa s pouzdanjem dospijemo do zore Uskrsnuća i radujemo se s Marijom (Magnificat).

Sve najbolje svakome od vas (vidim vaša lica u svojim mislima, jedno po jedno), vašim obiteljima, društvima, vašim bolesnicima, a osobito želim svako dobro uz dodatan nalet osjećaja i molitvi, Ukrajinskom narodu i svima na svijetu koji traže i čekaju mir, mir i mir.

Sve vas imam u svom zagrljaju.

Vincenzo Defilippis
predsjednik FEAMC-a

Izvor: <https://feamc.eu/presidents-message-for-holy-easter-2024/>

Prijevod: *Andrija Miculinić, dr. med.*

Nova izdanja HKLD-a u Biblioteci Signa cordis

Knjiga 5.

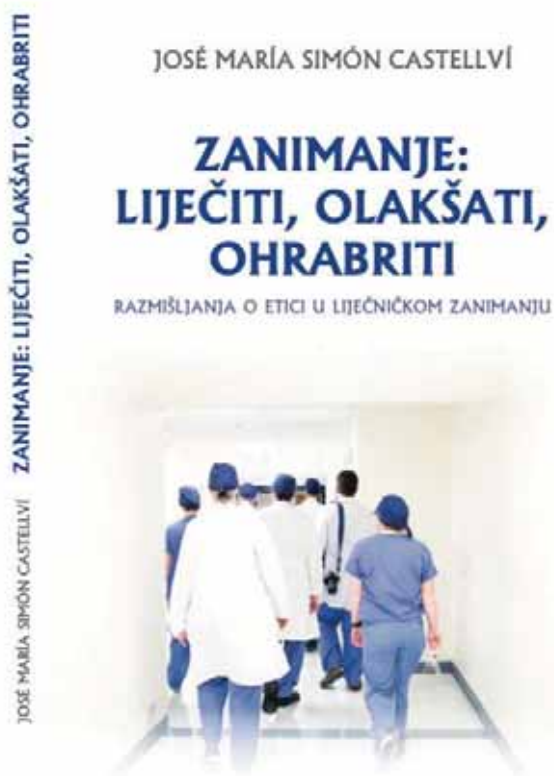
AUTOR: José María Simón Castellví

NASLOV IZDANJA: Zanimanje: liječiti, olakšati, ohrabriti – Razmišljanja o etici u liječničkom pozivu

UREDNICI: Rok Čivljak, Ivan Bodrožić

IZDAVAČI: Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Katolička izdavačka kuća i časopis Crkva u svijetu

Zagreb – Split, 2024.

Knjiga 6.

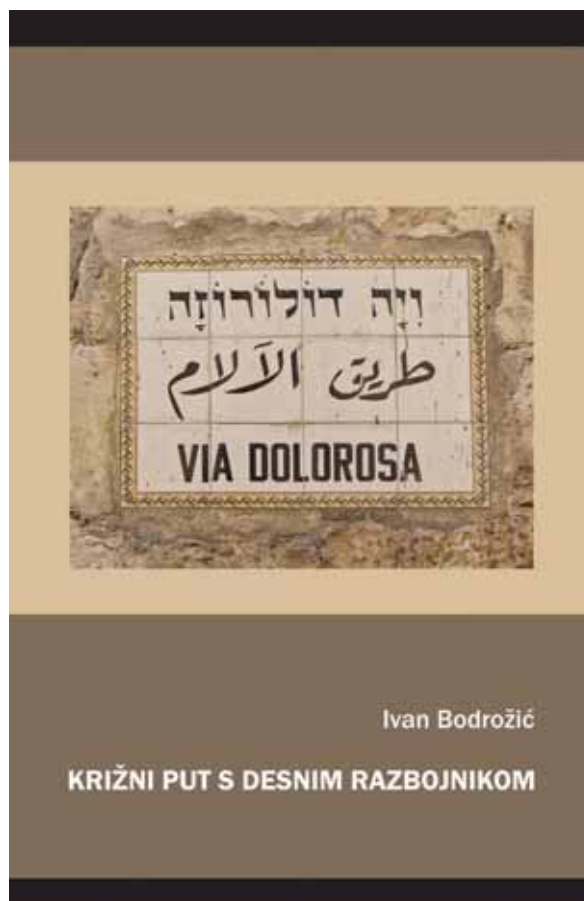
AUTOR: Ivan Bodrožić

NASLOV IZDANJA: Križni put s desnim razbojnikom

UREDNIK: Ivan Ćelić

IZDAVAČ: Hrvatsko katoličko liječničko društvo
Zagreb, 2024.

Knjige se mogu nabaviti u tajništvu HKLD-a.

SOCIETAS MEDICA CATHOLICA CROATICA